

מחוברים

העלון השבועי מבית עוז והדר - אור לישרים

גליון ר"ח | יום הכיפורים | תשפ"ה

ירושלים			בני ברק			ניו יורק			לונדון		
בנות	אית השבת	מסכת השבת	בנות	אית השבת	מסכת השבת	בנות	אית השבת	מסכת השבת	בנות	אית השבת	מסכת השבת
19:27	18:47	17:36	19:24	18:49	17:50	19:31	19:09	18:02	19:24	19:02	18:00

זמני כניסת ויציאת שבת קודש:

חשיפה: מה היתה מליצת הרה"ק מטאהש מידי ערב יום כיפור - להמליץ טוב על ישראל | עמ' ט'
סגולה: תענית של יום הכיפורים - מסוגל לאריכות ימים | עמ' ב'
אקטואליה: אקטואליה: מפטיר השייך לבעל היארצייט - מה הדין כשחל יו"כ בשבת | עמ' י"א

השבוע בגליון:

פניני אביר יעקב עמ' ו' **מסר חסידי ליום הכיפורים** עמ' י"ח

פנינים ואמרות

פנינים חכמים ואמרות נפלאות על פרשת השבוע

ענין סעודת ערב יו"כ

הנה לא נמצא מדאורייתא על שום זמן לעשות סעודה, וגם מדרבנן לא נמצא מפורש, זולת בפורים וערב יום כיפור.

יש לומר שהוא על דרך הנמצא בכתבי האר"י ז"ל על יום כיפורים שהוא כמו פורים, ולכאורה נתלה עיקר בטפל, כי יום כיפורים הוא מדאורייתא לסליחת עון, ומהו הענין לומר עליו שהוא כמו פורים.

רק יש לומר שנרמז בו, שכמו שענין פורים הוא שהיה הכל בדרך נס, ולא מצד טבע כח האדם, כן גם ענין יום הכיפורים, שנקבע לסליחה ולכפרה לשבים, ובאמת יודע כל אחד בנפשו שלא נמצא בו כח התשובה כמו שצריכה להיות מעומקא דלבה, ורק אנו בטוחים על חסדו יתברך שיוציא לאור משפטינו בדרך נס, כנזכר בטור (או"ח סי' תקפ"א), בשם הירושלמי (ר"ה פ"א ה"ג) לובשים לבנים וכו', ובטוחים שהקדוש ב"ה יעשה להם נס, ועל ענין נס שהוא למעלה מן הטבע בא השמחה בסעודה באכילה ושתיה, וזהו ענין סעודת ערב יום כיפור וסעודת פורים כמבואר.

(תורת אמת, ערב יום כיפור שנת תרל"א)

מדוע כתיב שאין אומרים א-ל ארך אפיים בערב יו"כ

פעם שאלה הרבנית אשת מרן הגר"ח מבריסק זצ"ל למרן הגר"ח, מדוע בסידור מובא לפני תפילת אל ארך אפיים "ואלו הימים שאין אומרים בהם אל ארך אפיים וכו' ערב יום כיפור וכו'", ושאלה, לשם מה נכתב הדבר, הרי בידוע שאין יום הכיפורים יכול לחול בימי שלישי ושישי וא"כ ערב יום כיפור

כאילו התענה תשיעי ועשירי

בספר פתחי תורה להגאון ר' פתחי הורנבלס זצ"ל מוורשא (ע' קב) כתב: "בגמ' (ר"ה ט, א) כל האוכל ושותה בתשיעי מעלה עליו הכתוב כאילו התענה וכו', ומקשים המפרשים מה נפק"מ האם יש כאן מצוה דאכילה או מצוה דתענית, ואפשר לומר דהמצוה דאכילה מקיים רק בשעה שאוכל, אבל בשעה שאינו אוכל לא מקיים המצוה, משא"כ מצוה דתענית הרי מקיים כל היום מצוה בכל רגע ורגע, ולכן קאמר דבערב יוה"כ"פ הוה המצוה כאילו התענה, ובכל רגע ורגע מן היום מקיים המצוה." "ושמעת' אומרים בשם אדמו"ר הגאון הקדוש הרבי מקאצק זצ"ל, על מה שהקשו בהא דאמרו חז"ל כל האוכל ושותה בתשיעי מעלה עליו הכתוב כאילו התענה תשיעי ועשירי, דהרי הך

אינו יכול לחול בימי שני וחמישי, וא"כ לשם מה נכתב הדבר שאין אומרים אל ארך אפיים, והרי ממילא אינו יוצא בימים האלו.

ענה לה מרן הגר"ח זצ"ל, באמת הינך צודקת, אולם מה שנכתב כאן הוא, כדי שנדע שבערב יום כיפור אין אומרים למנצח מזמור לדוד לפני ובא לציון.

הלכה הרבנית אשת מרן הגר"ח זצ"ל וחיפשה בסידור, ומצאה, שגם לפני למנצח מזמור לדוד כתוב שלא לומר בערב יום כיפור, וא"כ הדרא הקושיא מדוע כתוב כן לפני אל ארך אפיים.

אמר לה מרן הגר"ח זצ"ל: דארטען איז שווער... (עובדות והנהגות לבית בריסק, ח"א עמ' רמב)

קבלו עליהם 'קבלה' איתנה, ללמוד באותו ספר מוסר מידי יום,

קבלו עליהם 'קבלה' איתנה, ללמוד באותו ספר מוסר מידי יום, כעבור שנה התארסו שניהם בהשגחה פלאית ומופלאה:

'מיר' בירושלים.

עתה הוא טס לתחילת זמן 'אלול'. הוא התקשה להסתיר את המובן מאליו. 'האמת, קיוויתי שאת השנה הזאת אני כבר לא אתחיל בישיבה, אולי בכלל... אבל בכל זאת, בן עשרים ושמונה. לא נותרו לי חברים בני גילי בישיבה. אבל בינתיים אני מוסיף לחכות ולצפות...' שח הבחור בשברון לב... חושייו של הרב התחדדו, מבטו התלהב. 'תגיד לי, סליחה שאני שואל שוב, לספר אותו אתה לומד - יש קשר לכך?'

הבחור נבוכ קמעא, אולם חש שאין לו מה להפסיד והחליט לשתף. 'האמת', אמר בשקט, 'בראש השנה לפני כמעט שנה, שמעתי על סגולה מהמשגיח רבי אליהו לאפיאן, שאמר שקבלה טובה אחת בראש השנה יכולה להכריע גורלות. על אתר קיבלתי על עצמי להתחזק ביראת שמים, וזאת בעזרת לימוד יומי קבוע בספר זה. ברוך השם אני מחזיק מעמד כבר כמעט שנה, למרות שדבר לא זו, הישועה לא הגיעה, ראש השנה כבר בעוד פחות מחודש...'

'דבר לא זו?!' חלף הרהור נועז במוחו של הרב. 'דווקא לי יש תחושה שמעגלים נסגרים!' ניתר לבו בקרבו. בטרם ירד מהטיסה ביקש מהבחור את פרטיו, ונפרד ממנו באמירה סתמית של 'נעמוד בקשר'.

והלא ייאמן אכן קרה: בכ"ו באלול באותה שנה, פחות ממאה שעות לפני תום 'שנת הקבלה הטובה', הם באו בברית האירוסין. נערה מבני ברק, כת שלושים, שכבר היתה כמעט מיואשת, אולם בראש השנה החולף קיבלה על עצמה לימוד יומי קבוע, עם בחור בן עשרים ושמונה מציריך, גם הוא כמעט מיואש, וגם הוא, בדיוק בראש השנה שלפני - קיבל על עצמו חצי שעת לימוד יומי באותו ספר בדיוק!

שני קצוות תבל, שני עולמות, שתי קבלות חזקות בראש השנה - חברו להם לבית נאמן בישראל עוד באותה שנה, ברגעיה האחרונים!

סיפור מופלא זה, אותו קיבלנו בעדות אישית נרגשת מהרב שליווה את הנערה, הוא קריאה לפעולה לכולנו: בימים גורליים כל כך בהם ניתן להיוושע, כמה כדאי להקדיש מחשבה מעמיקה, להחליט 'מה הקבלה שלי'. בכלל לא משנה מה היא אותה קבלה, משנה שהיא תהיה, תתקיים, תימשך, שנעמוד בה בעקביות.

זו יכולה להיות קבלה טובה בשמירת הלשון או בשמירת העיניים, בפיזור חיוכים לרוב או במילים טובות שופעות, בשעת לימוד יומית או בהגברת איכות הלימוד היומי הנוכחי. לא משנה מה הקבלה - משנה שהיא תהיה, שיהיה לנו ביד הפטיש ששובר את המחסומים, שנחזיק בכלי שמניחים את כובד משקלו על כף המאזניים - ומכריעים!

הימים הקרובים הם גורליים, מכריעים לשנה שליוה. הבה נפעל בהם בכל הכח, לא נוותר בשום אופן. קבלה אחת טובה איתה נתחיל את השנה החדשה, ובעזרתה נזכה לישועה במשך השנה!

(פניני פרשת השבוע)

היא היתה נערה, כבר בכלל לא צעירה. בראש חודש אלול חגגה שלושים, ותחושת מחנק אפפה אותה. כל חברותיה כבר נישאו באושר, הקימו בתים בישראל, מלוות עוללים למטפלת ולגן, מגדלות ילדים לתפארת. ורק היא, רק היא, נותרה מאחור, כביכול עליה השנים לא חולפות עוברות...

היא כבר היתה בקברי צדיקים, וכבר התברכה מצדיקים חיים. אינספור סגולות מאחוריה, אף אחת מהן לא הועילה. והיום, ראש חודש אלול, היא חשה כי ליבה מתרסק. היא לא מסוגלת לעמוד בצער הזה. יום ועוד יום ועוד יום, עתה היא חוגגת יום הולדת, מחליפה קידומת, עוברת עשור. 'יום הולדת שלושים ואת עדיין מחכה!' צבטה את עצמה, מיוסרת, מודאגת...

ואז, כששפכה את לבה בשיחה עם רב אליו היא מקורבת, יעץ לה לנקוט בכלי שגילה הגה"צ רבי אליהו לאפיאן זצ"ל. 'קבלה טובה אחת, חזקה, בה תעמדי בדקות בכל מחיר. קחי את הזמן עד ראש השנה, תחשבי מה את יכולה לקבל על עצמך. התנדבות לחסד, שמירת הלשון, התחזקות בצניעות, ביראת שמים, משהו. קבלה טובה אחת שתכריע את גורלך, שתקבע שהשנה את מקימה בית בישראל!'

הנערה שמעה, והחליטה: היא מקבלת על עצמה חצי שעת לימוד יומי בספר מוסר קבוע על מנת להתחזק ביראת שמים. היא חשה שנדרשת ממנה התחזקות ביראת שמים, ובחירה ספר לימוד בו תעסוק בקביעות מידי יום, במשך חצי שעה. 'הריני מקבלת על עצמי בלי נדר', לחשה באלם קול, דמעה תלויה בזווית העין, תקווה גדולה מפעמת בלב...

חודש אלול עבר, גם ראש השנה. חודש תשרי חלף, וכבר הגיעו ימי החנוכה. הנערה הקפידה על הלימוד היומי בעקביות, בחזקה, בעוצמה. לפעמים שבה הביתה ממוטטת, אולם לא עלתה על יצועה בלי מחצית שעת הלימוד היומי. לפעמים עברו עליה ימים טרודים מאוד בעבודה, אך את קבלתה לא זנחה. ולמרות זאת הישועה לא הגיעה! ואז הגיע שוב ראש חודש אלול. שנה חלפה מאז החלה לעמוד בקבלתה, ועדיין אין כל התקדמות. הנה, יום הולדת שלושים ואחת הגיע, והיא עודנה נערה! - - -

היא שבה ושוחחה עם הרב שיעץ לה, והוא ביקש ממנה להתחזק ולעמוד בקבלה כי ישועה ה' כהרף עין. הוא נאלץ למהר ולסיים את השיחה עימה שכן נדרש לעלות לטיסה. כשהוא התיישב במטוס, הבחין כי הבחור שעל ידו מוציא מתיקו ספר המוכר לו כל כך. זהו אותו ספר בו לומדת הנערה, שאך מקודם התקשרה 'להזכיר' שהנה חלפה שנה מהשיחה הקודמת ודבר לא זו, ולמרות זאת היא מוסיפה ללמוד מידי יום חצי שעה כפי שקיבלה על עצמה...

'תסלח לי', החל הרב לשוחח עם הבחור שלצידו, 'יש לך קשר מסוים לספר הזה? אתה אוהב ללמוד בו? אתה נהנה מתוכנו?' הבחור השיב בגמגום רפה, כאילו אינו רוצה לחשוף את הקשר בינו לבין הספר שבדיו. הרב קיבל את הסיור בנימוס, והם החלו לשוחח על דא ועל הא...

התברר שהבחור הוא תושב ציריך, בן עשרים ושמונה, ולומד בישיבת

מעשיות ולקחים
מאלפים מצדיקי
הדורות

סיפורי צדיקים

דרשו ה' בהמצאו:

איבד ארנק יקר, כמעט התייאש מלמצאו, הבטיח לפרסם דבר הישועה ברבים, ונושע בתוך כדי דיבור, סיפור מרתק:

בבוקר כסף, והוא הפך את כל הבית בחיפושים אחר הארנקי האבוד, וגם חיפש בכל המקומות שעבר שם, וגם ביקש מבעלי חנויות בסביבה שיתנו לו להסתכל בקאמערעס (=מצלמות אבטחה), אך לשוא, הוא כבר כמעט התייאש לגמרי, והבין שמסתמא מצאו גוי אחד שנהנה עכשיו ממונו שהרויח בעמל רב, אולם כהשתדלות אחרונה החליט לעלות אל קברו של הרה"ק מריבניץ זי"ע ולהתפלל שם שימצא את האבידה.

'והנה עכשיו אני עומד כאן על הציון הקדוש' סיים בהתרגשות, 'וממש כעת גמרת' להתפלל והבטחתי שאם אמצא את הארנקי היום אפרסם את דבר הישועה ברבים, והנה מיד התקשרת אלי עם הבשורה הטובה!!!'. ע"כ המעשה הנפלא, המלמדנו מקצת על כוחם של צדיקים וכוחה של תפילה.

ואפשר להמליץ בזה את הפסוק (ישעיה נה, ו) 'דרשו ה' בהמצאו', דהיינו שעל ידי מציאת האבידה תפרסמו את עוצם השגחתו יתברך על כל המעשים.

(מפי הג"ר מאיר צוויבל שליט"א - גליון המאיר)

אולם כהשתדלות אחרונה
החליט לעלות אל קברו
של הרה"ק מריבניץ זי"ע
ולהתפלל שם שימצא את
האבידה.
'והנה עכשיו אני עומד כאן
על הציון הקדוש' סיים
בהתרגשות, 'וממש כעת
גמרת' להתפלל והבטחתי
שאם אמצא את הארנקי היום
אפרסם את דבר הישועה
ברבים, והנה מיד התקשרת
אלי עם הבשורה הטובה!!!'

באחד הימים מעשרת ימי תשובה שנת תשפ"ב, צילצל הטלעפאן, מן העבר השני היה אדם אחד שביקש לדבר עמי, 'מה רצונך? שאלתי אותו, אמר לי הלה: 'ראה, מצאתי כעת ארנקי של עור, מלא וגדוש עם שטרות כסף, טשק'ס, וקרעדיט קארד, רכוש רב ועצום אשר וודאי נצרך לבעליו עד מאוד, חפשתי וחפרתי בכל כיסוי אחר סימני היכר שיובילו אותי אל הבעלים, אך לא מצאתי כלום, זולת נייר אחד שבו רשם לעצמו שרוצה להזמין אותך לדבר במעמד סיום מסכת, לכן צלצלתי אליך אולי אתה יכול להזכר היכן דרשת לאחרונה?'

שאלתי אותו באיזה מקום מצא את הארנקי, וניסיתי להתאמץ ולהזכר היכן דיברתי לאחרונה באותה עיר, עד שעלה בדעתי איש מסוים ששיערת שכוונה אליו, מיהרתי לצלצל אל אותו אדם שהזמין אותי בשעתו, ושאלתי אם איבד ארנקי לאחרונה, הלה רק שמע את שאלתי והתחיל לצעוק בהתרגשות: 'אני לא מאמין!!! נס גלוי! פשוט נס גלוי!!!',

לאחר שנרגע מעט סיפר לי שכבר איבד את הארנקי לפני כמה ימים, והיה לו שם הון רב בכסף

לילות שישי ושבת זה אור החיים המבואר

אור החיים המשולב

תמצית עשירה ממדורי הביאור 'מאורי אור' ו'ליקוט מאורי החיים' ביאור משולב שזור באומנות בית המילים 'אור תורה' | 'תורת חיים' הערות, ציונים ומקורות עימוד מרהיב עין

אור החיים המבואר

10 כרכים של מתיקות נצחית: הביאור המקיף על כל ספר האור החיים הק' 'מאורי אור' - מאיר עיני הלומד 'מאורי החיים' - מקורות מחדל ביאור רש"י עימוד מרהיב עין

חיים של תורה

אוד"ב: 0054-437 (718) | אידופה 0176-8806-44-20
להשיג בחנויות הספרים המובחרות

מרכז הזמנות: 1800-22-55-66

לב נשבר ונדפנה:

מה היתה מטרת מרן הבעש"ט זי"ע, בהוכיחו את תלמידו לעיני קהל ועדה קודם גשתו לעבור לפני התיבה ביום הקדוש:

רבי דוד שהמתין לכך, אור חלציו כגבור והשתדל בכל כוחו להיות ער בשעת נטילת ידיים ולא להירדם כשאר המסובים. הוא החזיק את עיניו ואימץ את מחשבתו, אך כל זה לא הועיל לו מאומה, וגם עליו נפלה תרדמה עזה.

והנה בשנתו חולם רבי דוד פורקעס כי הוא נמצא בשמים ממעל, והבעל שם טוב עומד לפניו ועיניו רואות את סדר נטילת ידיים שלו, והוא שומע כיצד הבעל שם טוב מגלה את סוד נטילת הידיים, ולעומתו ניצב הרה"ק המגיד ממעזריטש זי"ע ומתפלפל עם רבו וטוען שבכתבי רבינו האריז"ל נאמר אחרת ממה שהבעל שם טוב מפרש.

מה גדלה תמיהתו של רבי דוד פורקעס בשומעו את הבעל שם טוב עונה לתלמידו המגיד ממזריטש כי בדור חלש שכזה הנה גם האריז"ל יודה לו ויאמר שהצדק עמו. התפלל המגיד ממעזריטש ושאל את הבעל שם טוב: מי יוכיח שאכן כך הוא? ענה לו הבעל שם טוב: הנה האריז"ל נמצא בהיכל הסמוך, הבה ניכנס אליו שנינו ונשמע זאת מפיו הקדוש. וכך עשו, ולאחר פלפול עצום שהיה ביניהם, הודה האריז"ל לדברי הבעל שם טוב. ותיכף עם הודאת האריז"ל, הקיץ רבי דוד פורקעס משנתו ושמע את הבעל שם טוב מברך את ברכת 'המוציא' כדרכו בקודש.

לאחר מכן פתח הבעל שם טוב בדברי אלוקים חיים וגילה לתלמידיו שישבו עימו בסעודת יום את סוד נטילת ידיים. ולמורה הפלא הבחין רבי דוד פורקעס, שכמו שהיה בחלום כך היה בהקיץ: המגיד ממעזריטש החל שואל את רבו הבעל שם טוב מכך שבכתבי האריז"ל נאמר אחרת, והבעל שם טוב ענה לו שבדור חלש כזה גם האריז"ל יודה. וכשהמגיד חזר ושאל, מי יאמר שכך הוא, אמר הבעל שם טוב: רבי דוד פורקעס יוכיח, כי הוא עד נאמן על כך ששמע בשמים שהאריז"ל הודה לדבריי.

בעקבות מעשה מופלא זה התקרב רבי דוד לבעל שם טוב ודבק בו בכל לבו, והיה לאחד מבני החבריה קדישא, עד שנעתלה בקודש ונתמנה להיות השליח ציבור בימים הנוראים בבית מדרשו של הבעל שם טוב. ואכן כיון שהבעל שם טוב רמז שיתחילו להתפלל, ניגש רבי דוד להתפלל, אולם כשהתקרב אל סמוך לתיבה, עצר הבעל שם טוב בעדו והחל לומר דברי כיבושין.

הבין רבי דוד פורקעס שהבעל שם טוב רואה בו פסול ודבר מגונה וביקש לחזור לאחוריו ולבקש מאחר שיתפלל במקומו. אולם הבעל שם טוב הביט בו בחומרה ואמר לו: עמוד והתחל להתפלל!

כשעמד רבי דוד ליד התיבה התחיל להתפלל פרץ בבכי עצום, עד שכמעט ולא ידע מה שפיו מדבר, רק היה צועק ובוכה, כי נשבר לבו עד מאוד.

במוצאי יום הכיפורים הלך רבי דוד אל הבעל שם טוב ואמר לו: ילמדנו רבינו, מה דבר מגונה ראיתם בי ח"ו עד שבשל כך הרביתם לדבר תוכחה. ענה הבעל שם טוב ואמר: חס וחלילה, לא ראיתי בך כלום, אלא שבאשמורת הבוקר של יום הקדוש ראיתי את הסטרא אחרא עומד וניצב על אם הדרך, במקום שהתפילות עוברות שם ועולים למעלה, כשבדעתו לחטוף אותם ולא להניחם להגיע לכסא הכבוד. אמרתי בליבי: למה נלך להתפלל ולמסור לו את התפילות ח"ו? זו הייתה הסיבה שבשבילה התעכבתי מלהתפלל עד שבס"ד עלתה בידי לסלול דרך אחרת שבה ילכו התפילות ויעלו למרומים מבלי שלסטרא אחרא תהא בזה שליטה. ועם כל זאת יראתי מאוד שמא הסטרא אחרא יכניס ח"ו בלבך מחשבות זרות בשעת התפילה ובכך יקלקל את כל פעולותי, לכן בקשתי לשבור את לבך, כדי לוודא שלא תהיה לך שום מחשבה זרה, ורק לאחר מכן צויתך להתפלל.

(ספיר ויהלום פ"ר ויקרא פ"ב - להגה"ח ר' מנחם מנדל פומרנץ שליט"א)

רבינו אור שבעת הימים הבעל שם טוב הקדוש זי"ע במעו"ב'בוז, נוהג היה מדי שנה ביום הכיפורים להתפלל את תפילת היום הקדוש בהשכמה גדולה. שנה אחת נתאחר הבעש"ט מאד, ובעוד שכל התלמידים, החבריה קדישא של הבעל שם טוב כבר עמדו מוכנים ומזומנים לתחילת התפילה, רבינו הבעש"ט לא הופיע ובא, לפליאת הכל.

התארכה ההמתנה שעות רבות, שעות היום כבר חלפו ועברו, ואף אחד מהתלמידים לא החל עדיין להתפלל. כולם המתינו בחרדת קודש לבוא רבם ומאורם של ישראל. כשבסופו של דבר, לאחר זמן רב, הגיע הבעל שם טוב לבית המדרש, הוא לא סימן שיתחילו בתפילה עדיין, אלא התיישב על הכסא שבמקומו, שם עמד עמוד מיוחד 'סטנדר' עליו היה מונח המחזור ליום הכיפורים. הבעל שם טוב השעין את ראשו על העמוד במשך שעה ארוכה. לאחר מכן קם הבעש"ט, התנער ממחשבותיו, אך שוב הניח ראשו על העמוד. וכך היה כמה וכמה פעמים.

התלמידים שעמדו סביב הבינו כי במופלא מהם אל להם לדרוש ולחקור, ומי יודע את גודל התיקונים שרבים עושה בעולמות העליונים. הכל עמדו בשתיקה, בחרדת קודש וביראת הכבוד, עד שהגיע הרגע בו רמז הבעל שם טוב שיתחילו את התפילה.

שליח הציבור בבית מדרשו של הבעל שם טוב היה הרה"ק רבי דוד פורקעס זי"ע, שהיה אב"ד ומגיד מישרים בעיר מעו"ב'בוז. בתחילה היה רבי דוד פורקעס מתנגד גדול על הנהגת הבעל שם טוב, וכל כך היתה גדולה התנגדותו לרבינו עד אשר שבכל פעם שהיה יושב ללמוד עם תלמידיו שומעי לקחו בשי"ס ופוסקים, היה פותח במילתא דבדיחותא, כמו שאמרו חז"ל, אלא שאת המילתא דבדיחותא היה רבי דוד מכוון ומרמז לשחוק נגד החסידים.

באחד הימים הגיע אברך חשוב ושאל בעצתו של הבעל שם טוב, שמאחר ונפשו חשקה בתורה, מבקש הוא את עצת רבינו את מי יקח לו לרב שילמדנו את תורת הנגלה, שכן רצונו ללמוד אצל רב גדול ומפורסם בתורה, שיהא תוכו כברו, בבחינת אם הרב דומה למלאך אלוקים יבקשו תורה מפיו.

ציוה הבעל שם טוב לאותו אברך שיפנה ללמוד אצל הרה"ק רבי דוד פורקעס, כי הוא גדול בתורה וביראה מאוד, אך עם זאת הורה לו הבעל שם טוב בציווי ברור, שגם בזמן שישמע את רבו מלעיג עליו ומדבר עליו דברי צחנות, לא יענה לו דבר ולא יהרהר אחריו כלל.

האברך החסיד עשה כפי שציוה עליו הבעל שם טוב. הרבה תורה וחכמה קיבל ממנו, כי גדול היה בתורה מאד, אך כאבו היה גדול מאוד בשמעו כמעט מדי יום ביומו את רבו מזלזל בחבורת החסידים, אלא שהחסיד הוכרח לשמוע עלבונו ולהחריש כליל כפי אשר ציוה לו הבעל שם טוב.

ביום מהימים, רוח אחרת הייתה עם רבי דוד פורקעס ואמר לתלמידו שיש ברצונו לקבל את פני הבעל שם טוב, ולכן הוא מבקש ממנו שיספר לו על דרכי הנהגתו ותהלוכותיו בקודש.

פתח האברך וסיפר לרבי דוד פורקעס על מנהגו של הבעל שם טוב שבכל פעם שהוא נוטל את ידיו לסעודה הוא שרוי בדביקות עצומה, ואילו על המסובים נופלת תרדימה. וכך נמשך הדבר עד אחרי שהבעל שם טוב מברך את ברכת 'המוציא', שאז מתעוררים כולם מתרדמתם.

נענה רבי דוד פורקעס ואמר: אלך ואראה את המראה הגדול הזה! כשהגיע רבי דוד פורקעס יחד עם תלמידו האברך אל הבעל שם טוב, כיבד אותו הבעל שם טוב בכבוד גדול, ואף הזמין אותו לבוא ולסעוד יחד עימו את סעודת 'צפרא דשבתא' בבוקר יום השבת.

פנינים ליום הכיפורים:

ס"מ ביום הכפורים כי אין בידי עון, שקר הוא אומר, לפיכך אני שנאתי השקר הזה ותעבתי אותו, ותורתך אהבתי, שכתוב בה שהתשובה היא העקר, והתשובה ביום הגדול והנורא הזה שהוא יום הכפורים, מתקבלת ומרצה מכל שאר הזמנים, לפיכך נתקנו בו ה' תפלות, יותר מכל שאר הזמנים, והנה ה' תפלות שיש ביום הכפורים עם ב' קריאת שמע הם שבע:

ביום כיפור מיוחד את הקב"ה ז' פעמים ועל זה אמר: שבע ביום הללתיך על משפטי צדקך (תהלים שם פסוק קסד). דהיינו, ביום הזה הודיע שהוא יום הכפורים, שבע פעמים הללתיך בו, שהם ב' קריאת שמע וה' תפלות כאמור: (אלף בינה תהלים קיט אות ש)

בעל תשובה יהיה סבלן לשמוע חרפתו

בראשית ברא אלקים וגו' (בראשית א א). בראשיתיותיות 'שאת ריב'. בא לרמוז שיהיה בעל תשובה סבלן ועלוב ואינו עולב, שומע חרפתו ואינו משיב (רמב"ם תשובה פ"ו ה"ח), כמו שאמרו רבותינו ז"ל (יומא כג.) הנעלבים ואינם עולבים שומעים חרפתם ואינם משיבים, עליהם נאמר (שופטים ה לא) 'ואהביו כצאת השמש בגברתו'. ועוד אמרו (חולין פט.), אין העולם מתקים אלא על מי שבולם עצמו בשעת מריבה, שנאמר (איוב כו ז) 'תלה ארץ על בלימה'. ועוד אמרו (ר"ה יז.), 'נשא עון ועבר על פשע' (מכה ז יח), 'למי נ'ושא עון, למי ש'עובר על פשע', נמצא מי שעובר על פשע מוחלין לו על כל עונותיו, וכשיהיה האדם בעל תשובה סבלן ועלוב ומעביר על מדותיו, זה האות שנכנע ונשבר ושב לה' בלב שלם, וזהו הרמז בראשית שהיא רומזת על התשובה, אותיות 'שאת ריב', דהיינו שיהיה בעל התשובה סובל ריב ונושא, וזה תקון גדול:

(גנוי המלך, תיקון התשובה אות כ)

בעלי תשובה צריכים לנהוג לפני משורת הדין

אף לא פעלו עולה בדרךיו הלכו (תהלים קיט ג). אפשר לפרש זה, דצריכים בעלי תשובה כל מעשיהם גם עם בני אדם להיות לפני משורת הדין, כמו שהובא בגמרא (ב"מ פג.) על חכם אחד ששכר פועלים להוליך חביות ממקום למקום, ופשעו בהם ושברום, ומן הדין חביונם לשלם, ושקל גלימיהו, אתו לקמי ד'נא, אמר ליה אהדור להו גלימיהו. אמר ליה ד'נא הכי, אמר ליה אין 'למען תלך בדרך טובים' (משלי ב כ). הדור

אין יוה"כ מכפר ללא תשובה

והנה כל יצלה על דעת אדם לומר, כיון שהקדוש ברוך הוא ביום הכפורים מטיל כל עונות בני ישראל על ס"מ, מעתה אף אם לא עשה תשובה כראוי לא אכפת לה, אין הדבר כן, כי על זה אמר התנא (יומא פה): האומר אטטא ויום הכפורים מכפר, אין יום הכפורים מכפר, כי יום הכפורים מכפר לשבים ואינו מכפר לשאינם שבים. לכן ביום הכפורים צריך האדם שיתעורר לעשות תשובה כראוי כיון שיום מסגל הוא לתשובה, כמו שכתוב (ויקרא טז ל) 'כי ביום הזה יכפר עליכם' וכו'. ולך נא וראך מה שכתוב בזה הקדוש (ח"א רכ.), דביום ראש השנה נפתחים ספרים, צדיקים גמורים נכתבים ונחתמים לאלתר לחיים וכו', בינוניים תלויים ועומדים עד יום הכפורים, ואם לא שבו ביום הכפורים נשארים תלויים עד יום אחרון של חג:

(אלף בינה תהלים קיט אות ש)

יפחד שמא לא שב, אך ישמח בטהרתו

שרים רדפוני חנם ומדברך פחד לבי (תהילים קיט קסא).

שרים הם ס"מ וחיליו, בשאר כל ימות השנה רודפים אותי לקטר על, וביום הכפורים חוזרים ומלמדים עלי זכות ואומרים כי מה שהיו מקטרגים עלי בשאר ימות השנה הוא שקר, והאמת הוא שאני מנקה מעון, וזהו שרים רדפוני, דהיינו, ס"מ וחיליו שרדפוני מעקרא לקטר על עוני, עכשו ביום הכפורים אמרו חנם היינו רודפים אותו, כי אין בידו עון, והנה רדפוני גימטריא 'כפרים', לרמוז דעל יום הכפורים מדבר, ומדברך פחד לבי, דהיינו, אף על פי ששרים אמרו חנם ואין בידי עון, מדברך פחד לבי, שאמרת 'האומר אטטא ויום הכפורים מכפר אין יום הכפורים מכפר', כי יום הכפורים אינו מכפר רק לשבים, לכן איני בוטח על ס"מ שמלמד עלי זכות שאני נקי מעון, לפי שמדברך פחד לבי:

ומכל מקום שש אנכי על אמרתך כמוצא שלל רב (תהלים שם פסוק קסב), שכתבת בתורתך (ויקרא טז ל) 'כי ביום הזה יכפר עליכם לטהר אתכם מכל חטאתיכם', ואני חובה עלי לעשות תשובה שלמה ביום זה, ואתה טהר אותי טהרה גמורה:

אינו בוטח בסגורייט ס"מ אלא בתשובותו

והוסיף לומר: שקר שנאתי ואתעבה תורתך אהבתי (תהלים שם פסוק קסג). דהיינו, מה שאומר

עצות וסגולות:

ירח האיתנים (ב')

החוזר בתשובה, ה' יענה בקראו אליו

מי שהוא עושה תשובה וחוזר מחטאיו כראוי, כשקורא להקדוש ברוך הוא בעת צרתו עונה, וכמו שנאמר בנביא (ישעיה נה ז) 'יעזב רשע דרכו ואיש און מחשבתי וישב אל ה' וירחמהו ואל אלקינו כי ירבה לסלוח'. הרי משמע בפשיטות דכשהאדם עושה תשובה, צועק אל השם ועונה.

(מעגלי צדק אות ר"ש, ד"ה רחוק מרשעים)

דרך ה' לקבל את השבים

התשובה היא שאדם חוזר לפני הקדוש ברוך הוא, והקדוש ברוך הוא שומעו ומקבל תשובתו, וכך היא דרכה של תשובה, שהאדם שב ומתחרט והקדוש ברוך הוא מקבלו, והקדוש ברוך הוא יושב על כסא הכבוד.

(אלף בינה מזמור כה, ד"ה כל אורחות ה')

דבר שחטא - בו יתקן

אם עשה אדם חבילות של עברות, יעשה כנגדן חבילות של מצות (ויק"ר כא ה). והנה התשובה המעלה שיהיה תשובה מעין המשובה, אותו אבר שחטא בו, בו בעצמו יתקן (שמו"ר כג ג) ואפשר שלזה רמזה תורתנו הקדושה 'עין תחת עין שן תחת שן יד תחת יד רגל תחת רגל' (שמות כא כד), לרמוז דהאבר שחטא בו, בו בעצמו יתקן, דזהו התקון המועיל יותר.

(אלף בינה, אות ח"ת ד)

צריך להרבות בתשובה ובקשת רחמים

אף על גב דהחדש הזה מסגל לתשובה, דבו נפתחים שערי רחמים כמו שכתבנו, מכל מקום צריך אדם להרבות בתשובה ובקשת רחמים הרבה כדי שתקבל תשובתו.

(שם אות אל"ף, ד"ה שמע ה')

תשובה מאהבה ביום הכיפורים

שלום רב לאהבי תורתך ואין למו מכשול (תהלים קיט קסה). ידוע מה שאמרו רבותינו ז"ל (יומא פו:) דהשב מיראה וזונות נעשות לו כשגונות, והשב מאהבה וזונות נעשות לו כזכיות, ובפרט בעושה תשובה מאהבה ביום הזה הגדול והנורא שהוא יום הכפורים, וזהו שאמר שלום רב לאהבי תורתך, הם העושים תשובה ביום הזה מאהבה, דהיינו, ביום הזה רב וגדול שלומם ואין למו מכשול, דלא נשאר בידם אפלו שוגג:

(אלף בינה תהלים קיט אות ש)

פִּעְלו עוֹלָה, דְּהִינּוּ אִם נִטְלוּ מִן הַפּוֹעֲלִים דְּמִי מַה שְּׁהוּיָקוּ, לֹא הִיוּ נִקְרָאִים פּוֹעֲלֵי עוֹלָה שְׁהָרִי הַדִּין נוֹתֵן כֶּף, אֲלֵא אֲדַרְבָּא נִתְּנוּ לַפּוֹעֲלִים שְׂכָרָם כְּדִי לִילֵךְ בְּדַרְכֵי טוֹבִים וְלִשְׁמֹר אַרְחוֹת צְדִיקִים, וְהוּוּ בְּדַרְכֵי הַלְכוּ, שְׁתֵּי דְרָכִים, 'דְּרַךְ טוֹבִים' וְאַרְחוֹת צְדִיקִים'. וְאוֹמֵר עַל בְּעָלֵי תְּשׁוּבָה שְׁצַרִּיכִים לְהִתְנַהֵג בְּדַרְךְ זֶה, שִׁיְהִיו כָּל מַעֲשֵׂיהֶם עִם בְּנֵי אָדָם לְפָנִים מְשׁוֹרֵת הַדִּין: (מַעֲגְלֵי צְדָק אוֹת אֵל"ף)

הַדְּרָגָה הַגְּבוּהָה 'אַרְחוֹת צְדִיקִים'
 וְהוּוּ שְׁאֹמֵר כִּאֵן אֵף לֹא פִּעְלו עוֹלָה לְחַבְרִיהֶם, כְּגוֹן הַגְּדוֹן הַזֶּה שֶׁהִיוּ הַפּוֹעֲלִים חַיִּבִּים לְשֵׁלֵם דְּמֵי הַחֲבִיּוֹת לְחֶכֶם שְׂשֹׁכֵר אוֹתָם, וְאִם נִטְלָה מֵהֶם הַחֶכֶם דְּמֵי הַחֲבִיּוֹת לֹא נִקְרָא שֶׁפִּעַל לָהֶם עוֹלָה כִּינּוּן שְׁדִין תּוֹרָה שְׂכָךְ הוּא שְׁחַיִּבִים לְשֵׁלֵם, וְלֹא דִי שְׁלֹא נִטְלָה מֵהֶם אֲלֵא שְׁהוֹסִיף לָהֶם שְׂכָרָם כְּדִי לְתַקֵּן שְׁתֵּי הַדְּרָכִים 'דְּרַךְ טוֹבִים' וְאַרְחוֹת צְדִיקִים'. וְהוּוּ אֵף לֹא

אֲמַרִי פּוֹעֲלִים דְּאִין לָהֶם בְּמַה לְסַעַד בְּעַרְבּוֹ, אֲמַר לִיָּה הֵב לְהוּוּ אֲנִיְהוּ, אֲמַר לִיָּה דִּינָא דְּכִי, אֲמַר לִיָּה אִין 'אַרְחוֹת צְדִיקִים תְּשׁוּר' (שֵׁם). הָרִי שְׂמַצַּד דִּין תּוֹרָה הִיוּ פּוֹעֲלִים חַיִּבִּים לְשֵׁלֵם וְלֹא יֵשׁ לָהֶם שׁוּם שְׂכָר פִּעְלָהֶם, וּמִמַּדַּת חֲסִידוֹת שְׁצַרִּיךְ הָאָדָם לְהִיּוֹת מִתְּחַסַּד עִם קוּנּוּ וְלַעֲשׂוֹת לְפָנִים מְשׁוֹרֵת הַדִּין, לֹא דִי שְׁלֹא נִטְלָה מֵהֶם תְּשׁוּרָתִי הַחֲבִיּוֹת שְׂשֹׁכֵרוֹ, אֲלֵא אֲדַרְבָּא הוֹסִיף וְנָתַן לָהֶם בְּמַה שְׂשֹׁכֵר אוֹתָם, כְּדִי לְקַיֵּם 'לְמַעַן תִּלְךְ בְּדַרְךְ טוֹבִים וְאַרְחוֹת צְדִיקִים תְּשׁוּר':

ישועות יעקב

דקה מתורתו של ה'אביר יעקב'

לשמיעת השיעורים 02-803-9999

נביאים וכתובים מאידים כבוד זלחה

מהדורת ב"ץ

להגדיל תורה ולהאדירה

מרכז הזמנות: 1800-22-55-66 ובחנויות הספרים המובחרות

אוצרות המועד

כ"ק אדמו"ר מבעלזא שליט"א: לכן "מתחילים מיד במוצאי יו"כ בעשיית הסוכה", כדי לגלות לעין כל שהשמחה במוצאי יו"כ היא מחמת כי עתה הוא יכול להיות קרוב לקונו, ובגלל כן אין פנאי למנוחה, אלא אדרבה הולכים "ממצוה אל מצוה", כדי שקרבת אלקים תימשך הלאה, הן בחג הסוכות בצילא דמהימנותא, והן לאחר זמן.

השמחה במוצאי יו"כ - מחמת "קרבת אלקים לי טוב"

המדקדקים מתחילים מיד במוצאי יום כיפור בעשיית הסוכה, כדי לצאת ממצוה אל מצוה (שו"ע או"ח תרכד, ה).

מוצאי יום הכיפורים הוא זמן של שמחה וגיל, כדאיטא בטור (או"ח תרכד): "אוכלין ושותין בשמחה, דכתיב (קהלת ט, ז) 'לך אכול בשמחה לחמך ושתה בלב טוב יינך כי כבר רצה האלקים את מעשיך'".

אמנם, השמחה במוצאי יו"כ יכולה להתפרש בתרי אנפין: א. כי עד עתה היה מפוחד מאימת "מלך יושב על כסא דין וספרי חיים וספרי מתים פתוחים לפניו" (ר"ה לב, ב), ועתה בתום הדין והמשפט הוא יכול להסיר פחד ודאגה מלבו, מתוך תקוה שאכן נגזר דינו לטובה. ב. כי עד עתה היה מרוחק מקונו מחמת עוונותיו, ועתה הוא זך ונקי ומצוחצח, ומתוך כך ישמח לבו ותגל נפשו ב"קרבת אלקים לי טוב" (תהלים עג, כח).

הנפקא מינה בין שני אופנים אלו, הוא, כי אם השמחה היא מחמת שנפטר מאימת הדין, אם כן עתה הוא הזמן למנוחה ושינה, כי הלא בדין הוא שיקבל "חופש" לאחר תקופה ארוכה שבה היה שרוי באימה, ואולם, אם השמחה היא מחמת קירבת אלקים, אם כן אדרבה עתה הוא הזמן לבנות סוכה ולחסות בצילא דמהימנותא, ובכך תהא קירבתו לבוראו במדריגה נעלית יותר, ואף גם יש בכוחה לשמר את הקירבה לזמן ארוך.

לכן "מתחילים מיד במוצאי יו"כ בעשיית הסוכה", כדי לגלות לעין כל שהשמחה במוצאי יו"כ אינה מחמת הטעם הראשון הנ"ל, אלא השמחה היא מחמת הטעם השני (כי עתה הוא יכול להיות קרוב לקונו), ובגלל כן אין פנאי למנוחה, אלא אדרבה הולכים "ממצוה אל מצוה", כדי שקרבת אלקים תימשך הלאה, הן בחג הסוכות בצילא דמהימנותא, והן לאחר זמן. (מוצאי יו"כ תשמ"ה - פניני קודש בעלזא)

השמחה במוצאי יו"כ יכולה להתפרש בתרי אנפין: א. כי עד עתה היה מפוחד מאימת "מלך יושב על כסא דין וספרי חיים וספרי מתים פתוחים לפניו" (ר"ה לב, ב), ועתה בתום הדין והמשפט הוא יכול להסיר פחד ודאגה מלבו, מתוך תקוה שאכן נגזר דינו לטובה. ב. כי עד עתה היה מרוחק מקונו מחמת עוונותיו, ועתה הוא זך ונקי ומצוחצח, ומתוך כך ישמח לבו ותגל נפשו ב"קרבת אלקים לי טוב" (תהלים עג, כח).

מחוברים

הניוז היומי מבית עוז והדר - אור לישרים

מתחילים
את היום!

להצטרפות: newsletter.mechubarim@gmail.com

ישירות למייל האישי

כ"ק אדמו"ר מטעמשוואר שליט"א: מצינו בזה את גודל 'אהבת ישראל' שפעמה בלבו הקדוש, דאע"פ שהיה כל גופו תשוש מעבודת היום, ועוד נוסף על זה הפרידה מן החסידים במוצאי היום הקדוש, עכ"ז כאשר שמע קול המבקש לרחמים, לא יכל לעמוד בכך, וקם משנתו על מנת לפעול לו ישועה.

מליצת הרה"ק מטאהש בערב יו"כ

מעשה ביהודי פשוט מאוד, שידע את אשר איתא בפוסקים בענין חשיבות אכילת דגים בסעודת ערב יוה"ק משום 'מעשה דחייט', וגופא דעובדא מובא ב'טור' (אורח חיים סימן רד) וז"ל: מעשה בשוטר העיר שאמר לעבדו קנה לי דגים, ולא מצא אלא דג אחד ונתן בו זהוב, והיה שם יהודי חייט והוסיף עליו עד שהעלוהו לחמשה ונשאר לחייט, בא העבד אל אדוניו וסיפר לו כל המאורע, שלח השוטר אחר החייט, ואמר לו מה מלאכתך, אמר לו חייט, אמר לו ולמה קנית דג שוה זהוב בה' זהובים, ולא עוד אלא שלקחתו מיד עבדי ששלחתיו לקנותו לי, השיב לו והיאך לא אקננו אפילו בי' כדי לאוכלו ביום כזה שצונו הקב"ה לאכול ולשתות, ושאונו בטוחים שהקב"ה יכפר לנו עונותינו, אמר לו, אם כן, יפה עשית ופטרנו והלך לשלום, ע"כ.

אותו יהודי פשוט טעה וסבר דהטעם לאכילת הדגים הוא משום 'מעשה דחייט'. ומידי שנה בשנה היה בא לשלחנו הטהור של הרה"ק השרף ר' משולם פייש הראשון מטאהש זצוק"ל בערב יום הקדוש, והיה הרה"ק שואל אותו אם אכל דגים היום, והוא משיב בבטחון: בודאי, והלא איכא 'מעשה דחייט', ובכך היה הרה"ק ממתיק הדינים, וממשיך ה'חיים' לבאי העולם שתהיה השנה הבאה 'לחיים ולא למוות'.

עובדא הוה אצל הרה"ק הי"שמח ישראל" מאלכסנדר זיע"א במוצאי יום הכיפורים, אחר שעמד שעה ארוכה להפרד מן הציבור הגדול שהגיע אליו ליום הקדוש, עלה על יצועו בשעה מאוחרת בלילה.

לא עבר זמן רב, ובא יהודי להזכיר את בתו החולה לפני הרה"ק, הסבירו לו הגבאים דזה עתה עלה הרבי על יצועו לאחר עבודת היום, אך אותו יהודי שבתו עמדה ממש בשערי מות ואף הרופאים התייאשו מלרפאותה, לא יכל להתאפק והחל לצעוק בצעקות ארי מרוב צער, למרות כל בקשות הגבאים שינמיך קולו לבל יעיר את הרבי משנתו, אך ללא הועיל, עד שנתעורר הרה"ק משנתו, ובשמעו קול צעקת יהודי בצרתו, מיהר אליו והרגיעו באמרו: "אל לך לשות לקול הרופאים המייאשים אותך, כי הלא כבר אמרו הצדיקים זיע"א דכאשר הרופאים מייאשים אדם, הרי זה ייאוש שלא מדעת, ואף אני מוסיף על זה, דזהו אף ייאוש של מדעת בעלים".

היהודי שב לביתו בשמחה גדולה, ואכן זכתה בתו לרפואה שלימה. לאחר זמן בא בנו של אותו

אותו יהודי פשוט טעה וסבר דהטעם לאכילת הדגים הוא משום 'מעשה דחייט'. ומידי שנה בשנה היה בא לשלחנו הטהור של הרה"ק השרף ר' משולם פייש הראשון מטאהש זצוק"ל בערב יום הקדוש, והיה הרה"ק שואל אותו אם אכל דגים היום, והוא משיב בבטחון: בודאי, והלא איכא 'מעשה דחייט'. ובכך היה הרה"ק ממתיק הדינים, וממשיך ה'חיים' לבאי העולם שתהיה השנה הבאה 'לחיים ולא למוות'.

בלבו הקדוש, דאע"פ שהיה כל גופו תשוש מעבודת היום, ועוד נוסף על זה הפרידה מן החסידים במוצאי היום הקדוש, עכ"ז כאשר שמע קול המבקש לרחמים, לא יכל לעמוד בכך, וקם משנתו על מנת לפעול לו ישועה.

(כ"ק אדמו"ר מטעמשוואר שליט"א-מעיינות החיים)

יהודי אל הרה"ק להודות לו, דרש לו הרה"ק על מה שנאמר על מרדכי 'מרדכי בן שמעי בן קיש איש ימיני', 'קיש' - לשון הקשה על דלתי הרחמים, כי צריך האדם להקיש על דלתי הרחמים, ובוה הפטיר לפני בנו של אותו יהודי: אביך השכיל 'להקיש', וע"י זה זכה לישועה, ע"כ.

מצינו בזה את גודל 'אהבת ישראל' שפעמה

אוצרות המועד

הגאון רבי מנחם מנדל פומרנץ שליט"א: ביאור הרר"ב מפרשיסחא, הפירוש שמרפא לב נשבר שלא יהיה בעצבות, שבתחילה אי אפשר להיות לב נשבר בלא עצבות ולא זהו דרך עבודה. והקב"ה ברחמיו הרבים מסיר העצבות ממנו ונשאר לב נשבר מתוך שמחה. וזהו הרפואה על ידי שמחבש לעצבותיו...

לב נשבר

הרה"ק רבי דוד ממיקולייב זיע"א, שהיה מתלמידי רבינו הקדוש הבעל שם טוב זיע"א היה נוהג לנסוע אל הרה"ק רבי פנחס מקוריץ זיע"א.

שנה אחת בערב יום הכיפורים היה רבי פנחס מקוריץ טרוד מאד מחמת קטרוג גדול שהיה על כלל ישראל. באותה שנה נסע רבי דוד לרבי פנחס מקוריץ ליום הכיפורים, והגיע לשם בערב יום הכיפורים, והביא עמו אברך אחד שמעולם לא היה אצל רבי פנחס, והיה ניכר עליו שהוא אברך קדוש ובעל מידות. רבי פנחס קירב מאד את האברך הזה, ונתן לו כוס משקה לשתות, וכשסיים האברך לשתות נתן לו רבי פנחס כוס שנייה, וכך שתה האברך חמשה כוסות יי"ש.

לאחר מכן הלך האברך לאכסניה שלו, והרגיש עייפות רבה מאד מחמת היי"ש ששתה, והיה מוכרח לשכב לישון לפני כל נדרי. הלך רבי דוד להעירו ולא עלה בידו להעירו משינתו העמוקה, ובליט ברירה השאירו לישון, והלך לבדו להתפלל, וכאב לו מעט על זה שהאברך לא הגיע לתפילה. לאחר התפילה חזר רבי דוד לאכסניה, וראה שהאברך עדיין ישן. וכן בבוקר, כשהלך לתפילת

שחרית, האברך עוד ישן ולא היה שייך להעירו. לפני תפילת נעילה, התעורר האברך ובא לבית הכנסת. רבי דוד רצה לומר לו דברי מוסר על זה שישן במשך כל היום הקדוש, אבל עוד לפני כן פרץ האברך בבכי גדול על זה שעבר עליו היום

כראות רבי פנחס מקוריץ את לבבו הנשבר והנדכה פנה אליו ואמר לו, שראה בערב יום הכפורים שיש קטרוג גדול על כלל ישראל, כיון שלא היה יכול לבוא ללב נשבר ונדכה כמו שהיה לאברך הזה, וכשראיתי אותך נתתי לך בכוונה לשתות כדי שתהיה עייף ותישן במשך יום הכפורים, ותבוא ללב נשבר ונדכה, ועל ידי זה נמתק הדינים והכל נהיה חסדים (הרה"ק האמרי מנחם מאלכסנדר זיע"א, ערב יו"כ תשנ"ט).

הקדוש באופן כזה שישן כל הזמן.

כראות רבי פנחס מקוריץ את לבבו הנשבר והנדכה פנה אליו ואמר לו, שראה בערב יום הכפורים שיש קטרוג גדול על כלל ישראל, ולא היה בידו לבטלו כיון שלא היה יכול לבוא ללב נשבר ונדכה כמו שהיה לאברך הזה, וכשראיתי אותך נתתי לך בכוונה לשתות כדי שתהיה עייף ותישן במשך יום הכפורים, ותבוא ללב נשבר ונדכה, ועל ידי זה נמתק הדינים והכל נהיה חסדים (הרה"ק האמרי מנחם מאלכסנדר זיע"א, ערב יו"כ תשנ"ט).

ביאר הרה"ק רבי שמחה בונם מפרשיסחא זיע"א את הפסוק (תהלים קמ"ג) 'הרופא לשבורי לב ומחבש לעצבותם', כי לכאורה, אם הוא מרפא שוב אין כאן לב נשבר. אכן הפירוש שמרפא לב נשבר שלא יהיה בעצבות, שבתחילה אי אפשר להיות לב נשבר בלא עצבות ולא זהו דרך עבודה. והקב"ה ברחמיו הרבים מסיר העצבות ממנו ונשאר לב נשבר מתוך שמחה. וזהו הרפואה על ידי שמחבש לעצבותיו ('רמתים צופים' א יט).

הגאון רבי מנחם מנדל פומרנץ שליט"א - ספיר ויהלום

להגות בפרשת השבוע עם האוצר הפלום

מרכז הזמנות: 1800-22-55-66 ובחנויות הספרים המובחרות

תשובות אקטואליות

מבית הוראה אביר יעקב

השבוע במדור:

בית כנסת שתיקנו שהמפטיר שייך לבעל היארצייט במשך השבוע - מה הדין כשחל יום כיפור בשבת | האם מותר לתת לילדים קטנים ממתקים ביום כפור | האם מותר לעשות קידוש לבנה בליל יום כיפור כדי להוסיף זכויות לגמר החיתום?

הגאון רבי יצחק זילברשטיין שליט"א
רבה של שכונת רמת אלחנן בבני ברק

תקנו שהמפטיר שייך לבעל היארצייט במשך השבוע - מה הדין כשחל יום כיפור בשבת

שאלה: בית הכנסת שמוכרים שם את העליות בשבת, אך עשו תקנה שאם יש יארצייט לאחד מבני החבורה באחד מימי השבוע, לא ימכרו את המפטיר, אלא יהיה שייך לבעל היארצייט, והנה אחד המתפללים יש לו יארצייט ב"ב תשרי, וכשחל יום כיפור בשבת, דרש לקבל את המפטיר, אמרו לו על דעת לא תקנו, כי המפטיר ביום כיפור מוכרים אותו ביוקר, והוא מכניס כסף רב לבית הכנסת, מאידך בעל היארצייט טוען, אני אחד מהמתפללים הקבועים, וכיון שיש תקנה שכל אחד יקבל מפטיר בשבת הסמוכה ליארצייט, גם אני בכלל, ואיני צריך להפסיד בגלל שיש לי יארצייט סמוך ליום כיפור, הצדק עם מי?

תשובה: כבעין שאלה זו דן בתשורת ש"י (סימן תקלב) על בית כנסת שעשו תקנה שמי שיש לו ברית במשך השבוע, כל העליות בשבת הסמוכה לברית יהיו שלו, ואירע לאחד שהיה לו ברית לאחר יום כיפור, ובשבת שחל בו יום הכיפורים, דרש בעל הברית את כל העליות, מאידך המתפללים טוענים שהעליות שוות הרבה כסף, ועל דעת כן לא תקנו. והשיב התשורת ש"י שהמתפללים צודקים, והביא ראייה לכך, מדברי המהרי"ק (שרש ז) בעובדא שנתפשרו קהל עם ראובן העשיר שבהוצאות צדקה יפרע בשוה עם פלוני, ואחר כך נודמן שיהיו צריכים לפדות אדם ממיתה, ורצו להטיל על ראובן לפי עשור, וראובן טוען שכבר נתפשר דבצדקה יתנו בשוה.

דלא שכיח, וכי אתנו רק אמלתא דשכיחא. אמנם עדיין יש לומר שמגיע לו עליה, א. כי גם בעל התשורת ש"י כתב שעליה אחת הוא מקבל, ורק לא יקבל את כל העליות, ב. ברית בדיוק באותו שבוע הוא מילתא דלא שכיח, אבל מפטיר ביום כיפור שחל להיות בשבת, הוא שכיח, כי אביו נפטר ב"ב תשרי.

אמנם יש לומר שלא יקבל את העליה, שהנה לא מצינו שבשבת שקודם העליה הוא חיוב, אלא שברמ"א (יו"ד סימן שעו ס"ד) כתב שנהגו להפטיר בנביא בתוך י"ב חודש, אך לא כתב משבת שלפני היארצייט, אלא שבשערי אפרים (שער ט אות מב) כתב שנוהגים שאם יש לו יארצייט בשבוע שאחריו, הוא עולה להפטיר שבשבת שלפניו, וכן כתב בביאור הלכה (סימן קלו ד"ה בשבת) שאינו חיוב, ומכל מקום נוהגין לקרותו כשאינו חיוב אחר, וכיון שאינו חיוב רק מקבל מפטיר מכה מנהג, הרי פוק חזי מעמא דבר שהמנהג אינו תופס ביום כיפור, ומה שהתנו, מסתמא לא הייתה כוונתם על יום כיפור שחל בשבת.

ויש להוסיף מה שכתב בביאור הלכה (שם) ופשוט דבמקום שהמנהג למכור המצות, ונזכר המעות לצדקה, באלה שאינם מהחייבין רק משום מנהגא, אין להפסיד צדקה בשבילם, עכ"ל. ועיין בשערי אפרים (שער ב אות טו) שהמנהג שבראש השנה ויום הכיפור אין משגיחין בחיובים, כי אם על המתנדבים בעין יפה.

והנה מעיקר הדין אין מגיע לו עליה, ורק מחמת תקנת הקהל, ויש מקום לומר שעל יום כיפור לא הייתה תקנתם, ומבואר במגיד משנה (פרק ז מהלכות גזילה) דבספק תקנה מעמידים את הדבר על עיקר הדין. ולכן יתכן שאפשר למכור את המפטיר, וצ"ע.

והשיב שיש שלש טעמים למה ראובן אינו צודק ויש לחייבו ליתן לפי עשרו. א. דבלשון בני אדם אין פדיון שבויים בכלל צדקה סתם. ב. ואפילו אם תמצא לומר דבלשון חכמים פדיון שבויים בכלל, לפעמים פדיון שבויים יעלה לסך גדול, איכא למימר דלצדקה דלהאי לא נתכוין. ג. צדקה לעניים שכיח, צדקה לפדיון שבויים לא שכיח, וכי אתנו על דבר השכיח.

ומסיק התשורת ש"י דכל הטעמים הנ"ל שייכים בנידונו, שהרי אין חיוב ליתן לבעל ברית רק עליה אחת, וזולת התנאי שהתנו ביניהם ואם כן הכא נמי דבלשון בני אדם יום הכיפור שחל בשבת, לא נקרא שבת סתם. שנית, דהעליות ביום כיפור נמכרות בסכום רב ולא התנו על כך, שלישית דהוא מילתא דלא שכיח, דהעליות בשבת שכיח שיזדמנו הרבה בכל שנה, משא"כ שיחול יום הכיפורים בשבת דאינו רק פעם אחת בארבע שנים, ואם כן שיזדמן אז בעל ברית הווי מילתא

שאלות ניתן לשלוח למייל: rav@abiryaakov.com

תשובות אקטואליות

מבית הוראה אביר יעקב

הגאון רבי מרדכי הלוי שוורצבורד שליט"א
מורה הוראה 'נאות שמחה' - מודיעין עילית

צד סכנה במניעתם, וממילא יש בזה חשש איסור תורה של ספייה ביום כפור.

ורבנו תם בספר הישר ביאר הטעם שמותר להאכיל קטנים ואין בזה איסור ספייה, כיוון שאינו דבר איסור כמו אכילת שרצים, ואי אפשר להתקיים בלי אוכל. וביאר מו"ר שהגם שסובר שאכילה ביום כפור אינה דומה לאכילת שרצים, מ"מ היה אסור מדרבנן, ורק כיון שאי אפשר בלי אוכל לא גזרו. ויוצא א"כ שממתקים שאין במניעתם סכנה אסור לתת לקטנים.

וכן הורה לי מר"ן הגרי"ש אלישיב צוק"ל לאסור לתת ממתקים לקטן ביום כפור. לכן יש להזהר שלא לתת סוכריות וחטיפים לילדים ביום כפור, רק להניח על השולחן ויקחו בעצמם.

ממתקים שאינם משביעים, רק להניח והוא יקח מעצמו.

ביאור הדברים:

הנה השו"ע הרב (בסי' תט"ז) כתב שמותר להאכילו אע"פ שאין חשש סכנה, וכן נראה דעת המשנ"ב (סי' תרט"ז שעה"צ סק"ט). אכן בר"ן ר"פ יום הכפורים מבואר שיש איסור ספייה לקטן ביום כפור, ומה שמבואר בגמרא שמותר להאכילו בידיים זהו משום שאם לא יאכל יסתכן. וכן נראה דעת הרמב"ם והשו"ע סי' תרט"ז.

ולפי"ז כתב מו"ר הגרמ"ש קליין שליט"א בספרו 'שאלת משה' שערי תורת הקטן (שיעור כ"ה וכו' עודנו בכתובים), שאסור לתת לקטן ממתקים כיון שאינם מועילים לקיום הגוף ואין

האם מותר לתת לילדים קטנים ממתקים ביום כפור

שאלה: האם מותר לתת לילדים קטנים ממתקים ביום כפור, בכדי שלא יפריעו בתפילה, או שמא לא הותר להם לאכול רק אוכל משביע לקיום הגוף, אבל לא ממתקים.

תשובה: הקטן אינו מחוייב בתענית ומותר לו לאכול הכל, אך לדעת כמה מהראשונים אסור לגדול להאכילו מה שאינו לצורך קיום הגוף ואף אם לא הגיע לחינוך, ולכן יש להמנע מלתת לילד

הגאון רבי אשר אנשיל שווארץ שליט"א
מח"ס מעדני אשר וראש כולל צאנז בבית שמש

אדם לעשות מצוה ונאנס ולא עשאה מעלה עליו הכתוב כאילו עשאה, א"כ הויה ליה כאילו קיימו זה כבר מוסיף זכיות.

ובאליה זוטא (סימן תר"ב ס"ק ד') מביא מעשה נורא וז"ל כתב בסוף ספר אור חדש סיפר לו החסיד מהר"מ מייזלש מעשה באחד שפגע בו עכו"ם בלילה ורצה עכו"ם להרגו, וביקש ממנו שיניחנו לעשות מצוה אחת קודם מותו ואח"כ יעשה אתו מה שלבו חפץ, והלבנה היתה בחידושה וקידשה בפניו בכוונה גדולה, ונעשה לו נס כשדלג וקפץ ג' פעמים כמנהג ונשאו הרוח וניצול ממנו, גם שמעתי ממנו שמי שיקדש הלבנה מיום שיקדש שוב לא ידאג שימות באותו חודש מאותו יום ואילך ע"כ, הבאתי זה כאן ללמוד ממנה קצת ראייה ללבוש דיותר מסתברא לקדש קודם יו"כ, משום דנאמר כשם שלא ידאג שימות באותו החודש כן לא יגזור עליו מיתה באותו חדש, מיהו גם בזה י"ל כיון שממתנין לכבודה וכו' מגינה תיכף.

ובביאור הגר"א (סימן תר"ב) פסק לקדש הלבנה בתוך עשרת ימי תשובה כדי להוסיף זכיות. ובשדי חמד (אספת דינים מערכת יום הכיפורים סימן א' ס"ק א') מביא בשם ספר רוח חיים דעדיף לברך קודם מוצאי יום כיפור, משום דבמוצאי יום כיפור מברכים בנעליים של בגד, ובעודם מעונים ובמרוצה למהר להפסיק התענית.

שמעתי בשם גדול אחד שאדרבה טוב שיקדשו אותה בתוך עשרת ימי תשובה, כדי שתבא מצוה זו ותוסיף על זכיותינו הקודמות, ואולי תכריע היא את הכף לזכות ביום הדין, וסברא נכונה היא, כי זו היא משמחת הלבבות שתוסיף על זכיותינו ותכריענו לזכות, וכדי לקיים המנהג אפשר לומר כיון שממתנין לכבודה כדי לקבלה בשמחת הלב, הוי ההמתנה ג"כ מצוה והיא היא המכרעת. ובספר החיים (סימן תר"ב) להגאון רבי שלמה קלוגר זצ"ל כתב סברא מדוע אין צריך למהר לעשות קידוש לבנה לפני יום הכיפור כדי להוסיף זכיות דכיון דהא דאין מקדשין החודש עד למוצאי יום כיפור משום אונס, א"כ הא קימ"ל (בגמ' ברכות ו', שבת ס"ג, קידושין מ'), חישב

האם מותר לעשות קידוש לבנה בליל יום כיפור כדי להוסיף זכיות לגמר החיתום?

שאלה: יש לחקור האם בליל יום כיפור מותר לעשות קידוש לבנה אע"ג דקימ"ל (סימן תכ"ו) שאסור לעשות קידוש לבנה בשבת וביו"ט, אבל ביום כיפור מותר לעשות קידוש לבנה כדי להוסיף זכיות על גמר החיתום או דילמא אף בליל יום כיפור יש איסור לעשות קידוש לבנה.

תשובה: הנה בדעת תורה (אור"ח סימן תר"ב) מביא שראה במנהגים של מהר"א טורנא שמוא ברמ"א כמה פעמים בשם מורו הקדוש שקידש הלבנה בליל יום הכפורים כדי שיייע זכות המצוה ביום הדין.

אבל ברמ"א (אור"ח סימן תר"ב) פסק אין מקדשין הלבנה עד מוצאי יום כיפור. ובדרכי משה (סימן תכ"ו) מביא דמהרי"ל לא היה מקדש החדש בתשרי עד אחר יום כיפור, כי אז מאויימים מכח הדין ואין בהן שמחה עכ"ל, וכן המנהג לקדש הלבנה במוצאי יום כיפור אם נראית בלילה ההוא. וכן כתב בלבוש (אורח חיים סימן תר"ב סעיף ב') דאין מקדשין הלבנה אלא עד אחר יום כיפור, מפני שאנו תלויין בדין וקדושה צריך להיות מתוך שמחת הלב, כן הוא המנהג, וכתב הלבוש ואני

שאלות ניתן לשלוח למייל: rav@abiryaakov.com

פניני הלכה' מתוך תלמוד בבלי
המבואר מתיבתא על סדר הדף
היומי שילמד השבוע

פניני הדף היומי

מסכת בבא בתרא דף קי-קטז

אחד נותן חמשה חלקים, והקדוש ברוך הוא נותן עשרה, לפי זה יש לומר, דבאמת אם אביו לבדו או אמו לבדה ציוו אותו לחלל שבת, לא היה צד לומר שיחלל שבת, כיון שכל אחד ואחד מהם יש לו בבן רק ה' חלקים, ואילו לקדוש ברוך הוא יש בו עשרה חלקים, ומהיכי תיתי לבטל את מצות הבורא בעוד שחלקו כפול משל אב או אם. אמנם באופן ששניהם גם יחד היינו האב והאם ציווהו לחלל שבת שאז יש י' חלקים נגד י' חלקים, היה מקום לומר דאולי ישמע להם, וזה בא הכתוב להוציא מלב הטועים לידע ולהודיע כי 'כולכם חייבים בכבודי'.

קניית הקבר בקניין גמור

בגמ': דאם כן נמצאת שדה חוזרת ביובל ונמצא צדיק קבור בקבר שאינו שלו אלא אימא דנפלה ליה משדה חרמים וכו' (בבא בתרא ק"ב, א).

בשול"ת חתם סופר (יו"ד סי' של) כתב, מה שנהגו ליקח עכ"פ מחיר מה עבור מקום קבר, הוא כדי שלא יהיה צדיק קבור בקבר שאינו שלו. על פי זה השיב בתשובות והנהגות (ח"א סי' תשיג) לקהילה שהשלטון הקצה להם מקום קבורה שאין די בזה, וחובה על הציבור שיהא להם בית הקברות שלהם, והוסיף שיש בזה גם תיקון על פי סוד, שבחלקת קבר שהיא שלו אין שולטים כל כך רוחות רעות ואינם נכנסים לחלקו.

לפי זה כתב, שאם לא קנה הנפטר חלקת קבר עבורו בחיים חיותו, מן הראוי שבני משפחתו ידרשו מהחברה קדישא שיכתבו שטר עוד קודם הקבורה המקנה את מקום הקבורה עבור מת זה, והוסיף, שראוי להדר שיעשו גם קנין חליפין על מנת שהקנין יהיה מושלם וראוי.

עוד כתב (שם ח"ב סי' תרד) שכשהקבר שלו לחלוטין לעולם מתהום ארזא ועד לרקיע, מקובל שיש משחיתים שלא יוכלו או ליכנס, ועיין ספר החיים (ח"ב פ"ח) שאין רשות למשחית להוציא אדם מרשותו, ולכן צריך קנין גמור.

יש שכתבו שישנה מעלה נוספת בקניית הקבר בחיי האדם. ענין זה הובא בספר קב הישר (פ"ו) שכתב, החסידים הראשונים שבארץ ישראל היו נוהגין לקנות להם קבר בבית החיים בהיותם בחיי חייהו אצל אנשים כשרים הידועים להם שהיו צדיקים, וגם היו נוהגין שהיו מתפללים שם באותו מקום והיו אומרים עליו דברי תורה, והיו נודרין שם ליתן לצדקה, ובזה היו מטהרין ומקדישין המקום שיהיה מוכן להם שם להיקבר, ומחמת קדושה ההיא היו גורמין שלא להתקרב הסטרא אחרא אחרי מותם שם.

בקיאות בפסוקי התורה

בגמ': תרווייהו נמי ידבקו כתיב בהו וכו'. (בבא בתרא ק"ג, א).

בתוס' (ד"ה תרווייהו) כתבו 'פעמים שלא היו בקיאות בפסוקים, וכן מצינו בסוף שור שנגח את

מקולקל, ולכן אפשר לגשת לשידוך אם הבחורה הגונה ויש לה יראת שמים.

בשיחות חולין החדש (פ"ב אות א) כתבו ששאלו להגאון בעל בית אפרים ז"ל במכתב, כי הציעו לפניו נכדות עבור בתו עם אברך מופלג בתורה ושלם במעלות, רק יש לו אח איש נבל ובליעל ורע מעללים, אם כשר הדבר לפניו לבוא עמו במענדנות החיתוין ולא ישיגח על אחיו הבליעל ואם יחדל, והשיב הגאון 'לשם שבו ואחלמה', והכוונה 'לשם שבו' כלומר על שמו העצמי של האברך המדובר בטיט, 'ואח - למה', ר"ל למה לך להביט על אחיו, אם האברך המדובר איש נכבד ותחתון בו.

החיזוש שכולכם חייבים בכבודי

בגמ': דתניא מדין קל וחומר כיצד ויאמר ה' אל משה ואביה ירק ירק בפניה הלא תכלם שבעת ימים קל וחומר לשכינה ארבעה עשר יום אלא דיו לבא מן הדין להיות כנדון (בבא בתרא ק"א, א).

כתבו בתוספות (בבא קמא כה, א ד"ה קל וחומר), שמה שאמרו ק"ו לשכינה י"ד יום, 'אומר רבנו תם, משום דאמרינן בהמפלת (גדה דף לא, א), שהאב ואם נותנין בו כל אחד חמשה דברים, והקדוש ברוך הוא נותן בו עשרה דברים.

איתא במסכת יבמות (ה, ב), 'דתניא, יכול יהא כיבוד אב ואם דוחה שבת, תלמוד לומר, איש אמו ואביו תיראו ואת שבתותי תשמורו, כולכם חייבין בכבודי'. ודקדק בספר 'פרדס דוד', דלמה לא אמרו 'יכול יהא כיבוד אב או אם דוחה שבת', ומשמע מלשון הגמרא שרק אם גם אביו וגם אמו אמרו לו לחלל שבת היינו סבורים שישמע להם, אבל אם רק אחד מהם אמר לא, וצריך ביאור מה ההבדל.

וביאר בפנינים יקרים (החדש פרשת קדושים), על פי דברי התוספות שלפנינו, שהאב והאם כל

נשואין עם אשה שאחיה אינו מתנהגים כשורה

בגמ': אמר רבא, הנושא אשה צריך שיבדוק באחיה. תנא רוב בנים דומין לאחי האם. (בבא בתרא ק"א, א).

במהרש"א (ד"ה ממשמע) ביאר שהיות והאחים והאחיות הנולדים בבטן אחד הם קרובים לטבע אחת, והעובר הוא ירך אמו כי עיקר גופו של אדם נוצר מאמו, ועל כן הוא על רוב בטבע אחי האם להרע ולהטיב.

ובנחל קדומים לחיד"א מרמז גמרא זו בפסוק 'אשת חיל מי ימצא' ר"ת אחים, דהיינו שיבדוק באחיה.

בספר חסידים (סי' שעח) כתב, אדם שיכול לקחת אשה שאחיה צדיקים ולקח אשה שאחיה רשעים, ע"ז יביאו אותו לדין שגורם לעצמו שבניו דומים לאחי האם.

והנה בחכמת אדם (כלל כקג ס"י) הביא דברי הגמ' בסוגיין להלכה שהנושא אשה יש לו לבדוק באחיה אם הם יראי ה' וצדיקים ולומדים.

ובספר ציון לנפש חיה (הגר"ז לייטער סי' לח) כתב שמ"מ בנושא בת ת"ח אין צריך לדקדק בזה. ועיין בשול"ת ש"ח יצחק (סי' תפב) שדן על אופן שהמדובר הוא ת"ח, יעמוד לו זכות התורה.

ובשול"ת אמרי דוד (סי' לח) נסתפק במי שהתארס עם כלה שיש לה שני אחים, ואח"כ נודע לו שאמנם אחד חכם אבל השני הוא רשע, וכתב שם שיש לילך אחר האח הצדיק, והביא קצת סמך לזה ממסכת שמחות (פרק יב) שבנו של רבי חנינא בן תרדיון יצא לתרבות רעה, ואעפ"כ מצאנו שר"מ נשא אחותו, ומסמתא היינו משום שהיה לר"ח עוד בן צדיק.

ובקריינא דאגרתא (ח"ב אגרת יח) נשאל מחתן שהתארס עם כלה ואח"כ נודע לו שאחד מאחיה הוא מקולקל האם יבטל את השידוך, ואם לא יבטלה האם הוא צריך להודיע להוריו מה שנתגלה לו, וכתב שם שכשיש עוד אחים כשרים מסתבר שלא אחז"ל שצריך להזהר, דמאי חזית שהבנים ילכו ח"ו דווקא אחרי המקולקל. ועוד, דכיון דעצם השידוך הוא טוב, ככה"ג שכבר דשו בו רבים שומר פתאים ה'. ועוד, דאם האח נתקלקל טרם שנתחנך בתורה ויר"ש הרי הוא כתינוק שנשבה, ועל כנון זה לא דברו חז"ל, משום דבכה"ג הוא לא בחר ברע מרצונו. ועוד, דהלכה זו לא מובא בשו"ע ואינה אלא מדת חסידות ולא איסור, ואם יבטל את השידוך יהי שפיכות דמים נוראה להמשודכת. והוסיף שם דבדאי אינו צריך לספר להוריו, דבלא"ה אינם יכולים למנעו מלהתחתן אתה כמבואר בהלכות כיבוד אב"א.

בספר ארחות רבינו (ח"א עמוד רסה) מובא בשם בעל הקה"י זצ"ל שהי' אומר שמה שאחז"ל שצריך לבדוק באחיה זה נאמר רק במקום ובזמן שכל הסביבה והרחוב חרדים לדבר ה' ולכן כשיש אח מקולקל מוכח שיש איהו שורש רע במשפחה, אבל בזמננו שהרחוב כ"כ פרוץ ומקולקל ומלא עתונים פסולים וכדומה אין רא"י ממה שהאח

כך מבואר גם ברמב"ן עה"ת (פ' יתרו) שמבאר כוונת משה רבינו באמרו ליתרו 'כי יבוא אלי העם לדרוש אלקים', שרצה לומר שבאו אליו להתפלל על חוליהם ולהודיעם מה שיאבד להם כי זה יקרא דרישת אלקים, וכן יעשו עם הנביאים כמו שאמר לפנינו בישראל כה אמר האיש בלכתו לדרוש אלקים לכו ונלכה עד הרוואה, וכן ודרשת את ה' מאותו לאמר האחיה מחלי זה, שיתפלל עליו ויודיענו אם נשמעה תפלתו, וכן ותלך לדרוש את ה'.

בטעם הדבר כתב הגר"ח פאלאגי בספרו רפואה וחיים (פ"א אות כא) שמי שתופס ישיבה יש לו זכות תורה דרבים ותתקבל תפילתו מהרה באבהב.

עוד כתב הגר"ח פאלאגי בספרו הנ"ל (הו"ד בסגולות ישראל מערכת ח אות יא) 'זכור אותו האיש לטוב מורינו הרב סבא קדישא זרע קודש כבוד מורנו הרי"א ז"ל בעל ספר עבודת משה זיע"א, כי מרגלא בפומיה לומר למי שהיה לו חולה, למה תשקלו כסף לרופאים ולגורלות וכדו', תלכו אצל חכם ירא וסר מרע ויתפלל בעדו ויעשה לו פדיון וילמוד לרפואתו, ותראו מעשה ה' כי נורא הוא, כי תיכף יתרפא, וכן היה בדוק ומנוסה. ואשה בכל אלה הגברת המעטירה רודפת צדקה וחסד מרת וידה לונה תאריך שנים אשת הגביר החכם המרומם מורנו הרב גי' יוסף דאנין ז"ל, כי תמיד היתה מצוה לבניה הגברים השם ישמרם וינטרם כי כשתהיה איזה מיחוש וחולי אל תרדפו אחרי הרופאים ותרופות, כי תחילת דבר לכת אצל חכם התופס ישיבה לבקש ממנו שיתפלל כי גדולה תורה שהיא נותנת חיים לעושיה בעולם הזה ובעולם הבא עץ חיים היא למחזיקים בה.

ובאורות אילים על סוגיין כתב בעל הפלא יועץ 'בעשיית כופר נפש על ידי חכם עושים אגב חדא תרת'.

וע"ע בדברי תורה (מונקאטש מהדור"ב אות קז) מה שכתב ללמוד מסוגיין על ענין נסיעת חסידים לרבם על עניני גשמיות ורוחניות.

מסור ביד כל אדם הרוואה. אמנם בזה לבד לא די, כי עדיין אם יכול להצילו באחד מאיבריו אין יכול להרגו, אך כיון שראה גם מה שעשה בבית יכל להרגו.

בערוך לנר (סנהדרין ע, א) הקשה, למאן דאמר שחם רבע את נח, למה נח הסתפק בקללה בלבד ולא הרגו כדיון בא על הזכר, שכן נח נהרג עליו בעד אחד ובדיין אחד ואפילו קרוב. ברם, לפי דרכו של המשכיל לדוד יש לומר, דכיון שאף בדיני בן נח אין עד נעשה דיין, לפיכך לא יכל נח לדון על פי עדותו ולהרגו.

המפרשים נתקשו, דמאחר שאין עד נעשה דיין, כיצד הקדוש ברוך הוא כביכול דן על פי מה שראה בעצמו. ובייטב פנים (דרוש לשבת תשובה) תירץ, דכל הטעם דאין עד נעשה דיין היינו משום שהרוואה במו עיניו את המעשה אינו יכול להפך בזכותו, אבל הקדוש ברוך הוא צדיק וישר, ואף כשרואה את מעשה העבירה אומר, אני גרמתי לו שבראתי יצר הרע כפי שאמרו חז"ל, ולפיכך כיון שיהפך בזכותו יכול אף הוא בעצמו להיות דיין.

ובמדרש שמואל (אבות ד, כח) תירץ, דדוקא בדיני בשר ודם אין עד נעשה דיין, דשייך אצלם טעות בדין, אבל אצל הקדוש ברוך הוא לא שייך כלל, כי הוא הבעל דין והוא המצוה כל הדינים כולם, וכיון שהוא בעל הדין ורצונו הפשוט הוא הדין האמתי אם כן ראוי שהוא יהיה העד והדיין.

תפילה על חולה ע"י חכם

בגמ': כל שיש לו חולה בתוך ביתו ילך אצל חכם ויבקש עליו רחמים, שנאמר חמת מלך מלאכי מות ואיש חכם יכפרנה. (בבא בתרא קטז, א).

ובמסכת תענית (ח). אמרו 'ילך אצל חסיד שבדור וירבה עליו בתפלה'.

וכתב הנימוקי יוסף (שם), שכן המנהג בצרפת שכל מי שיש לו חולה מבקש פני הרב התופס ישיבה שיברך אותו.

הפרה (ב"ק נה). מפני מה לא נאמר בדברות הראשונות טוב כו' א"ל עד שאתה שואלני כו' שאיני יודע אם נאמר בהן טוב או לאו כלך אצל ר' תנחום'.

בעין זוכר (מערכת א אות קיט) כתב שהדברים קשים לומר כן על האמוראים, מה גם שאמרו חז"ל שצריך ת"ח להיות בקי בכ"ד ספרים. ובשו"ת מהרי"ל (סי' קמט) כתב 'ואם נאמר כן על רבותינו המחברים, צריך עיון.

בעל הדברי יחזקאל במכתב בראש ספר כבוד חכמים (עה"ת להג"מ חיים קנאלער) כתב, אחרי נטענו מונני עלה בלבי כי אשר אמרתי שיש טעות סופר בדברי התוס' שכתוב 'לא היו בקיאין', וצ"ל 'לא היו מדקדקין'. דברים הללו מוכרחין מדברי התוס' עצמן כי דבריהם לא מובנים כלל שכתבו לפעמים לא היו בקיאין, איך שייך לומר על בקיאות 'לפעמים', הלא מי שאינו בקי הוא בתמידות אינו בקי ומי שהוא בקי הוא תמיד בקי, ואם לומר שהיה בהם מי שאינו בקי הלא שלא היו כולם בקיאים, ותיבת 'לפעמים' מוכח מתוכו שכוונתם היה שלפעמים לא היו מדקדקין להביא הקרא כמו שכתוב מאיזה טעם שהיה כמוס אתם. בספר משען מים (וילנא תרכט סי' ג) כתב, לימוד המקרא בימי חז"ל היה נפוץ והיו כולם עסוקים בו עד שכל המקרא תנ"ך שגור בפי כל ובקיאים בו על פה בלי שום שגיאה וטעות, ולא למדו עמהם משנה או גמרא עד שגמרו תחלה את לימוד התנ"ך כולו בכל פרטיו, ולכן כאשר הזכיר הרב והחכם הדורש איזה פסוק בהלכה או בדרושו מיד ידעו כל השומעים איה מקומו של הפסוק ובאיזה ענין נכתב בתנ"ך, ואל מה יורה החכם את פנת כוונתו בלימודו ודרושו, והמראה מקומות הפסוקים בתנ"ך הנמצאים כעת בזמנינו ונדפסים בהגליון או בפנים המודרש נתוספו אח"כ בעת שנתמעט לימוד המקרא ולפעמים נשתבשו מראה מקומות האלה והחליפו להראות מקום הפסוק בתנ"ך במקום אחר אשר לא נמצא לשונו שוה או דומה אל לשון הפסוק הראוי להדרוש.

ועיין בשדי חמד (כללים מערכת א כלל רצט, פאת השדה מערכת א אות כא) ובבית אהרן (מגיד ח"א ערך בקיאות חכמי ישראל בפסוקים) שהאריכו בענין זה.

דוקא בדיני בשר ודם אין עד נעשה דיין

בגמ': ואין עד נעשה דיין. (בבא בתרא קיד, א). על הפסוק (שמות ב, יב) 'ויפן כה וכה וירא כי אין איש' פירש רש"י: 'איה מה עשה לו בבית ומה עשה לו בשדה'. דהיינו שבבית בא על אשת איש, ובשדה הכה איש עברי. והקשה במשכיל לדוד (שם), למה הוצרך לראות גם מה שעשה בבית וגם מה שעשה בשדה, הלוא די להרגו בגלל מה שעשה בבית, דבן נח מצווה על גילוי עריות ואזהרתן זו היא מיתתן. ותירץ, דמכל מקום צריך לדון גם בן נח בבית דין, וצריך לפחות עד אחד שיעיד על מעשיו, וכיון שמשוה רבנו הוא זה שראה המעשה, אינו יכול להעיד כי אנו פוסקים שאין עד נעשה דיין, ולכן הוצרך לראות גם מה שעשה לו בשדה, דמשום כך יש לו דין ורדה, ודמו

ש"ס ענין והדר מניין
מהדורה מיוחדת, תלמוד בבלי מנוקד בתוספת מרור שינון 21 כרכים

מרכז הזמנות: 1800-22-55-66 ובחנייות הספרים המובחרות

הגאון רבי יצחק זאב הלוי סולובייצ'יק זצ"ל

הגרי"ז מבריסק
ט' בתשרי תש"כ

מרן הגרי"ז נולד ביום כ' תשרי שנת תרמ"ז בוולוז'ין לאביו מרן הגר"ח סולובייצ'יק (בעת היותו ראש ישיבת וולוז'ין). בצעירותו התפרסם כעילוי. בגיל 16 כבר ידע בעל-פה ש"ס עם רש"י. לאחר פטירת אביו (בשנת תרע"ח) מונה לרבה של בריסק. בשנת תש"א עלה לירושלים וייסד בה את ישיבת בריסק. אשתו ושלושה מילדיו נספו בשואה.

היה ידוע בגאונותו ושכלו החריף, כפי שידועים בני שיטת בריסק, עד שאביו אמר עליו פעם: "הלכה כמותו בכל מקום".

בשנותיו האחרונות סבל ממחלת ריאות קשה ושהה לשם כך פעמים רבות בשווייץ. בביקוריו בשווייץ היה לאורחו של הרב וולף רוזנגרטן, נדיב ידוע שתרם מהונו ליהודי ארץ ישראל. רבינו עלה בסערה השמימה בט' בתשרי תש"כ ונקבר בהר המנוחות בירושלים.

תשובת היהודי שהניחה את דעתו של הרב מבריסק

יש עובדה נוראה מה'בריסקער רב, שהיה מנהגו בימים ההם שלפני המלחמה הנוראה שהיה נוסע בימי הקיץ לעיירת מרפא לשם מנוחה, ובשכנותו שם היה תמיד איזה יהודי מסויים.

ארע בשנה אחת שלא בא הלה, וכאשר נפגשו לאחר זמן ושאלו הרב מדוע לא בא בשנה זו, השיב שהוא חולה לב ל"ע, ובליל פסח כשאכל המרור שהיה חזרת חריפה ביותר הורע לו מאד, ונחלש מאד בלבו, וכיון שהזוקק לרופא לכן נבצר ממנו לבא. השיב לו גאב"ד בריסק: הן אני סובל על אסטמה ולכן אינני אוכל מרור, ומה טעם החמרת על עצמך.

השיב לו האישי: הרב מבריסק, גם אם לא יאכל מרור, מכל מקום הלא בכל המצוות הוא מודקדק ומחמיר מאד, לכן דבר זה לא יפגע ילדיו, משא"כ אני אם לא אקפיד על אכילת מרור, מי יודע איך ייראו בני...

והסכים הרב מבריסק לטענתו.

(טיב הקהילה, בראשית)

ארבעים ואין נעשים בני גרושה וחלוצה ועשיתם לו ולא לזרעו, והכי נמי מדכתיב "ועשיתם לו כאשר זמם" נימא "לו" ולא לרבו, ובתלמיד שגלה מגלין רבו עמו כדאיאתא שם (דף י'), וא"כ יפטר הזומם מעונשו מכח רבו שאין עליו חיוב גלות, ולא מצריך למילף מהכתוב "הוא ינוס" כנ"ל.

השיבו הרב מבריסק, דתלמיד ורבו אינם שני דברים נפרדים כי אם דבר אחד גוף אחד, ולכן לא שייך למידרש הלימוד דלו ולא לרבו, שהרי רבו כלול בו, והוא כלול ברבו ודו"ק.

כשיצאתי מחדרו - סיים הג"ר פנחס את דבריו - אמרתי לתלמידיו של הבריסקער רב, כי תירוץ זה מתאים יותר לומר לאדמו"ר ומנהיג חסידים... (לקט דברים של טעם)

תירוץ חסידי של מרן הגרי"ז

סיפר הגאון רבי פנחס הירשפרונג זצ"ל גאב"ד מאנטריאל באחת מדרשותיו, שבהיותו בהיכלו של הגה"צ הרב דבריסק זצ"ל שאל את פיו על הא דאיאתא בריש מס' מכות בדין עדים זוממין המעידין על פלוני שהוא חייב גלות והזמנו, אין אומרים שיגלו הזוממין תחתיו כדן ד"כאשר זמם", אלא לוקין ארבעים, ובגמ' שם (דף ב') מנא הני מילי, אמר ר"ל דאמר קרא הוא ינוס אל אחת הערים הוא ולא זוממין, עיי"ש.

ולכאורה, הקשה הג"ר פנחס, הוי מצי למימר דילפינן ליה דומיא דאמרינן גבי עד בן גרושה וחלוצה היינו המעידים על כהן שנתגרשה אמו טרם לידתו - ועשאוהו חלל והזמנו, דינן שלוקין

קו 'מחוברים' לשאלות בהלכה 02-803-9999

תשובות בהלכה מפי הרבנים הגאונים שליט"א

הרב יצחק אברהמוביץ' | הרב יצחק מאיר אדלר | הרב אברהם מרדכי ארשטר | הרב פנחס בלוי | הרב ישראל ברלינר | הרב אהרן מרדכי גרין | הרב שבח דזידוביץ' | הרב ישראל הורנצ'יק | הרב ברוך ויזיסלבסקי | הרב ישראל זילברנרג | הרב שאול משה טיטלבוים | הרב אברהם מרדכי לוינגר | הרב יחיאל מיכל לנדאו | הרב יחיאל רבינוביץ' | הרב רפאל יצחק רוזמרין | הרב שלמה חיים רוזמרין | הרב משה רוטשטיין | הרב שמעון רוסק | הרב ישראל שאהן | הרב אברהם יהודה שטיין | הרב שמואל יוסף שטיצברג | הרב יוסף מרדכי שלמון

הגאון רבי אביש מפראנקפורט זי"ע

י"א בתשרי תקכ"ט

אברהם" על הגש"פ; "עמק המלך" על הרמב"ם, ועוד. כן ידוע ש"חיבר ספר גדול על הזוהר הק', בעוצם גדולתו בקבלה, אבל נאבד ממנו, והיה לו צער מדבר זה עד יום מותו" (אשל אברהם אות טו).

אנשים כמותך הביאו לעולם מבול, ולא רק גשם...

פעם אחת היה עצירת גשמים, והגאון הרב אברהם אביש מפראנקפורט זצ"ל היה בדרך לבית הכנסת להתפלל עם הציבור שירחם ה' וישלח גשמים.

ויהי בדרך פגש איש אחד שמעשיו רעים לה' והיה קל שבקלים בענייני יראת שמים, וקרא לו שיבא ג"כ להתפלל עם הציבור על הגשמים.

התחמק הלה וענה לו, מה תפילתי יכולה להועיל לגשם הרי אני, אני הוא, כמו שהנך מכירני. ענה לו הגאון הנ"ל אנשים כמותך הביאו לעולם מבול, ולא רק גשם...

רבינו הגה"ק רבי אברהם אביש נולד בשנת ת"נ לאביו הגאון רבי צבי הירש אב"ד מעזריטש דליטא.

בנעוריו למד בישיבתו של הגאון רבי שמואל מפיוורדא, בעל ה"בית שמואל" על אבה"ע, ולימים אף נשא את נכדתו לאשה. לאחר מכן למד אצל הגאון רבי צבי הירש מהאלברשטאט ובישיבתו של הגאון רבי נפתלי כ"ץ בעל ה"סמיכת חכמים", זצוק"ל זי"ע.

במשך השנים כיהן ברבנות והרביץ תורה בק"ק ווישניץ, ריציוואל, ליסא, יאנוב ומעזריטש. עד שלבסוף עלה לכהן פאר כאבדק"ק עיר ואם בישראל פראנקפורט - דמיין, על מכונו של הגאון בעל ה"פני יהושע", ומשם היתה מצודתו פרוסה על כל הארץ.

נסתלק לגנוי מרומים למחרת יום הכיפורים שנת תקכ"ט לפ"ק. (כעבור כמה שנים מילא את מקומו הגה"ק רבי פינחס בעל ה"הפלאה זי"ע).

השאיר אחריו ברכה לדורות, הלא המה חיבוריו שנדפסו: "ברכת אברהם" על הש"ס; "מחזה

הרה"ק רבי אברהם המלאך זי"ע

י"ב בתשרי תקל"ז

דברי תורתו נאספו בספר 'חסד לאברהם'. בניו: הרה"ק רבי ישראל חיים מלודמיר זי"ע (חתן הרה"ק רבי שלמה מקארלין זי"ע), והרה"ק רבי שלום שכנא מפרוהבישט זי"ע.

מי שמקיים בשלימות ה'אך' של יו"כ זוכה לשמחה של סוכות

שְׁבַעַת יָמִים תִּהְיֶה וְגו' וְהָיְתָ אִךְ שְׁמַח (טז, טו). ה'אך' של חג הסוכות תלוי ב'אך' של יום הכיפורים. ביום הכיפורים נאמר בתורה 'אך בעשור לחודש השביעי הזה יום הכפורים הוא', ופירש"י כל 'אכין ורקין שבתורה מיעוטין הן, מכפר הוא לשבים ואינו מכפר על שאינם שבים'. רק מי שקיים בשלימות את ה'אך' של יום הכיפורים, שב על כל חטאותיו, זוכה לקחת חלק גם בשמחת חג הסוכות.

בהיותו בן שלשים ושש שנה בערך נסתלק לעולם האמת, ומנו"כ בחוואסטוב.

רבינו הרה"ק רבי אברהם המלאך, נולד בשנת ת"ק בערך לאביו הקדוש רבינו דובער זי"ע המגיד הגדול ממעזריטש.

מנעוריו היה פרוש וקדוש בהליכותיו עד שהפך לאישיות נפלאה בעולם החסידות, מורם מעם, עלה ונתעלה על כל בני דורו וזכה להערצת העולם. ועקב התנהגותו הקדושה העל האנושית נקרא בפי החסידים 'המלאך'. הרבה בסיגופים ובצומות, כל היום ישב עטוף בטלית וטוטפות, סגור בחדרו ועוסק בתורה.

שימש כרבו של הרה"ק בעל התניא ושו"ע הרב זי"ע בתורת הקבלה על פי פקודת אביו המגיד זי"ע.

בהשפעתו של הרה"ק ר"ר נחום מטשערנוביל זי"ע נתקבל המלאך למגיד בחוואסטוב (הנקראת כיום פאסטוב) הסמוכה לקיוב - כחצי שנה לפני פטירתו, בה חי בבדידות עד 'ומו האחרון, ואך לעיתים רחוקות נתגלה לפני הציבור ואז פחדו להסתכל בצורתו הקדושה.

הגאון רבינו עקיבא איגר זי"ע

**אבד"ק פוזנא
י"ג תשרי תקצ"ח**

כסא הרבנות רב גאון ואדיר, רבי יצחק גליק זצ"ל מח"ס שו"ת יד יצחק. מכל פינות הארץ נהרו אליו אברכי הישיבות ובעלי הוראות הצעירים כדי לקבל ממנו 'סמיכות'. ל"הורמנא" שנתן היה ערך גדול, בשל סמכותו הגדולה ופרסומו כגאון גדול. כשבקרתי בביתו [זוכיתי לקבל ממנו 'סמיכה'], שאלתי אותו למה יושב במשך עשרות שנים בישוב קטן כזה, ולא עבר לקהילה של עיר גדולה הראויה לשמה, השיב בבדיחות הדעת ובענווה באומרו: כתוב ברש"י "הדרך ממעטת את השם". כלומר, לפעמים, יש רב שהוא עם הארץ, ובכל זאת יש לו שם טוב במדינה, כי לא יודעים שהוא בור. אבל כשהוא שם לדרך פעמיו ומבקר בערים אחרות בין תלמידי חכמים. אז נודע לכולם בכל המדינה שהוא, "עם הארץ". וזהו כוונת רש"י "הדרך ממעטת את השם"...

הגה"ק רבי עקיבא איגר נולד בעיר אייזשטייט בהונגריה ביום י"א חשוון תקכ"ב, לאביו רבי יעקב משה גינז, ממשפחה רבנית ידועה. אמו הרבנית גיטל היתה ידועה בצדקותה וחכמתה, היתה בתו של רבי עקיבא איגר הראשון, רבה של פרשבורג.

הוא למד בישיבתו של דודו רבי וואלף איגר בברעסלוי. בהיותו בן י"ח שנים לקחו אחד מתושבי ליסא, הגביר המופלא והמפורסם מוה"ר איצק מרגליות זצ"ל [לשון רבי וואלף איגר בתשו' רע"א] לחתן עבור בתו, וחותנו פירנסו והחזיקו על שולחנו. באחד הימים פרצה שריפה בליסא, ועקב השריפה ירד חותנו מנכסיו, ושוב לא יכל להחזיקו על שולחנו כבימים מקדם, והוכרח רע"א שלא בטובתו לקחת על עצמו את עול הרבנות.

דרך לימודו של רע"א היה באופן מופלא ביותר, כי ראשו היה חד וישר, ולא יכל לסבול דברים שאינם מובנים בפשטות. מרוב עמקות שהיה דייקן גדול, היו קשים לו הרבה קושיות ואין פותר אותם בידו, והניח אחריו ספר "קושיות עצומות", בו רשם אלף וארבע מאות ואחת קושיות, אשר רובם ככולם נדפסו בגליון הש"ס או בדרוש וחיידוש לרע"א.

נסתלק לישיבה של מעלה י"ג בתשרי תקצ"ח.

מסכן הוא האיש שיש לו בבית כל טוב, ואינו לומד תורה...

עוד הוסיף הגאון מטולטשווע זצ"ל וסיפר לנו: כי פעם באו ואמרו להגה"ק רבי עקיבא איגר זצ"ל, כי יש בעיר איש אחד שהוא מאוד מסכן, משום שאין לו אלא רק לחם צר ולומד תורה ביום ובלילה. על זה אמר הגרעק"א: "אין האיש הזה מסכן כלל וכלל. מסכן הוא האיש שיש לו בבית כל טוב, ואינו לומד תורה..." (עולמו של אבא - עמ' קמב)

סיפר הג"ר אשר אנשיל יהודה מילר אבד"ק פטרשווען; בישוב טולטשווע התגוררו בסך הכל כשישים משפחות, בכל זאת היה כפר זה מפורסם בכל מדינת הונגריא, כי כאן ישב על

אור החיים המבואר במתיקות ועריבות טוב התורה

אור החיים המבואר
אוסף של מסות מרחיבות לב עם פירושים קצרים וברורים
על כל ספר תורה וספר חינוך - מאת עני חיים
מאת חיים - מסות מרחיבות באור רב

אור החיים המשולב
מבית עני חיים ומאת רבי יצחק אייזיק ווייס
מאת רבי יצחק אייזיק ווייס
מאת רבי יצחק אייזיק ווייס

מרכז הזמנות: 1800-22-55-66 ובחנויות הספרים המובחרות

עני חיים
חיים של תורה

סעודה מפסקת בסיביר

על עצמי בשבועה להשאר נאמן להשם יתברך אפילו בנסיונות הקשים ביותר.

השקעתי מחשבה רבה לדעת מה חובתי בעולמי. חשתי וידעתי כי עומדים אנו לפני ימים קשים ואיומים, ועלי לקחת צידה רוחנית לדרכי. התבוננתי הרבה באבא באותם ימים, ביקשתי לחרוט בתודעתי את תנועותיו, את קולו המתוק עת קורא הוא לי: איציק'ל, את ניגוני בשעת לימודו, זה המלא געגועים ודביקות, את דמות דיוקנו ומידותיו הנאצלות.

גם באמא התבוננתי ארוכות. בענוותנותה וצניעותה, בהליכותיה הטובות, המלאות בפשטות וביראת שמים. האזנתי לסיפוריה על אבותיה הגאונים והצדיקים. אודה ואתוודה: לא תמיד הייתה לי סבלנות מספקת לשמוע את סיפוריה מימי קדם, אך עתה ביקשתי להשלים את העבר ואת העתיד גם יחד. ניסיתי להשביע את נפשי בכל

פרטי ההיסטוריה המשפחתית היקרה שלנו. גם הם יהיו צידה לדרכי הארוכה והקשה. חשתי ששנות נעורי בבית הורי היקרים מתקרבים לקיצם. מי יודע היכן אהיה ביום הכפורים הבא?

לאחר תפילת מנחה ואכילת סעודה המפסקת, הניח אבא את ידו על ראשי וברכני ברגש רב. מעולם לא הצלחתי לשמוע את תפילתו ברגעים אלה, אך ידעתי כי כל מבוקשו שאהיה יהודי ירא שמים. גם אמא עמדה למולי ושפתיה החרבות רחשו תפילה, אנת השם, שיתקיימו ברכותיו של אבא בבני יקירי.

ידו של אבא רעדה על ראשי, הרגשתי כי הוא מנסה להחדיר בי עוד ועוד כוחות רוחניים. חשתי שקיבלתי עתה צוואה לכל ימי חיי. אבא ברך אותי ואת אחי, וראיתי את ידיו אמונה. כי כל מגמתו הייתה: "למען אשר יצוה את בניו". רצייתי כל כך שרגע זה לא יפסק לעולם. לא ידעתי האם אזכה לברכה זו גם בשנה הבאה... ניבא הנער וידע מה ניבא: זו אכן הייתה הפעם האחרונה שהוא קיבל את ברכת אביו בערב יום הכפורים, אולם ברכה זו היא שהאירה את דרכו בכל הרגעים הקשים. רגשות קודש אלו הם שעמדו לנער בהמשך דרכו.

ערב יום הכיפורים של שנת תש"ב.

לאחר טלטולים רבים מצא ישראל יצחק את עצמו במחנה עבודה רחוק אי שם בסיביר הקפואה. העבודה העכשווית במחנה

היא לסלול מסילת רכבת חדשה יחד עם תיקון פסי רכבת ישנים שנתקלקלו בהפשרת השלגים. עבודה לא קלה, אך עדיין כזאת שאפשר לשרוד בה.

הימים חולפים בעצלתיים, והנה הנער מוצא את עצמו בערב יום הכיפורים כשמוחו טרוד בשאלה נוראה: וכי תאמרו מה נאכל? מלבד הרהורי התשובה שהציפו את הנער, היה הנער מיצר ודואג על יום הכיפורים הקרב ובא, שהרי על ערב יום הכיפורים דרשו (ברכות ח:): "תנא ליה חייא בר רב מדפתי: כתיב 'ועניתם את נפשתיכם בתשעה לחדש בערב', וכי בתשעה מתענין, והלא בעשרה מתענין. אלא לומר לך: כל האוכל ושותה בתשיעי - מעלה עליו הכתוב כאילו מתענה תשיעי ועשירי". הנה השעות חולפות, עוד מעט יגיע הערב, ולי אין אפילו פירור של מזון כדי לאוכלו בסעודה המפסקת.

"מים שקטים מפכים אט אט, אנה ה' אל תימאס. הואל נא למחות את החטאים, ותן לנו חיים; חיל ורעד יאחזנו, הנה אם בוכיה. ה', מה זה נורא, האם את השטר תקרע?; אין בנו כח לשלם, מן העבר חובות, אם בקרבנות תחפוץ, קח נא את העופות; כפרות בשפע קח, מן השוחט, מהלול, אנה, חיש אמור 'סלחתי', קרא בקול גדול; למה ה' עוד תחכה, לשורת הדין. היה שמח רק בכך, שעודנו יהודים!; גמר חתימה טובה תכתוב, את השונאים מהר מגר, ופרוש חיש שכינת א-ל".

מילים כואבות אלו, שבמקורם נכתבו כחרוזים מסודרים בשפת האידיש, הועלו על הכתב בערב יום הכיפורים של שנת ת"ש, על ידי הנער הצעיר ישראל יצחק פומרנץ, לאחר שבאותם ימים ממש פלש הצבא הגרמני אל תוך העיירה 'דלוגושודלו' שבפולין, שם כיהן אביו, הגאון רבי מנחם בנימין פומרנץ זצ"ל הי"ד, כרבה של העיירה.

היו אלו מילים שנכתבו בקולמוס הלב והנשמה על ידי נער חסידי צעיר שידע להביט נכחו ולראות בעין יהודית ואמונית את האנדרלמוסיה הבאה לעולם ולבקש רחמים משוכן מרומים לקרוע רוע גזר דינם. לא היו אלו רק חרוזים יפים כי אם תפילה מעומקו של לב צעיר וכואב המבקש על חייו שלו שעוד לא זכה כמעט לחוות, על חיי משפחתו היקרה לו מכל ועל כנסת ישראל הנרדפת ונאבקת על חיה.

המים השקטים, הם הדמעות, שפעמים מעינים כמעט ומתייבש מרוב בכי, והם מפכים וזורמים להם לאיטם. טיפה אחר טיפה מתמלא נאד הדמעות, כשהבקשה היא אחת ויחידה: "זכרנו לחיים, מלך חפץ בחיים, וכתבנו בספר החיים, למענך אלוקים חיים". מה נורא הוא צער האמהות על ילדי טיפוחיהם, כשהבקשה היא לפדות נפש תחת נפש, כמו שבאו הקרבנות בזמן שביית המקדש היה קיים: הנה הם עופות הכפרות, כשעל כך אנו מבקשים מהש"ת שיענה ויאמר 'סלחתי'. בני אדם יושבי חושך וצלמות, אסירי עני וברדל...

נפש רגישה יש לו לנער הצעיר, והיא שעמדה לו גם לימים, בשעה שהעלה על הכתב את זכרונותיו מימי מלחמת העולם הנוראה בתוך ספרו 'עם שרידי חרב'. במילים עצובות ונוגעות ללב מתאר הנער את אותו ערב יום הכיפורים שבו הוא כתב את הפואמה המרגשת בה הוא למעשה מתחנן על חייו.

בחצות הלילה התעוררתי בבהלה. יד רכה נגעה בכתפי, מבקשת לעוררני לעבודת הבורא. עיניו הטובות של אבי מביטות בי באהבה אין קץ: עלינו לעשות את סדר הכפרות עוד קודם שיעלה השחר. מועקה כבדה ממלאה את לבי, פחד טמיר מפני ימים קשים. אבא בבגדי השבת, פניו לוחטות בזיו של קדושה. ניכר כי עסוק הוא בחשבון נפשו ונפש עדתו. עומד ליד החלון, מביט בחללו של עולם וניגון של דביקות עילאית על שפתיו.

אני יושב לצידו, מביט בו, חש את געגועיו, דביקותו ושברון לבו. אחריות כבדה רובצת על שכמו: אולי הוא מאלה שבכוחם לעורר ולהציל את ספינתו הטובעת ברגע האחרון? ברגעים אלו, של ללא אומר ודברים, הצליח אבא להחדיר בלבבי את יסודות האמונה והבטחון ברבון העולמים, היסודות שלא ימושו ממני לעולם. קבלתי

**הנער עולה שוב על דרגשו.
מצטנף כאילו מבקש הוא
להיעלם ואוטם את אזניו
משמוע ברע. כאילו, משום
מקום הוא שומע לפתע את קולו
של הרבי הזקן מגור, הרה"ק
האמרי אמת זיע"א, שבצילו היה
מסתופף, כשהוא אומר בשם
של צדיקי קמאי: האדם הוא
המחשבה, ובמקום בו מחשבת
האדם נמצאת - שם נמצא
גם האדם. אם כן, חושב הנער
לעצמו: לא בסיביר אני מצוי
עתה. גופי אכן כאן אך נשמתי
מצויה הרחק הרחק מכאן;
ב'גור' אצל הרבי הקדוש... וכך
ישב עצמו כל אותו יום הכיפורים
שקוע בשרעפי קודש**

באוור. הרוסי חוזר למשחק אך מפעם לפעם הוא מגיב מבט לעבר התנור ולעבר התפודים המצויים בו. לאחר כמה דקות, קבע הגוי כי תפוחי האדמה מוכנים. בצעדים גמלוניים הוציא הגוי את תפוחי האדמה מהתנור והגיש אותם לפני הנער ואומר לו: "בבקשה, בחורצ'יק, תאכל כמה שמתחשק לך..."

כשהיה רבי ישראל יצחק מספר את סיפור זה היה מסיים ואומר: אין אני זוכר אם במשחק שחמט זה הפסדתי מול הגוי ששיחקתי עצמו או שמא ניצחתי אותו, אבל זאת אזכור: את סעודה המפסקת אכלתי לשובע, וסיימתי כחצי שעה קודם כניסת החג. אחר גמר הסעודה, אסף הנהג את כלי המשחק ונעלם מהעין.

עד היום אני יכול להסביר בדרכי הטבע, כיצד הנהג ומשאת תפוחי האדמה הגיעו בדיוק בזמן הנכון וברגע הנכון, מדוע איש מסתורי זה הציע לשחק שחמט דווקא לי. הכל נשאר בבחינת 'תיקו' - תשבי יתרץ קושיות ואיבעיות, ואולי היה זה אליהו התשבי בכבודו ובצממו. ההסבר היחיד שהתקבל אז על דעתי היה שהשי"ת זימן לפני אוכל בבחינת 'לחיותם ברעב', ובזכות ברכותיו של אבא ותפלותיה של אמא זכיתי לאכול בערב יום הכיפורים ולקיים את המצוה.

עוד נסיונות רבים, קשים ומרים, היו מזומנים לנער הצעיר. הלילה ירד על פני סיביר, והצריף סגר על הנער, כביכול חונק הוא אותו. צחוקם הפרוע של הגויים, דרי הצריף, היו לו לזרא. אין זה מתאים לליל יום הכפורים. ישראל יצחק יוצא החוצה, להיות בודד בחיק הטבע, כשהרקיע גג לראשו, מבקש מהירח והכוכבים שילוו אותו בדרכו. בלבו תחינה ותפילה מפסוקי התפילה אותם הוא זוכר בעל פה.

אך הרוח שורקת בעוז, עננים כבדים מסתירים את הירח. הסערה אשר החלה להשתולל, דוחפת אותו חזרה אל הצריף המוגן, משיבים אותו אל מציאות חייו העגומה. ובתוככי הצריף, עדיין הצחוק הפרוע שלט בכיפה. הגויים מנבלים את פיהם בקללות וגידופים. מה לבחור חסידי במקום כזה בליל יום הכיפורים?

הנער עולה שוב על דרגשו. מצטנף כאילו מבקש הוא להיעלם ואוטרם את אזניו משמוע ברע. כאילו, משום מקום הוא שומע לפתע את קולו של הרבי הזקן מגור, הרה"ק האמרי אמת זיע"א, שבצילו היה מסתופף, כשהוא אומר בשמם של צדיקי קמאי: האדם הוא המחשבה, ובמקום בו מחשבת האדם נמצאת - שם נמצא גם האדם. אם כן, חושב הנער לעצמו: לא בסיביר אני מצוי עתה. גופי אכן כאן אך נשמתי מצויה הרחק הרחק מכאן: ב'דלוגושידלו' אצל אבא ואמא; ב'גור' אצל הרבי הקדוש... וכך ישב עצמו כל אותו יום הכיפורים שקוע בשרעפי קודש.

כתב בספר ('מטה אפרים' סימן תריט סעיף ב): נהגו שהאב והאם מברכין את בניהם טרם לכתם לבית הכנסת, ומעתיירים בברכה זו גם כן שיחתמו לחיים טובים ושיהיה לבם נכון ביראת ה' וישום בלבבו אהבתו ויראתו בלב שלם, וכל אחד כפי מערכי לבו ושינון לשונו שופך תחנונים בבכי ובדמעות שליש למען יקים ה' את דברו ויקובל תפלתו ויעתר אל ה' וירצהו. ואגב זה מעוררים הבנים והבנות שילכו בדרך טובים וארחות צדיקים ישמרו ולחזק לבבם לתורה הקדושה כי בעת ההיא מורך בלבבם מאימת הדין והדברים עושין רושם ונכנסים ללב ביושר.

(מתוך שיעורי הגה"ח רבי מנחם מנדל פומרנץ שליט"א)

והמחשבות של הנער ממשיכות להציף את הרגש: עם שקיעת החמה והתקדש יום הכיפורים עליו לצום, לא לאכול ולא לשתות. האם אכן יהיה בכוחו לשאת את הצום מבלי לאכול כלום בערב יום הכיפורים. הנער שוכב על דרגשו. מתכונן ליום הקדוש במחשבות המייסרות אותו. הנה הוא חסר כל, אין לו לא מניין ולא מחזור, שה בודד ביערות העד של סיביר. אין לו מאום, מלבד לב נשבר ונדכה.

והנה הוא נזכר באותם רגעים נפלאים שנראים כאילו חלפו ועברו לפני שנים רבות. אך לא: רק שנתיים עברו מאותו ערב יום הכיפורים, אלא שכל כך צרות אישיות וכלליות שהיו במשך שנתיים אלו עושים אותם לשנות נצח.

הנער עוצם את עיניו וזוכר: הנה אבא מניח את ידו הנרגשת על ראשי ומעטיר עלי ברכות. הוא עטוף בטלית צחורה ודמעותיו מטפטפות על כיפתו. לא רק ידו רועדת אלא כל גופו נרגש: הוא מצווה עלי לצעוד בדרך החיים. גם אמא עומדת שם, סמוך לפמוטות בהם עומדים נרות יום הכיפורים, אף היא בוכה ומתפללת שיתקיימו הברכות של אבא. הנה היא מסככת בידיה על עיניה לנוכח הנרות, ומבעדן מציצים אגלי דמעותיה, מבקשת על כולם. עננת כובד ראש מפני היום הקדוש ומפני העתיד הלוט בערפל מצוי על פניהם של כל המשפחה, העיניים מבוהלות ודואגות, כאילו שואלות: מה טומנת

בחובה השנה הבאה עלינו לטובה, האם תביא סוף - סוף בכנפיה פדות, הצלה ואיחוד המשפחה...

ולפתע, קול גס קורע את חוט מחשבותיו של ישראל יצחק. באחת הוא מתנתק מעיירתו מכורתו האהובה 'דלוגושידלו' שבפולין ומוצא את עצמו על הדרגש במחנה העבודה בעומק סיביר. אל הצריף נכנס פתאום גוי רוסי מגושם, נהג במקצועו, והוא נוהם בקולי קלות: הלא תדעו כי מתחשק לי לשחק עכשיו בשחמט.

היו עוד אנשים בצריף, אך איש לא הגיב לשמע דבריו אלו. למי היה סבלנות ורוגע למשחק חשיבה זה?! והגוי מסתכל סביבו בעניין רב, בוחן את הנמצאים בצריף, והוא ממשיך בנהימתו המחוספסת: "הי, חבוב... כן, אתה שם הבחורצ'יק על הדרגש, אתה

השוכב על הדרגש בפנינה, אומר לך את האמת: אתה נראה לי איש מלומד ואינטליגנט, לא אטעה אם אומר שבוודאי אתה מטיב לשחק בשחמט. האמנם כן?"

ישראל יצחק הנהג בראשו במבוכה כמודה על האמת: אכן, יודע אני לשחק בשחמט. והגוי, מאושר כולו, צועק: קלעתי למטרה! בא הנה ונערוך סיבוב של משחק.

וכי נותרה לו ברירה לישראל יצחק? אנוס היה להסכים לבקשה זו שלא הייתה בעתה ולא הייתה בזמנה. הגוי הרוסי פרש את כלי המשחק על שולחן העץ שעמד במרכז הצריף, וקבע בפסקנות: הכלים השחורים הם עבורי, ואילו אתה, הנער הצעיר, קח לך את הכלים הלבנים.

בשיאו של המשחק המותח, כשגם הגוי וגם הנער היהודי התגלו כשחקנים טובים ומוכשרים, עצר הגוי את המשחק בהנפת יד ענקית: המתן לי כמה דקות, קבע. במהירות הוא יצא החוצה, ניגש אל המשאית שעליה היה נוסע, פרק ממנה שק גדול של תפוחי אדמה, הכניס אל הצריף, כשדרכו אל התנור שהיה מוצב במרכז הצריף.

עם מקל קטן התקין הגוי את התנור לאפיית תפוחי האדמה, ולא עבר זמן רב עד שריח ערב וטוב של תפוחי אדמה צלויים נישא

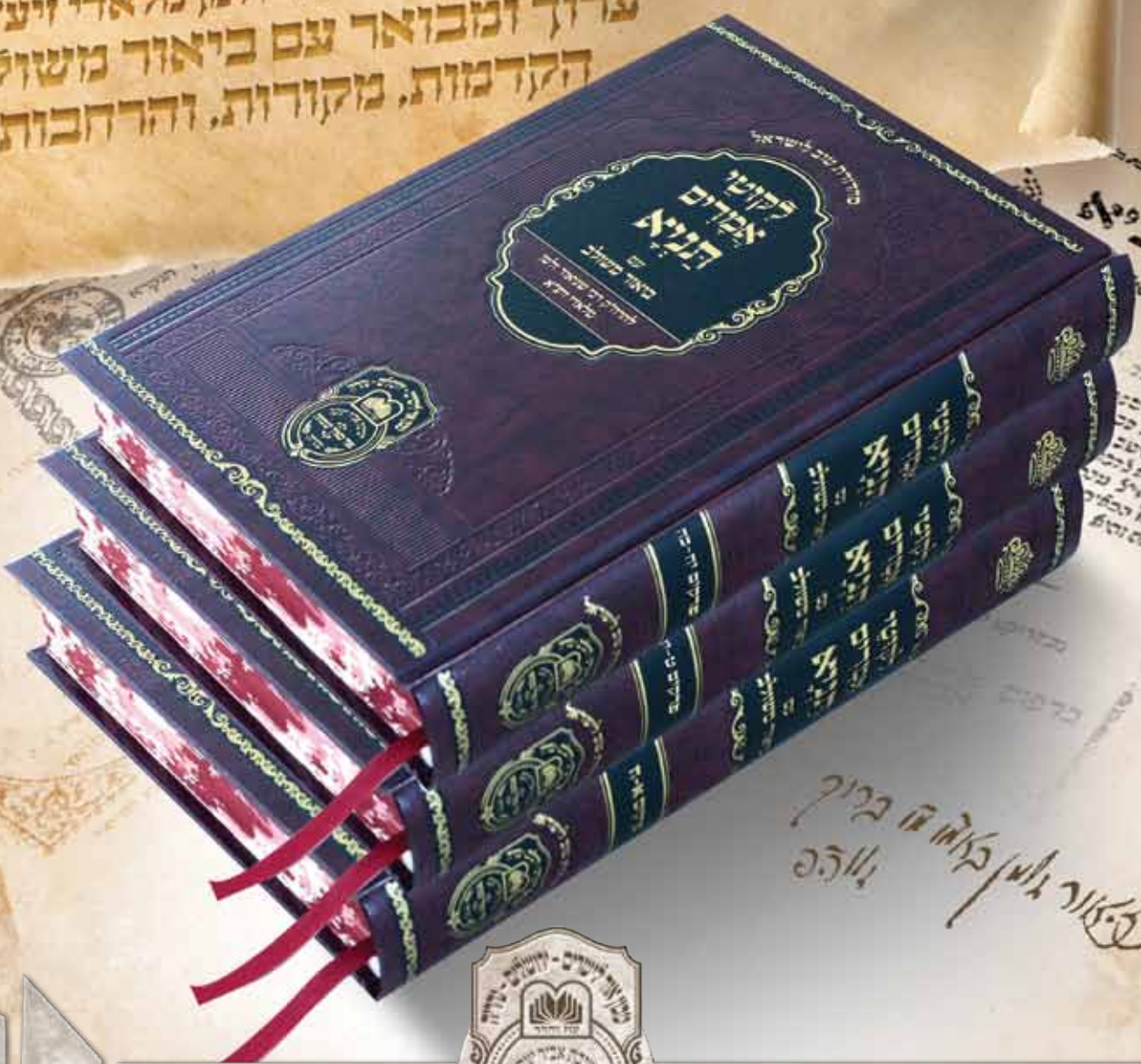
**ידו של אבא רעדה על ראשי,
הרגשתי כי הוא מנסה להחדיר
בי עוד ועוד כוחות רוחניים. חשתי
שקיבלתי עתה צוואה לכל ימי חיי.
אבא ברך אותי ואת אחי, וראיתי את
ידיו אמונה, כי כל מגמתו הייתה:
"למען אשר יצוה את בניו". רציתי
כל כך שרגע זה לא יפסק לעולם.
לא ידעתי האם אזכה לברכה זו גם
בשנה הבאה...**

יצא לאור חלק ג':

תניינא

ספרן של בינונים

להרה"ק רבי שניאור זלמן מליאדי זיע"א
ערוך ומבואר עם ביאור משולב
הקדמות, מקורות, והרחבות

להשיג בחנויות הספרים

מרכז הזמנות: 1800-22-55-66

הלכות רפואה בשנה

שיעורים לארגוני ההצלה - חברי מד"א - צוות הצלה בית שמש

שנמסרו ע"י הגאון רבי אהרן מרדכי גרין שליט"א

בבית המדרש 'באר ישראל'

ב"ה גרין י"ד

כונני הצלה במעגל השנה

מים. [שו"ת אגרות משה או"ח ח"ג סצ"א].

ב. גם מי שמוגדר חולה שאין בו סכנה, דהיינו שהוא בגדר "נפל למשכב", או "שמרגיש חולי בכל גופו", ובכלל זה החש בכאבים עזים באחד מאברי הגוף, מותר ליטול כדורים לשיכוך הכאבים בלא מים כלל, ואם אינו יכול לבלעם בלא מעט מים, יערב במים דבר מר כתמצית תה, עד שיפסלו המים מהנאת החיך. אך נכון בכל זה לעשות שאלת רב. [ש"שכ"פ ל"ט ס"ח, חוט שני עקמ"ה, והגם שכתב המשנה ברורה בסימן תרי"ב סקט"ו, שאפילו אוכלים שאינם ראוים לאכילה אסור לאכלם מדרבנן, ואפילו בחצי שיעור, כתב בחוט שני, דבמקום הצורך מצרפים דעת הראב"ה ה"ד בשעה"צ שסובר שאין איסור בזה, ועוד עיין בשו"ת כתב סופר ח"ד סוף תשובה קי"א שכתב, דהנוטל תרופה לשם רפואה אין כאן אחשביה לאכילה, ואפשר דגם אינם בכלל אוכלים שאינם ראוים. יש תרופות שהנוטלם חייב לשתות, לדוגמא אנטיביוטיקה בשם דיקסולין שצריך לבלועו עם כוס מים, ולכן ישמע בזה דעת רופא, ואחר כך ישאל רב].

יב. הקטנים האם מותר להם לצום ביום כיפור

א. קטן או קטנה עד גיל תשע, אין מחנכים אותם לתענית, אפילו לתענית שעות, ואם רוצים להתענות אין מניחים להם. [שו"ע ורמ"א סימן תרט"ז ס"ב].

ב. ונוהגים שבליה אין נותנים להם לאכול ולשתות, כיון שאכלו ושתו סמוך לליילה, ואינו נחשב לתענית שעות, ואם מבקשים לאכול ולשתות יש ליתן להם. [אלף המגן שם, הלכות חג בחג ע' שפא בשם הגרי"ש אלישיב].

ג. מגיל תשע עד לגיל שנתחייבו במצות, מחנכים אותם לתענית שעות, שאם רגילים לאכול בשמונה בבוקר מאכילים אותם בתשע, ולפי כוחם מוסיפים להם שעות לתענית, ואין צריכים להתענות כל היום רק נער מבן י"ג שנה, ונערה מבת י"ב שנה. [שו"ע רמ"א מ"ב ובה"ל שם].

יג. אכילת שיעורים לחולה והמסתפק

א. האוכל ביום כיפור כל מין מאכל בשיעור כותבת הגסה [קצת מעט מביצה], בשיעור זמן של 4 דק', או שותה כמלוא לוגמיו מכל סוג משקה שהוא, חייב כרת, אמנם יש איסור לאכול או לשתות אפילו פחות מהשיעור, אלא אם כן הוא חולה, או צריך לשאול לרופא אם מותר לו לצום, והאם צריך לאכול ולשתות כרגיל, או שיכול להסתפק באכילה ושתיה לפי שיעורים, ואחר כך ילך לרב לקבל אישור על כך. [שו"ע ונו"כ או"ח סימן תרי"ב, וסימן תרי"ח].

ב. חולה האוכל בשיעורים, דהיינו ממאכל מוצק עד 30 סמ"ק, כל 9 דק'. ושיעור 30 סמ"ק הוא מה שיכול לדחוס במקום 30 גרם מים. וכן השותה בשיעורים, שהוא עד 40 גרם באדם בינוני, ובאדם קטן כמלוא לוגמיו שלו, כל 9 דק'. מברך ברכה ראשונה בתחילת האכילה והשתיה, ואינו מברך שנית כל זמן שלא הסח דעתו, ולא שינה מקומו. ובאכילה ושתיה באופן כוז, מחמת כמה ספיקות בהלכה, אינו מברך ברכה אחרונה. [דעת תורה שם ס"ז, שש"כ שם, הליכות אבן ישראל, והוראת הגרי"ש פישר היה, דבחולה שיש צורך, אפשר להקל שיאכל ושתיה לפי שיעורים כל 4 דק'. מה שצריך להמתין 9 דק' הוא דוקא בין אכילה לאכילה, או בין שתיה לשתיה, אמנם אכילה ושתיה אינם מצטרפים, ויכול מיד לאחר אכילת 30 סמ"ק אוכל, לשתות 40 גרם משקה].

ג. האוכל ושותה בשיעורים, יכול לאכול ולשתות דברים ערבים לחיך, ואדרבה יש בזה מעלה, כי על ידי זה ישתה ויאכל יותר, ויקיים את ה"זחי בהם". [דעת הגר"ש איועראבאך, הגר"ע יוסף, הגרי"ש פישר].

ד. חולה שאוכל ביום כיפור, בהוראת רופא ובאישור רב, אוכל בלא קידוש, ואין צריך לחם משנה. אם אוכל לחם, בנטילת ידים נוטל את כל ידיו. אם צריך לאכול כרגיל, מברך ברכת המזון, ואומר יעלה ויבוא... ביום הכיפורים הזה..., וכשחל בשבת אומר גם רצה, ואם קשה לו אמירת ההוספות, או ששכח, אינו חוזר. [מג"א ומטה אפרים, מ"ב, סימן תריח, שש"כ פל"ט מסעיף לג].

ה. הזנה דרך צינורית או זונדה שאין המאכל נוגע בחיך כלל, וכן החדרת נוזלים דרך הוריד, הגם שאין איסור בזה, הוראת כל גדולי הפוסקים, שאדם בריא לא יעשה כן, אלא מי שהוא בגדר חולה שאין בו סכנה, או שיכול להגיע למצב כזה עקב הציום. [פסקי תשובות שם].

ו. כתבו הפוסקים, אם החולה רוצה להחמיר על עצמו לצום, עליו נאמר, "אך את דמכם לנפשותיכם אדרוש". [מ"ב שם]. ואין בכך מדת חסידות כלל כי הוא שופך דמים. [שו"ת הרדב"ז ח"ג סתמ"ד]. ואין זה מצוה הבאה בעבירה אלא עבירה גמורה. [שו"ת מהר"ם שיק או"ח סי' ר"ס].

ד. מה עוד צריך לכונן הצלה בעת שמברך המוציא ועל אכילת מצה

נפסק להלכה, שצריך לאכול מיד לאחר ברכת המוציא ואכילת מצה, ב' כזית מצה, בשיעור זמן של ארבע דק'. ולכן אם יקבל קריאה להצלה דחופה מיד לאחר שבירך, ויהיה מוכרח לצאת להציל לפני אכילת הכזיתים משום פיקוח נפש, אין לומר שיתחיל מיד לאכול, ויקח עמו מצה לדרך ויצא להציל, כי כל שלא אכל עדיין לפחות כזית אחת במקום שצריך, אזי מיד כשיוצא ממקום האכילה נעשה הפסק והיסח הדעת המצריכו לברך שנית, וכדי שלא יהיו ברכותיו הראשונות לבטלה, יראה כל כונן פעיל, לכונן בעת שאומר הברכות, שאם יצטרך לצאת לקריאה מיד אחר הברכות, שיוכל להמשיך לאכול מהמצה בדרך, ויתחיל לאכול הכזית בבית, וימשיך לאכול ממנו גם בצאתו להציל. ונראה שבאופן כזה, יאכל רק כזית אחד, שמעיקר הדין יוצא בזה ידי חובת אכילת מצה.

ה. הספורת לצורך רפואה בספירת העומר

מותר לגלח שער לצורך תפירת או הדבקת חור מדמם, או כדי למנוע זיהום במקומות שער. [ע"פ ערוך השולחן סימן תצג ס"ג, הליכות אבן ישראל].

ו. רחיצה בתשעת הימים

א. נוהגים שלא לרחוץ כל גופו בתשעת הימים אפילו בערב שבת, ורחיצת פניו ידיו ורגליו מותר במים צוננים, ובערב שבת גם במים חמים. [שו"ע ו"מ"ב או"ח סימן תקנא סט"ז].

ב. ודוקא רחיצה של תענוג אסורה, אמנם רחיצה לשם בריאות, וכן כונן הצלה שצריך להתרחץ כדי להסיר ממנו לכלוך וריח לא טוב, מותר להתרחץ אפילו במים חמים אם צריך לכך. [ע"פ ערוך השולחן שם].

ג. וכן מי שסובל מזיעה עד שאין דעתו מיושבת עליו, או שאין הסובבים אותו סובלתו, וגדול כבוד הבריות, מותר להתקלח אפילו עם סבון במים פושרים, אך יראה למעט בכמות ואיכות הרחיצה, דכדאי הוא בית אלוקינו להתאבל עליו, וכל המתאבל על ירושלים זוכה ורואה בשמחתה. [שו"ת אגרות משה אהע"ז ח"ד ספ"ד, ופסקי תשובות שם].

ז. להכין בערב ראש השנה שקע עם שעון שבת, ותדלוק הרכב

א. היות שמכשיירי כונני הצלה צריכים הטענה מדי יום ולפעמים יותר מזה, בבי' ימי ראש השנה יש לחשב בערך מתי יצטרך להטעין, וכיין שקע עם שעון שבת, ובאותו זמן שהשקע במצב כבוי, יכניס את המכשיר להטענה, כדי להימנע מאיסורים מיותרים, אמנם באופן שצריך להטעינו משום פיקוח נפש, יטעינו בשינוי, אפילו בעת שהשקע פועל.

ב. כמו כן נכון למלאות דלק בערב ראש השנה, ובפרט כשחל ר"ה בחמישי ושישי, יש לחשב שצריך להיות מוכנים לשלשה ימים.

ח. יצא להציל לפני התקיעות ונכנס מיד לאחר הברכות או לאחר תקיעות דמיושב

יצא להציל לפני התקיעות ונכנס מיד לאחר הברכות, אם יכול לברך בעצמו מיד, יברך. ואם לא יספיק, יברך בין סדר לסדר. לא הספיק, יש אומרים שיברך לפני התקיעות דמוסף, אפילו שכבר שמע ל' תקיעות, ויש אומרים שיהרהר הברכות בלבו לפני התקיעות דמוסף. במקומות שתוקעים גם בעת שהקהל מתפללים תפלת מוסף בלחש, יתכוין שלא לצאת בתקיעות אלו כדי שיוכל לברך על התקיעות בחזרת השי"ץ לשיטה הראשונה. [ע"פ משנה ברורה סימן תקפ"ה ס"ג, כף החיים שם, שו"ת פרי הארץ ס"ט, פסקי תשובות שם].

ט. הפסיד תקיעות דמיושב

אם הפסיד את התקיעות דמיושב [שלפני מוסף], מעיקר הדין יכול לצאת בשלושים תקיעות דמעומד [בתפלת מוסף], אך יותר טוב שישמע מאה קולות, אם יכול בעצמו להשלים מה טוב, או שיקבש מאחר שיתקע לו.

י. הפסיד אמירת תשליך

הפסיד אמירת תשליך ביום ראשון של ראש השנה, יכול להשלימו ביום שני של ראש השנה, או בעשרת ימי תשובה.

יא. בליעת כדורים ביום כיפור

א. הנוטל כדורים למניעת חולי שיש בו סכנה, לדוגמא, לבעיות לב, לחץ דם, נפש, וכל כיוצא בזה, אם אינו יכול לבלעם בלא מים, מותר לבלעם עם מעט

מנורת זהב המבואר

להרה"ק רבי
משולם זוסיא
מהאניפולי
זיע"א

אור חדש על מנורת הזהב:

ילקוט חדש נרחב ומקיף מתורתו של הרה"ק זיע"א שלא היה כמותו
במהדורה חדשה ומבוארת • ביאור נרחב להבנת דבריו • השלמות מובאות
הערות וצינונים • נערך מחדש ועוקר בניקוד מלא עם כותרות משנה
מפתחות המקורות ומפתחות ענינים

מלוך יקרוך ויהושים נפלאים מלוך
מדברות קדשו ותורתו של
רבי דוד חי אביהצרא שליט"א

מִי־הֵיאָה חֻזְרָא

חֻזְרָא דְאִזְרֵייתָא
יְסוּד חֲדָשׁ וְנִפְלֵא עַל הַפְּרָשָׁה

כפרת עוונות החמורים בכח לימוד תורה

עיקר עסק התורה כשהוא בבחי' מיתה הכיצד, הרי אמרנו שרק בצירוף מיתה מתכפר לעוון חילול ה'. רק שהעוסק בתורה הרי זה כמו שעת מיתה, כי התורה נאמר בה (במדבר יט ד) 'אדם כי ימות באוהל', ודרשו (ברכות סג:) שאין התורה מתקיימת אלא במי שממית עצמו עליה, וכיון שהוא ממית עצמו עליה הרי היא מכפרת עליו כמו בשעת מיתה, שכן אין התורה נקנית באדם אם אינו מוסר עצמו מכל וכל בעבורה, ואינה מתקיימת אלא במי שממית עצמו עליה, וכמו שרואים גם במתן תורה שעל כל דיבור ודיבור שיצא מפי הקב"ה פרחה נשמתם של ישראל, וגם זה היה בכלל מסירות נפשם לקבל את התורה, כי האדם הוא בעל גוף חומרי מגושם, ואילו התורה היא כולה שְׁכָל רוחני, ואין השכל הרוחני מתקים בתוך הגוף הגשמי, כי אין שני הפכים מתגוררים יחד בכפיפה אחת, ורק אם האדם ממית את גופו ומסלק את חומריות גופו, בכך הוא מכין מקום משכן לשכל התורה, כאשר תהיה התורה עיקר בתוכו והגוף יהיה טפל.

וזהו מה שאמרו וקני הנגב לאלכסנדר מוקדון (תמיד לב.), כששאל אותם מה יעשה האדם ויחיה והשיבו לו שימית עצמו, ואם יחיה את עצמו הרי הוא גורם מיתה לעצמו, והביאור הוא כנ"ל שעיקר חיי האדם הם בתורה הקדושה, בבחינת 'עץ חיים היא למחזיקים בה' (משלי ג יח), וכמו שאומרים בתפילת ערבית 'כי הם חיינו ואורך ימינו', והדרך לזכות בחיי עולם היא על ידי שימית האדם את חומריות גופו, כי אם יחיה את גופו יגרום מיתה לחיים הרוחניים.

הכפרה נמצאת כאשר עוסק בתורה לשמה
אולם תנאי קודם הוא, שלימוד תורה נצרך שיהיה לשם שמים, ועיקר מעלת לימוד התורה המועיל לכפר עוונות החמורים הוא בלומד תורה לשמה, וכאשר יטהר כוונתו ללמוד תורה לשמה בלי נגיעות, באופן זה תסייע התורה בידו למרק כפרת עוונות עם התשובה. וכן כתב החיד"א שהלומד תורה לשמה זוכה מיד לכפרה שלמה בכח התורה, כמו שנרמז בפסוק (הושע יד ג) קחו עמכם דברים ושובו אל ה', 'דברים' היינו דברי תורה, ועל ידי זה 'כל תשא עוון' לרבות כל מיני עוונות.

התורה, וסמך לדבר ממה שנאמר (שמואל א' ג יד) 'אם יתכפר עון בית עלי בזבח ובמנחה, בזבח ובמנחה אין מתכפר אבל מתכפר בדברי תורה (ראש השנה יח.). ואף על פי שעוון בני עלי היה בו חלול הקדשים מעין חילול ה', מכל מקום הועיל לימוד התורה לכפר עוונם. וראה עוד בספר **עיר בנימין** (ירושלמי יומא פ"ח ה"ד) שהלומד תורה מסייעת לו התורה להשלים כפרתו, כמו שאמרו שכל העוסק בתורה אינו צריך לא עולה ולא מנחה ולא אשם, וכן אמרו שתלמיד חכם שעבר עבירה בלילה אין להרהר אחריו ביום כי בודאי עשה תשובה, ואף שעבירות חמורות אין התשובה לבדה ממרקת, מכל מקום תורתו מסייעת בידו למרק הכפרה תיכף ומיד שעשה תשובה.

קחו עמכם דברים ושובו אל ה' אמרו אליו כל תשא עון וקח טוב ונשלמה פרים שפתינו (הושע יד, ג).

הנה כי כן ראינו כי לימוד התורה מסייע ביד האדם לבוא לתשובה ולמחילת עוונות, ואף על פי שיש כמה מיני עבירות שאין התשובה לבדה מכפרת עליהם, כמו שסדרו חז"ל ארבעה חילוקי כפרה, ויש מהם שאין התשובה מכפרת עד שעת מיתתו של אדם, שהעוון החמור שבכולם הוא עוון חילול ה' רח"ל, ועליו אמרו (יומא פו.) שאין כח בתשובה ויום כפור עם היסורים למרק כפרתו, אלא כולם תולים ומיתה ממרקת. מכל מקום כתב **בשערי תשובה לרבנו יונה** (שער ד אות טז) שרפואתו היא שיעסוק תמיד לקדש את השם יתברך, או שיתמיד להגות ביגיעת

מִילְתָּא דְפְלִיאָה

טעם איסור נעילת סנדל ביום הכיפורים

אמרו חז"ל (שבת קכט.) 'לעולם ימכור אדם קורות ביתו ויקח מנעלים לרגליו, וביאור דבריהם כתב **הבני יששכר ע"ה** (אגרא דפרקא אות דש) דברים יקרים, ובהקדם מביא מה שכתב **מהר"ם חאגיז ע"ה** בספרו **משנת חכמים** בשם חכמי הרמז, שענין לבישת המנעלים הוא כדי שלא יגע בשרו באדמה, כי בחטאו של אדם הראשון נתקללה כדכתיב (בראשית ג יז) 'ארורה האדמה בעבורך', על כן עושים הפסק בין הרגל לאדמה. וכתב דבעבור זה במקום אדמת קודש שיצאה האדמה מכלל ארור לכלל ברוך יש לילך יחף, וזהו שאמר השם יתברך למשה **של נעליך מעל רגליך כי המקום אשר אתה עומד עליו אדמת קודש הוא.**

ברכת שעשה לי כל צרכי על המנעלים וטעם איסור לבישתם ביום כיפור ותשעה באב

בהקדמה זו מבאר הבני יששכר בטוב טעם את מאמר רבותינו ז"ל הנ"ל, שהחשיבו כל כך ענין לבישת המנעלים עד כדי שימכור אדם כל מה שיש לו בעבור קניית מנעלים לרגליו, מכיון שההפסק הוא בכדי להפסיק ולחצוץ בין האדם לקללה. ולכן מברכים על המנעלים כל יום ברכת 'שעשה לי כל צרכי', כי כל צרכיו של האדם לחפוץ בברכה ולהפסיק הקללה. ועל דרך זה יבואר כפשוטו טוב טעם איסור נעילת סנדל ביום הכיפורים, כי ביום הקדוש ביותר אף נתקדשה הארץ בקדושת היום ויוצאת אז מן הקללה לברכה, ואין צורך להפסק. וכן בתשעה באב, יום המקווה לישועה שנולד בו משיח בן דוד, גם כן נאסר בנעילת סנדל, להורות שעל ידי משיח בן דוד תצא האדמה מקללתה לברכה.

ברזא דאח"ד רמזים נפלאים על סדר הפרשה

דרשת הרה"ק הרבי ר' שמעלקא מניקלשבורג לאחר כל נדרי

כאשר דבוקים בו שהוא שורשם, הרי זה כמו השקע למעיין דמועיל לטהר מים טמאים].

וזוהו סוד הפסוק (תהלים צז יא) 'אור זרוע לצדיק', שבזה שיהיה אור נשמתו כזריעה החוזרת אל מקורה, ע"י זה יהיה 'לישרי לב שמחה'. שנעשה כפי שעשהו הקב"ה כדכתיב (קהלת ז כט) 'אשר עשה האלקים את האדם ישר והמה ביקשו חשבונות רבים'. ע"כ תורף דבריו.

כשמתבטל לצדיק זוכה לקבל כל השפע בגשמיות ורוחניות הבאות לעולם דרך הצדיק

על דבריו אין להוסיף ולגרוע כי הדברים מדברים בעד עצמם ומראים לכל אחד מישראל, מהו כח ההתבטלות שנטהר אגב טהרת מקור נשמתו. וכך היא מעלתה של ההתבטלות לצדיקים, שמבטל עצמו לשורש ומקור מעשיו הטובים המגיעים ומושפעים אליו ע"י הצדיק שהוא הצינור להביא עליו כל ההשפעות וכל הנצרך לו בגשמיות ובוודאי ברוחניות [וראה בתולדות יעקב יוסף (צו): שמעתי ממורי, כל העולם ניזון בשביל חנינא בני, שהוא פתח הצינור ושביל השפע לעולם, ודפח"ח. וכמו שהוא בענין השפע מזונות, כך הוא לפתוח צינורות החכמה הוא על ידי הצדיק מומחה שבדור]. וכאשר מבטל עצמו לצדיק זוכה לארוכה למכאוביו ולטהרת נפשו. וידוע כי אורו יתברך אינו יכול להתגלות ישר על האדם מחמת האור הגדול שאין בכח התחתונים לקבל, ומחסדי ה' ורחמיו עלינו זיכה לנו את הצדיקים, שהצדיק הוא הממוצע להשפיע כל טוב על ישראל, והביטול אליו הוא הוא הביטול לאורו יתברך.

[ראה בנועם אלימלך (מקץ ד"ה ויזכור): 'טוב ה' לכל' כו' (תהלים קמה ט), פירוש 'טוב ה' הוא החלק אלקי שיש להצדיק, הוא 'לכל', הוא לכל העולם, שעל ידו נשפעים העולמות העליונים וכו'. ורחמיו על כל מעשיו, פירוש זה הרחמים של הבורא ברוך הוא, כי אם היה השם יתברך בעצמו משפיע לא היה כח בעולם המעשה לקבל השפעה, אלא על ידי הצדיק נעשין מיינ נוקבין ונוכל לקבל השפעה].

אחי, עיקר ענין טהרתינו נרמזת במשנה 'שתילי תרומה שנטמאו שתלן טהרו מלטמא', והענין הוא, שבעצם מקורו של השתיל הטמא הינו מן הקרקע, נמצא בשעה ששותל אותו בקרקע ניתן בו הכח לשוב אל מקורו ולהתאחד עמו, כי ביחס לקרקע הרי שהוא בטל ומבוטל ולכן פורחת טומאתו ממנו ושוב נעשה טהור.

כן אנחנו עם קדוש ה' בני ישראל הנקראים ראשית ותרומה לה', ושורש ומקור נשמותינו חצובה מתחת כסא כבודו יתברך שמו, 'חלק אלוה ממעל' (איוב לה ב). והנה בבואה לעולם הזה נטמאת בצואת עוונותינו, והטהרה העיקרית היא להחזירה אל מקורה במסירת האדם נפשו, ולהדביק ולקשר מחשבתו הבאה בכח נשמתו אל אלקיו אשר נתנה לו, ובזה תעלה ארוכה למחלתה להטהר מטומאתה בהחזירה אל מקורה אשר ממנה חוצבה, כי נשמת כל איש ישראל עיקרה ושורשה בשמי השמים, רק משתלשלת ויורדת מן השמים לארץ, והחלק שלמטה אינו אלא הארה מועטת מעיקר השורש שלמעלה [כמבואר בשערי קדושה (ח"ג שער ה): האור הנקרא אור מחצב הנשמות וכל נשמות התחתונים כלולות שם, וברדתם בעולם הזה להתלבש בגופות מניחות שרשיהם דבוקות במקורם אשר משם חוצבו, וענפי השרשים ההם לבדם הם יורדים בדרך התפשטות לבד ומתלבשות בגופות בעולם הזה, כדמיון ענפי האילן שהן דבוקות ומושרשות בגוף האילן ממש, וכופפות עצמן למטה ונוגעות בקרקע עצמו בעודן נאחזות בגוף האילן וכו', וזהו סוד 'כי האדם עץ השדה'].

וזוהו סוד 'ואתם הדבקים בה' (דברים ד ד), שבזה שמדבק נשמתו באלקיו הוא מחיה את הנשמה בהטהר אותה מטומאתה [וכל טהרה בא על ידי התדבקות בשורש החיים, וזהו שאמרו במדרש (ויק"ר כו א) למה שהוא אלקים חיים כו', וכיון שהוא שורש כל החיים שם מקור הטהרה כנ"ל (שפת אמת אמור תרל"ד ד"ה במדרש). וראה גם ברסיסי לילה לרבינו צדוק הכהן מלובלין (אות יט): 'מי מטהרן אביהם שבשמים',

היה מרגלא בפי צדיקים המשנה במסכת כלים (פ"ב מ"ב) 'כל המחובר לטהור טהור', וביארו, כפי שבכלי הדין בו כי המחובר אליו הרי הוא כמותו וטהור יחד עמו, כך הוא בכל אדם מישראל, כיון שמחבר עצמו לטהור הוא הצדיק נעשה אף הוא טהור כמותו

הרה"ק רבי שמחה בונם מפרשיסחא ע"ה שאל את רבו היהודי הקדוש ע"ה על דבריו שאמר בדברי המשנה 'המחובר לטהור טהור', אם כך הוא הדבר נמצא לקתה מידת הדין, הכיצד יתכן שאדם יהיה עבד ה' כל ימיו ובמסירות נפש ממש בכל העניינים עד שיגיע להיות טהור, שכן ישנם חמש מדרגות עד שיבוא האדם לטהרה, כפי שאמר רבי פינחס בן יאיר (ע"ז כ:): 'זהירות מביאה לידי זריזות, זריזות מביאה לידי נקיות, נקיות מביאה לידי פרישות, פרישות מביאה לידי טהרה', ויבוא אדם שלא עמל ויידמה לצדיק ויהיה טהור בכך, נמצא בא לטהרה בקלות גם ללא סדר המדרגות, וכי הקב"ה ותן הוא. השיב לו הרב היהודי ז"ל שאין זה עוול כלל בחוקו, כי להיות מחובר לטהור יותר עבודה מלהיות בעצמו טהור, שזה עבודה גדולה מאוד להיות דבק לצדיק האמיתי ויותר קשה מלהיות צדיק בעצמו ואין כאן ויתור כלל עכ"ד.

מעלה גדולה ומיוחדת יש בה בהתבטלות לצדיק, שבכוחה לנקות ולטהר את האדם עד שנעשה על ידה כבריה חדשה, כמו שמצינו בתרומה שיש בה קדושה וזר האוכלה חייב מיתה, אם נטמאת אין לה שום תקנה היכולה לטהרה מטומאתה ואסורה באכילה, אך כאשר שתל זרעי תרומה באדמה הדין הוא שבטלה טומאתן, וזו משנה מפורשת (תרומות פ"ט מ"ז) 'שתילי תרומה שנטמאו, שתלן טהרו מלטמא', ופירש רבינו עובדיה ברטנורא ע"ה דכיון שנתחברו לקרקע נתבטלו מתורת אוכל.

וכדינה של תרומה כך הוא בכל אדם כדבריו המעוררים של הרה"ק רבי שמעלקא מניקלשבורג ע"ה בעת עמדו בזמן הנורא והעצום אחר תפילת 'כל נדרי' בליל יום הכיפורים, וזה תורף דבריו (דברי שמואל כל נדרי): דעו נא אהובי

ביום הכיפורים הכהן מתעלה למעלה מדרגת המלאכים ואז יכול לבוא אל הקודש

ודביקותו בו יתברך, היה נוהג לקבוע זמן למשמשו שיבוא ויעוררו עד שיפסיקנו מדביקותו. פעם אחת נפלה דליקה בעיר, ומחמת הבהלה שכח המשמש ולא בא בזמן שקבע לו רבו, ולאחר זמן מועט כשנזכר, מיד בא ונכנס לחדרו, אולם מצא את רבו שכבר נצרר בצרור החיים ויצאה נשמתו הקדושה באחד על ידי מיתת נשיקה.

אדם מגושם הוא שיכול להפסיק מדביקות הרה"ק מליז'ענסק

גם עבודתו בקודש של הרה"ק הרבי ר' אלימלך מליז'ענסק ע"ה כרוכה היתה תדיר במסירות נפש, כשכל רצונו ותשוקתו להיפרד מעולם הזה החומרי ולעמוד במקור הקדושה מבלי לבוש החומר העב, ובשל כך כשהרגיש מתיקות גדולה בעת שאמר קדושת 'כתר' בשבת קודש היה ירא שלא תיפרד הנפש בכלות נפשו לגודל מתיקות אור הנערב, ולקח שעון בידו והביט עליו כדי שעל ידי זה יוכל להחזיק את הנפש בתוך הגוף.

באחד הימים, תוך כדי עבודתו הקדושה בדביקות בחי העולמים, התעלף הרבי ר' אלימלך וכל הפעולות שעשו להעירו לא הועילו מאומה. נבוכים ואובדי עצות קמו החסידים ונסעו להרה"ק ר' אברהם משה מפשעווארסק ע"ה לשאול את פיו כדת מה לעשות, ויעץ להם שיביאו אדם מגושם חוטא ומחלל שבת ויבקשו ממנו לגעת בידו הקדושה של הרבי. כששבו מנסיעתם עשו כעצתו, ויהי אך נגע המחלל שבת בידו של

הרבי ומיד נתעורר מדביקותו העילאית. סיפורים אלו הם מקצת דמקצת משבחים של קדושי עליון צדיקי הדורות אשר כל ימי חייהם מקיימים כל מצוה ומצוה בדביקות עצומה וקירבת אלקים עד כלות נפשם ממש בבחינת 'כי עליך הורגנו כל היום' (תהלים מד כג).

יסוד הדביקות - כלות הנפש לאלוקיה

זהו יסוד הדביקות שהשתוקקו אליה בני ישראל בכל הדורות בבחינת 'לך אלי תשוקתי', וכמו שכתוב בספר דברים (י כ) 'אותו תעבוד ובו תדבק', וכפי שאנו רואים כי כל התורה כולה מזכירה הרבה את המצוה להידבק בו יתברך, וכן נאמר (שם ד) 'ואתם הדבקים בה' אלקיכם חיים כולכם היום' וכמו שביארו צדיקים כי כשמקיים אדם מצוה יש לו להכניס את כל החיות שלו במצוה כנאמר (להלן יח ה) 'וחי בהם'. וכן כתוב בדוד מלך ישראל ע"ה (תהלים סג ב) 'צמאה לך נפשי', כי דוד המלך ע"ה היה בהתפשטות הגשמיות וכמעט שלא נשאר בחיים וכפי שאומר (שם כה א) 'לך ה' נפשי אשא', וזאת כי כאשר עשה מצוה עשאה בדביקות עצומה בהתפשטות הגשמיות.

והוא הידוע ומבואר בספרים הקדושים במעלת ודרגת הצדיקים, אשר בעבודתם את השם יתברך בדביקות עצומה בקדושה ובטהרה ובסילודין כשרפים ומלאכים זוכים להתפשטות הגשמיות, עד היותם קרובים להיבטל ממציאיות ולהסתלקות נשמתם מחמת רוב כיסופין והשתוקקות ואהבת השם אשר בערה בהם, וכדי להציל את נפשם חייבים הם להתעסק בדבר גשמי או שיעמדו עליהם אנשי ביתם לשמור עליהם בשמירה יתירה ולעוררם לבל יסתלקו מן העולם הזה בשעת דביקותם.

פטירת הרמ"ע מפאנו ע"ה ע"י שלא

עוררוהו מדביקותו

כך נודע על הרה"ק הרמ"ע מפאנו ע"ה (בעל עשרה מאמרות) שהוצרך לשמירה שלא תיפרד נפשו מגופו מרוב דביקות והתפשטות הגשמיות שהיה בעת שהיה קורא קריאת שמע, ולכן בכל יום ויום קודם כניסתו לחדר המיוחד שהיה מתבודד בו ומקשר נשמתו בחי העולמים מאהבתו

רבינו בעל בני יששכר ע"ה בספרו אגרא דכלה (ד"ה וידבר) עומד על כך שלא מצינו (בפרשת אחרי) מה דיבר אליו ה', ומבאר שנראה דזה הוא הקדמה וטעם למשה אדונינו סיבת המצוה שיצוה לאהרן שלא יבוא בכל עת וכו', שלא יחשוב משה שחס ושלום איזה שמץ נמצא באהרן שאינו ראוי לגשת אל הקודש כי אם ביום המקודש שנתכפר העוון, לזה הקדים ה' יתברך דיברו למשה אחרי מות שני בני אהרן, ומה היה הדיבור, הוא שהודיעו ה' יתברך סיבת מיתתם, הוא בקרבנתם לפני ה' וכו', היינו שנתקרבו מאוד אל פני ה' ונתבטלו ממציאיותם מרוב השגתם וחשקם להדבק במקורם, וגעלה נפשם את בשרם ונדבקו בקונם, ומזה הבין משה אדונינו דסיבת המניעה לאהרן מגשת בכל עת אל הקודש הוא לבל יבטל ממציאיותו מרוב תשוקתו, רק ביום המקודש שישנו בו תוספת נשמה יתירה מבחינת חיה, ויש בו כח לסבול בהירות יותר ולעמוד בהיכל ולא יתבטל, ע"כ דברי קדשו.

אפשר לבאר זאת, בידוע מאמר הכתוב (להלן פסוק יז) 'וכל אדם לא יהיה באוהל מועד בבואו לכפר בקודש עד צאתו וכפר בעדו ובעד ביתו ובעד כל קהל ישראל', ודרשו חז"ל (ירושלמי יומא פ"א ה"ה) אפילו מלאך שהנביא קרא אותם בדמות אדם שנאמר (יחזקאל א י) 'ודמות פניהם פני אדם', ורק הכהן הגדול שמגיע באותו יום לפסגת המדרגה שאינו נקרא אדם ורק כשהוא בבחינה זו שהוא למעלה מדרגת מלאך אז יכול להיכנס ולכפר בקודש ולהישאר בחיים מבלי שתנתק נפשו. ולכן גם 'יום טוב היה עושה לאוהביו בצאתו בשלום מן הקודש' (יומא ע). שהיה בכוחו להיכנס למקום שלהבת אש ולא התנתקה נפשו מדביקות.

הטעם שהצניעות מסוגלת לבן כהן גדול הנכנס לפני ולפנים

מפני כי היתרון והמעלה שיש לכהן גדול על שאר הכהנים הוא הכניסה שנכנס לבית קדש קדשים לפני ולפנים ביום כפור, שהוא מקום צנוע שאין נכנס אדם שם, לכן בזכות הצניעות תזכה לבן כהן גדול אשר משמש במקום צנוע מאד.

עשית שזכית לכך. אמרה להם, מימי לא ראו קורות ביתי קלעי שערי. ופירש הבן איש חי ע"ה (בניהו בן יהוידע יומא שם) הטעם שהצניעות מסוגלת לכהן גדול,

עיקר השפעת הצניעות לדורות היא בבניה שלה עצמה, שבכח הצניעות זוכה האשה לבנים כהנים גדולים מלכים ונביאים, כאשר אמרו בגמרא (יומא מז). ששאלו חכמים את קמחית שזכתה שכל שבעת בניה שימשו בכהונה גדולה, מה

יצא לאור ע"י מכון אור לישרים
© כל הזכויות שמורות
אין להעתיק או להפיץ ללא אישור
מפורש בכתב ממכון אור לישרים

שעריך הם דופקים, מתפללים בכל לב
ואיה מפתח הלב, להבין בקשתנו ותפילתנו

הבנים

מה שידברו...

להבין כל מילה עם מחזור מתיבתא

להתחבר לכל תפילה עם מחזור מתיבתא

להתענג על המבוא וההלכות של מחזור מתיבתא

מוטיבאה

היום של החרוז

להשיג בחנויות הספרים

מרכז הזמנות: 1800-22-55-66

מכתלי בית ההוראה

אקטואליה
ברחלה

פניני הלכה למעשה, בענייני דיומא ושאלות המתחדשות
מרבני בית המדרש להוראה היינות "באר ישראל"
בראשות מורינו הגאון רבי מנחם מנדל פומרנץ שליט"א

מכתלי בית ההוראה תשובה ממורינו הרב שליט"א

התחייב לתת צדקה אם לא יספיק ללמוד זרעים

הפרת בעל נדרי אשתו והתרת בית דין נדרים לפני שחלו

נקדים בקצרה את מסקנת הסוגיא בנדרים (דף ז.): נחלקו רבי נתן וחכמים בבעל שמפר את נדרי אשתו ביום שומעו, אם יכול להפר היום נדרים שנדרה ויחולו רק בעוד שבוע. דעת רבי נתן, שכל שהנדר לא חל בפועל אין הבעל יכול להפר, אולם חכמים סוברים שהבעל מפר ביום שומעו גם נדרים שיחולו רק לאחר זמן, ושניהם למדו זאת מן הכתובים. להלכה קיימא לן כחכמים כמבואר בשולחן ערוך (יו"ד סימן רלד סכ"ח).

ואולם לענין התרת נדרים על ידי בית דין אמרו שם בגמרא, שגם אליבא דחכמים אין בית דין מתירין את הנדר קודם שהוא חל, משום שנאמר 'לא יחל דברו', ומבאר הר"ן (ד"ה דכתיב) שמשמע שהוא לא יחל דברו, אבל אחרים מוחלים לו, ומוזה למדו שהחכם עוקר ורק לאחר שהנדר עשוי לחלל את דברו.

מחלוקת הרמב"ם והר"ן בנדר שתלוי בזמן

ונחלקו הראשונים אם מה שאי אפשר להתיר נדרים שעדיין לא חלו, הוא בכל הנדרים שתלו אותם בזמן, דעת הר"ן (שם, ובשו"ת הר"ן סימן נא) שדוקא באופן שהנדר המאוחר תלוי בעשיית או אי עשיית מעשה לפני כן, שיש כאן דבר שמעכב את חלותו ויתכן שהנדר לא יחול לעולם כגון שהדבר שחפץ בו לא ייעשה, בזה אמרו שאין בית דין יכולים להתירו לפני הזמן בו יחול בפועל. אבל אם אמר שהנדר יחול ביום מסוים, נמצא שאין שום עיכוב שמונע מהנדר לחול, ואינו אלא מחוסר זמן, הרי שמאחר שהזמן בא מאליו ובודאי יבוא, הרי זה נחשב שהנדר חל כבר מעת אמירתו, והבית דין רשאי להתירו מעתה.

אבל דעת הרמב"ם (פ"ו משבועות ה"ד) וכן פסק השולחן ערוך (יו"ד סימן רכח ס"י) שאין חילוק בין אם הנדר תלה את נדרו שיחול בזמן מאוחר אם יעשה או לא יעשה מעשה מסוים לפני כן, או שמראש אמר שנדרו יחול רק בתאריך מאוחר, ולא תלאו בקיום איזה מעשה.

המשך בעמ"ב

בתחילת השנה הנוכחית קבלתי על עצמי לסיים השנה משניות סדר זרעים, ושאלם לא אסיימם אשלם קנס גבוה לצדקה. כעת לקראת סיום השנה אני רואה שלא אעמוד בקבלה, וחפץ אני לעשות על כך התרה. שאלתי, אם לעשות את ההתרה כעת, או שצריך להמתין שהקנס יחול ואז לעשות שהרי אין מתירין הנדר קודם שחל, אולם מצד שני אם אמתין שהקנס יחול אולי כבר לא אוכל להתיר את הנדר, משום שנדרי מצוה אין מתירין. תשובת מורינו הרב שליט"א:

יש לדון בשאלה זו: אם קבלתו ללמוד את חוק לימודו הייתה קבלה בנדר, וכן אם כבר כעת שהוא שואל ומבקש התרה עליהן אפשר להתיר את הנדר, או שכיון שהקנס עדיין לא חל ואי אפשר להתירו, וכן יש לדון מצד התרת נדרי מצווה, וכמו שיבואר.

אמירה לדבר מצוה נחשב כנדר

המקבל על עצמו ללמוד סך מסוים, אם לא אמר שיהיה בלי נדר, הרי שקיבל על עצמו ללמוד בנדר, והנדר חל מיד, וכמו שאמרו בגמרא (נדרים דף ח.): 'מנין שנשבועין לקיים את המצוה שנאמר 'נשבועתי ואקיימה לשמור משפטי צדקך', והלא מושבע ועומד מהר סיני הוא, אלא הא קמ"ל דשרי ליה לאיניש לזרוי נפשיה. ואמר רב גידל אמר רב: האומר שאשים ואשנה פרק זה, אשנה מסכתא זו, נדר גדול נדר לאלקי ישראל, וכתב הר"ן (ד"ה עליו) 'ותרתי קמ"ל, חדא דבקבלה בעלמא לדבר מצוה מהניא, דמאי דאמרינן הכא לא הזכיר לא נדר ולא שבועה ואפי' הכי בדבורא בעלמא סגי, דומיא דמאי דאמרינן דקבלה בלחוד מהניא לצדקה כדכתיב 'בפיך זו צדקה', והוא הדין לכל דבר מצוה, וקא משמע לן נמי דעליו להשכים כדעבד קודשא בריך הוא'. וכן פסק בשולחן ערוך (סימן רג ס"ז): 'האומר אשנה פרק זה וירא שמא יתרשל בדבר שרי ליה למנדר לזרוי נפשיה. וכן אם ירא שיתקפו יצרו ויעבור על איוו מצוה ממצות לא תעשה, או יתרשל מוקים מצות עשה, מצוה ליטבע ולנדרו כדי לזרז עצמו'.

הלכה למעשה

משולחן מורינו הרב שליט"א

לתת צדקה כדי שיתברך בשנה טובה

האם הדבר ראוי לתת צדקה ולבקש שבזכות מצוות הצדקה נתברך בשנה טובה, או שיש בכך חיסרון בשלמות המצווה, שאין כוונתו לשם שמים:

תשובת מורינו הרב שליט"א:

הרי אמרו חז"ל 'האומר סלע זו לצדקה בשביל שיחיה בני או שאהיה בן העולם הבא הרי זה צדיק גמור' (פסחים דף ח.ה), אולם יש על כך הסברים שונים בספרי, וכחמה שכונתו יותר לשם שמים, המצווה מושלמת יותר.¹

היזק בתרנגול של כפרות

אחד שעשה מנהג כפרות ובבואו להחזיר את התרנגול הכניסו לארגז בו היו התרנגולים שעדיין לא עשו איתם כפרות, עתה שערבב תרנגול זה עם האחרים כבר אי אפשר יותר למכרם לכפרות, האם חייב המחזיר בנוק זה בכך שגרם שלא יוכלו למכרם לכפרות:

תשובת מורינו הרב שליט"א:

מאחר שלא הייתה כוונתו להזיק, וודאי שאינו חייב מצד הדין, שהרי התרנגול עצמו לא ניזוק, ועיקר הנזק הוא 'היזק שאינו ניכר' שחיובו רק משום קנס², כמו כן יש לדון שאין זה נזק בגוף התרנגול אלא מניעת ריווח שאינו אלא גרמא³. אך שיש לומר שהעוף בטל ברוב מדאורייתא ורק מדרבנן אינו בטל משום הטל דבר חשוב כמבואר ברמב"ם (יו"ד סימן קי"א), ולגבי

1 הגירסא בגמרא 'הרי זה צדיק גמור', והקשה התוספות (ו"ה בשביל) מקשה שהרי קיימא לם 'אל תהיו כעבדים המשמשין את הרב על מנת לקבל פרס' (אבות פ"א, משנה ג), ובאמת ברבינו נאנאל כתב 'ויש מפרשיה ריי זו צדקה גמור', והיינו לא שיהנותו הינו צדיק גמור אלא שהצדקה עצמה נחשבת מכל מקום לצדקה גמורה, ובשם החפץ חיים' כתבו שהיה כתוב בראשי תיבות צ"ג דהיינו 'צדקה גמורה', ואילו המדפיסים כשהעתיקו את הגמרא ופתחו את ראשי התיבות טעו וכתבו 'צדיק גמור'. (חפץ חיים ע"ה, פרשת צו, היותו מעשי למלך). ובמאמר אדר"ו (תקע"ב) כתב שוהו בצדקה שאינו מחוייב מן הדין 'כי מי שמחוייב ליתן לצורך לחייתם בודאי כבר נתן כי כופין על זה וכו', רק שפירושו, שנתן סלע לצדקה בחוסר על מה שנתן די חיובו, ומוותר זאת משלו לצורך הרחבת העניים כנ"ל כי גם זו מצוה היא. והכוונה היא שרק על התניה הנוספת הוא מבקש 'בשביל שיהיו בני ובשביל שחייב לחיי העולם הבא', אבל את מה שנתן כדי לצדקתי די חובת מצוות צדקה נתן בלא תנאי. ומוסיף, שכל מה שסייגו חז"ל ואמרו 'אל

מנהג כפרות אפשר לסמוך על ביטול ברוב דאורייתא⁴, אמנם שיתכן שיש בזה משום אונאה שהקונים אינם רוצים לסמוך על זה. יש שכתבו שאין הכפרה מתקיימת רק בשחיטה, ועל כן יעשה שוב עם תרנגול אחר⁵, ויש שכתבו שיכול להישאל על הכפרה כמו בנדר⁶.

מפית שרקום עליה 'ואנחנו כורעים

ומשתחווים ומודים'

האם יש זלזול בכתבי הקודש לפרוס על הריצפה מפית שרקום עליה הנוסח ואנחנו כורעים ומשתחווים ומודים לימים הנוראים:

תשובת מורינו הרב שליט"א:

אין בזה משום זלזול כתיב הקודש ואין במפית שום קדושה.⁷

1 ביטול ברוב על ציצית שאינה לשמה, כיון שאי אפשר להחיל דין של לשמה ע"י ביטול ברוב, ולכאורה ה"ה להיפק דלא שייך ביטול ברוב על דבר שאין עליו דינים. 2 חשוקי חמד (יומא דף טו) בשם הגר"ש אלישיב, שהכפרה אינה בשעת סיבוב התרנגול על ראשו אלא בשעת השחיטה, ואם כן אם התרנגול חזר והתערבב בין התרנגולים לפני השחיטה, אין כאן כל חשש כיון שעדיין לא חל שם 'כפרות' על התרנגול, וכן כתב התורה לשמה (סימן קנה) דאם נמצא טריפות בעוף לא צריך לעשות כפרה אחרת, כי התיקון נעשה בשחיטה בלבד, מיהו אם לא נשחט רובו של סימן צריך לעשות כפרה אחרת, כי עיקר התיקון נעשה בשחיטה, יע"ש. 3 שם בשם הגר"ח קנייבסקי, דיתכן שאפשר להישאל על הכפרה כשם שאפשר להתיר כל נדר, ויחזור התרנגול למה שהיה בתחילה, ונעקרה הכפרה למפרע, ושבו יכול אדם אחר לעשות עליו כפרות לכתחילה. 4 הלכות מים חיים בשם הגר"ג קרליץ. 5

שיזכה לחיי עולם הבא, כך היצר לא יפריע לו, אבל באמת הוא נותן לשם שמים, 'זה צדיק גמור'. 2 סימן שפה ס"א. וראה בפתחי תשובה שם מהפרי מגדים (אור"ח נהגות א"ה סוף סדר ב) שדן בתוכב כך של איסור לתוך היתר של חבירו בשוגג פטור משום היזק שאינו ניכר, ואם תחב לאינו מינו דן לומר שכיון שנגרש הטעם היו היזק ניכר. ובכל מיקו בגמרא אף שפטור מן הדין חייב לשלם בדיני שמים, וכן הוא בהיקו שאינו ניכר בשוגג (אמרי בינה פסח סימן ב). 3 דהמבטל יכיסו של חבירו פטור מדיני אדם (ירושלמי ב"מ פ"ה הל"ב הביאוהו הפוסקים). וכן כאן, במעשיו הוא ביטלו מאפשרות זו לסחור עם התרנגולים כיון שאינו יודע מי התרנגול העשוי, אבל אין זה נזק בגופם של התרנגולים האחרים. 4 והעיר בחשוקי חמד (ובחיים עג) אם שייך בדבר זה דין ביטול ברוב, דהיא רק תפילה זה התרנגול לך למיתה ואני אכנס לחיים טובים, ולכאורה אין שום חלות בתרנגול, ומה יבטל, וצ"ע, לדברי העונג יום טוב (סימן ד) שלא שייך

הנהגה בנידון שלפנינו שתלה השואל את חלות הקנס לצדקה באם לא יקיים את קבלתו ללמוד סדר זרעים, נמצא שלכל הדעות אי אפשר להתיר את הנדר קודם שחל, והוא יחול רק בסיום השנה אם לא יקיים את התחייבותו, וכתבו הפוסקים (ש"ך סימן רלט סק"ט בשם הריב"א) דהוא הדין בנדרי צדקה אי אפשר להתירם לפני שחלו.

נדר על עצמו צדקה דרך קנס

אלא שבנידון דידן שקיבל על עצמו ללמוד סדר זרעים, ואם לא אשלם קנס גבוה לצדקה, האם הקבלה היא גם ללמוד סדר זרעים וגם שאם לא ישלם קנס, או שהקבלה היא רק שאם לא ילמד ישלם קנס.

ובנידון דומה נשאל מהר"ם מיינץ (ש"ת סימן עג) על אדם שמצא את עצמו לא מצליח להתגבר על יצרו לרכב על סוסים עם חברים רעים, ואמו וחמיו העירו את ליבו שוב ושוב שלא יעשה כן, עד שקם יום אחד ונדר בחמתו בלשון זה: 'אם וכאשר ארכב אתן להקדש מאה זוזים', ואתה הוא מבקש להתיר את הנדר. הרב השואל סבר כי הקבלה היא לתת מאה זוזים לצדקה, ונמצא שהנדר לא חל עד שירכב על הסוס, ואם כן אין להתיר עד שירכב על הסוס, אך מהר"ם מיינץ (שם ד"ה אך חזיתי לדעתה) סבר כי מהות הנדר שלא לרכב על הסוס, ואם מתירם לו חלק זה שבנדר שוב ניתר כל הנדר, כדין נדר שניתר מקצתו ניתר כולו.

ונראה טעמו משום שעיקר רצונו שלא לרכב יותר על הסוסים, לכן אין אנו מפרשים שהשאייר לעצמו היתר לרכב על הסוסים, ורק קבע לחייב עצמו בקנס כל פעם שיעשה כן, אלא שקבל על עצמו שלא לרכב על סוסים, ורק שכדי לחזק הקבלה עוד הוסיף וקיבל על עצמו לשלם קנס אם יעשה כן. ולפי זה גם בנידון דידן כי להביא שמהות הקבלה החלה מכח דין 'בפיך זו צדקה' הייתה ללמוד סדר זרעים, ורק שהוסיף עוד לחזק הקבלה במה שקנס עצמו בחיוב כספי, ומאחר והקבלה ללמוד חלה מיד, יכול הוא להישאל עליה, ונדר שבטל מקצתו בטל כולו. אמנם באופן שיהיה ברור שהקבלה הייתה רק לשלם קנס, ולא קבל את עצם הדבר שילמוד סדר זרעים, מודה מהר"ם מיינץ שיש כאן רק קבלה אחת לשלם קנס אם לא ילמוד.

מסירת מודעה בערב ראש השנה ואמירת כל נדרי

אלא דאכתי יש להסתפק שמא אין הקבלה בגדר נדר. שהרי נהגו הכל לעשות התרת נדרים בערב ראש השנה ואחר כך למסור מודעה על הנדרים דלהבא, וכמו שאמרו בגמרא (נדרים כז): הרוצה שלא יתקיימו נדריו כל השנה, יעמוד בראש השנה ויאמר: 'כל נדר שאני עתיד לידור יאבד'. אף שגם באמירת 'כל נדרי' בליל יום כיפור מוסרים מודעה לבטל הנדרים שידרו במשך השנה, מכל מקום כתב הש"ח (ק"י סי' סמ"ג) ויחזיק וקצור שלי"ה, עניני הנהגת התרת נדרים) שמשום 'זריזים מקדימים למצוות', ראוי להקדים ולעשות כבר לפני ראש השנה התרת נדרים על העבר, ומסירת מודעה על העתיד.

ובשו"ת מנחת יצחק כתב (ח"ט סוף סימן סא) שאין כוונת הש"ח שמשום 'זריזים מקדימים' תיקנו שיעשה פעם שנית מסירת מודעה לבטל הנדרים, שהרי כיון שכבר מסר מודעה באמירת 'כל נדרי' בערב יו"ה הקודם וביטל מה שידור מיו"ה כ שעבר עד יו"ה ש"בא, אין לו מה לבטל עתה בראש השנה, שהרי זהו בכלל מה שביטל כבר, ולא שייך בזה 'זריזים מקדימים' להקדים הביטול לערב ראש השנה. אלא שעיקר מה שנהגו למסור מודעה בערב ראש השנה מלבד מה שאומרים 'כל נדרי' הוא מטעם אחר, משום שחוששים לשיטות שצריך שיהיה משמיע לאוזניו ביטול הנדרים (רא"ש נדרים פ"ג סימן ד בשם ר"א ממו"א, ובשו"ע סימן ר"א ס"א יש אומרים), ומאחר שהזהירו הפוסקים שלא יגביהו הציבור את קולם באמירת 'כל נדרי' שלא יתבלבלו הקהל, יש לחוש שיאמרו הציבור 'כל נדרי' בלחש עד שלא ישמיעו לאוזניהם, ומטעם זה התקינו לעשות ביטול נדרים נוסף מלבד אמירת 'כל נדרי', וזה מה שעושים בערב ראש השנה. אלא דעל כל פנים על כך שמקדימים ביטול זה לערב ראש השנה, כתב הש"ח שזהו משום זריזין מקדימים.

לסמוך על מסירת המודעה ואמירת כל נדרי

אולם כבר האריכו הפוסקים שאין לסמוך על מסירת המודעה כדי להתיר לנודר ולנשבע לעבור לכתחילה על נדרו ושבועתו על סמך כך, וכמו שכתב בשו"ת מהר"י וי"ל (סימן ב), 'דלא חזינו לרבנן קשיא שסמכו על אמירת כל נדרי להתיר נדרים ושבועות בלא התרת חכם', משום דלא סמכינן על זה אלא בדיעבד היכא דאיכא צורך גדול בדבר, אבל לא לכתחילה, והביא דבריו הרמ"א (בסימן ר"א ס"א), וכן האריך בשו"ת מהר"י"ט (ח"א ס"ח ע"ג) שלא לסמוך על זה לכתחילה דאם כן אין נדרים כלל, וינהגו העולם קלות ראש בכל הנדרים אפילו אם היו זכורים מזה שאומרים ביום כיפור, וכתב דשמא לא תיקון ר"ת לומר לשון זה דמסירת מודעה באמירת כל נדרי כדי להתיר לכתחילה למי שנדר ונשבע, אלא שאם עבר בשוגג לא יהא עליו עונש שבועה או נדר, ושכן מוכח ממה שמסיימים 'וְנִסְלַח לְכָל עֲדַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְגו', פִּי לְכָל הָעָם בְּשִׁגְגָה', ושוב הביא לדברי מהר"י וי"ל (שם) שהעיד משם רבנן קשיא שאם לא סמכו על האמירה להתיר בלא חכם, אלא רק במקום צורך גדול.

אך סיים הרמ"א (שם) מדברי מהר"י וי"ל שבדיעבד שיש צורך גדול בדבר אפשר לסמוך על מסירת המודעה, וכן פסק בחכמת אדם (כלל צד סימן ו).

אמנם בשפת אמת' (יו"ד שם ס"ב) ובערוך השולחן' (סימן ר"א ס"ו) פקפקו שאין לסמוך על אמירת כל נדרי בזמנינו כלל ואף לא במקום צורך גדול, וכתב הערוך השולחן (שם) שהרי מסירת מודעה מועילה רק באופן שבשעת קבלת הנדר אינו זוכר ממסירת המודעה, ולא שייך להחשיבו בזה ששכח את אמירת כל נדרי, שכיון שבכל תפוצות ישראל אומרים כל נדרי, ואף כל תפילת ליל יום כיפור מכונה אצלנו בשם 'תפילת כל

נדרי', בעל כורחו שאין שכחה לפניו בשעת הנדר.

וסיים הערוך השולחן שהקדמונים שחקרו נדון זה, הוא משום שבימיהם לא נתפשטה כל כך אמירת 'כל נדרי בכל מקום, וכמו שמוכח מדבריהם שכתבו שיש 'מקצת קהלות' שאומרים זה, אבל בזמן הרמ"א ובזמנינו שנדפסה במחזורים ויש על זה ניגון מיוחד בכל תפוצות ישראל, אין לזה מקום כלל, ולא ראינו מי שיסמוך על זה אף סמיכה כל שהוא, ואצלנו היא תפילה ככל התפילות ולמרות לעניינים נסתרים וכמבואר בספרי הקבלה, אבל לדינא אינה נוגעת כלל, עכ"ל.

לסמוך על מסירת המודעה בהנהגות טובות וקבלות של מצווה

הנה נתבאר שאין לסמוך על אמירת 'כל נדרי', אמנם מצד מסירת המודעה של ערב ראש השנה כתבו כמה אחרונים (שו"ת שלמת חיים להגר"ח זוננפלד סימן תסז, והו"ד בדרך אמונה בהלכות מנהגות עניים פ"ו, ציון ההלכה אות נז) לענין הנהגות טובות שנהגו בסתם, ובזמן שקיימים לא התנה שעושה אותם 'בלי נדר' שחוששים לנדר, ובוזה מועילה מסירת המודעה, שכיון שגילה דעתו במסירת המודעה והתנה אז בפירוש שאינו רוצה כלל שיהיה נדר ע"י שיקיימו, שוב אין אומרים שמן הסתם כוונתו לנדר נגד מה שהתנה בפירוש במסירת המודעה שאינו רוצה בנדר.

וכמו כן הוסיף הגרש"ז אויערבאך (שו"ת מנחת שלמה ח"א סימן צא אות כ) שגם לענין קבלה לתת צדקה וקבלה לדבר מצוה אפשר לסמוך על מסירת המודעה, וגם לענין מה דאמרינן האומר 'אשנה פרק זה, נדר גדול נדר לאלוקי ישראל', וכן מי שאומר לעשות חסד עם חבירו ושאר מצוות, שגם אם לא אמר ממש בלשון נדר והתחייבות אף על פי כן דינו כנדר, לגבי כל אלו שפיר מהני מה שרגילים להתנות בערב ראש השנה שאינו רוצה כלל שיהיה נדר, שכיון שהנדר עצמו אין כוונתו לנדר או שבועה כלל, אלא שהתורה עשאתו כנדר, לכן אחר שגילה דעתו מקודם והתנה בפירוש שאינו רוצה כלל שיהיה נדר, לא אמרינן שנעשה נדר גם נגד תנאי מפורש שהתנה בריש שתא שאינו רוצה שיהיה נדר, אלא נעשה כאילו אמר בפירוש 'בלי נדר'.

התרת נדרי מצווה במקום הדוחק

נשוב לנידון דידן במי שקיבל על עצמו ללמוד לימוד במהלך השנה וקנס את עצמו אם לא ילמד, הנה לדברי הגרש"ז אויערבאך וצ"ל את עיקר הקבלה לא קיבל על עצמו בגדר נדר, וזאת מאחר שיש לסמוך על מסירת המודעה שמוסר בערב ראש השנה, אבל לגבי הקנס קצת יש להסתפק שמא את הקנס כן עשה כהתחייבות גמורה ונדר לצדקה, ואינו יכול להתירו קודם שיחול. ואם כן רק לאחר שיחול הקנס יכול הוא להישאל עליו. אמנם על נדרי מצווה אין נשאלים רק מדוחק (יו"ד סימן רג ס"ג), אלא שגם דוחק פרנסתו נחשב דוחק, כמבואר בשו"ת בית יצחק (יו"ד ח"ב סימן עח). וכן בדעת תורה למהרש"ם (סימן נגח הלכות צדקה), וכאן שהתחייב סכום גבוה מעבר ליכולותיו הרי שהדבר נחשב לדוחק.

עוד יש לצדד להתיר את הנדר גם שלא מדוחק כיון שזהו נדר בדרך אסמכתא, וזה על פי דברי האבני נזר (יו"ד סימן רצו ס"ק ה) דן בענין נדר באסמכתא והביא את מחלוקת הפוסקים אם יש בנדרי צדקה משום אסמכתא או לא, אכן הכרעת השולחן ערוך (יו"ד סימן נח ס"ו) והרמ"א (ח"מ סימן רו ס"ט) שאין בזה משום אסמכתא, ולא הביא את דעת המקילין. והמהר"י"ט (ח"ב יו"ד סימן כה) האריך בדין זה וצידד לומר דיש בצדקה משום אסמכתא, ומסקנת דבריו דכיון דפלוגתא דרבוותא הוא, אזלינן לחומרא.

והביא באבני נזר את דברי שו"ת הרשב"א (מיוחסות סימן נגח) שכתב לחלק, שכאשר נדר שאם לא יעשה או אם יעשה כך וכך ישלם חיוב לצדקה, הרי אין עיקר רצונו להתחייב לצדקה, וכל מה שהתחייב לצדקה הוא רק באם לא יעמוד בעיקר רצונו, ולכן זה נדר קל ואין צריכים בו חרטה בדבר שהוא מעיקרא, ודי בחרטה בדבר של עכשיו וכתב האבני נזר דכיון שנדר זה קל משאר כל הנדרים, נראה דדוקא בנדר דצדקה גמור אין נשאלין על הקדשות אלא מדוחק, מה שאין כן בנדר דאסמכתא דקיל טובא, בודאי נשאלין עליו שלא מדוחק כלל.

להלכה:

א. אי אפשר להתיר נדר לפני זמן חלות הנדר, ונחלקו הראשונים בנדר שאינו תלוי במעשה רק מחוסר זמן, ולהלכה קיימא לן שגם מחוסר זמן אין להתירו קודם הזמן. ב. אדם שביקש לחייב עצמו לעשות או שלא לעשות דבר מה, ואמר שאם יעשה או לא יעשה דבר פלוני יתחייב לשלם לצדקה, או אומדים שכוונתו גם לקבל על עצמו לעשות או שלא לעשות דבר פלוני וגם להתחייב אם לא יעמוד בדבריו חיוב לצדקה, ומאחר שהנדר לעשות או שלא לעשות חל מיד, יכול להתירו מיד, ונדר שהותר מקצתו הותר כולו וגם החלק של החיוב לצדקה. אמנם באופן שיהיה ברור שהקבלה הייתה רק לשלם קנס, ולא קבל את עצם הדבר שילמד סדר זרעים, יש כאן רק קבלה אחת לשלם קנס אם לא ילמוד. ג. אין לסמוך על מסירת המודעה בערב ראש השנה לנדרים שמקבלים במשך השנה רק במקום צורך גדול. ד. כתבו הפוסקים שעל הנהגות של מצווה וכן קבלות של מצווה שנעשות נדר, אפשר לסמוך על מסירת המודעה. ו. אין להתיר נדרי מצווה אלא במקום הדוחק ובכלל זה דוחק פרנסה. ז. נדר של מצווה שהיה באסמכתא, אפשר להקל להתירו גם שלא במקום הדוחק. ח. בנידון זה לכאורה הוא קבלה של מצווה שנעשית נדר והיא בטלה מכח התנאי שהתנה בערב ראש השנה, אך מאחר ויש להסתפק שמא בחלק של הקנס הייתה כוונה לקבלה גמורה ולא רק בלי נדר, כדא לעשות התרת נדרים שאתה יחיה ניתן לעשות רק לאחר שיחול הקנס. ט. הגם שנדרי מצווה מתירים רק בשעת הדחוק, ניתן להתיר הן מצד דוחק פרנסה, והן מצד שהוא נדר באסמכתא.

ברכה על טלית קטן

באמצעו של יום, הזדמן לראובן לעסוק בעבודה פיזית קשה ומפרכת [כגון בנייה וסחיבת דברים כבדים וכו' לצורך בניית הסוכה וכדו'], ומהיות והיה לו חם מאוד וכדי להקל מעליו להזיע פחות, החליף את הטלית קטן של צמר בו לבוש כל היום, בטלית קטן של כותנה בה ישן בלילה. לאחר כמה שעות בגמר העבודה מחליף בחזרה, מוריד הטלית קטן של שינה ולובש הטלית קטן של צמר המיוחד ליום. כעת שאלתו האם חייב לברך על לבישת הטלית קטן מחדש.

תשובה: קודם יש להקדים שזאת פשוט שעל טליתו של שינה מכותנה שלבש בתחילת עבודתו אינו חייב בברכה, כי חיישין לדעת הרא"ש שבגד המיוחד ללילה פטור מציצית אפילו לובשו ביום (כמבואר בשו"ע או"ח סימן יח ס"א). ולמרות שישן בו גם בבוקר קודם שקם ממיטתו וכבר יום הוא, מכל מקום עיקרו מיוחד ללילה (כמבואר בשו"ע שם ס"ב ומשנ"ב ריש סק"ח לגבי סדינים).

ברם אם רגיל לנהוג כן תדיר ללבוש הטלית קטן של כותנה בכל עת שצריך לו [כגון בשינת הצהריים או בכל זמן שחם לו וכיוצא ב], אם כן לכאורה נקרא בגד המיוחד גם ליום וגם ללילה ודינו שחייב לברך עליו (כמבואר בשו"ע שם ס"א). וזה שהטלית מכותנה ולא מצמר אינו מהוה סברא לפטור מברכה לכו"ע, כי אפילו לדעת המחבר (סימן ט ס"א) שכל המינים חוץ בצמר ופשתים חייבים בציצית רק מדרבנן, מכל מקום מודה דחייב בברכה כמבואר במשנ"ב שם (ריש סק"ח). [אך לפי דעת הב"ח (מובא במשנ"ב שם סק"ו) אין לברך עליה מטעם אחר, וזאת מפני שחושש לדעות הסוברים שאין ציצית של צמר פוטריין בגד של שאר מינים, ובעיני ציצית ממיין הבגד דווקא. אבל למעשה כתב במשנה ברורה שם שאין נוהגין כן (אכן קצת פלא למה באמת אין נוהגין כן כדי לצאת לכו"ע ואכהמ"ל)].

ולגבי ברכה על הטלית קטן של צמר שחוזר ולובש אחר עבודתו, שורת הדין הוא שחייב לברך [ובלבד אם יש במיתו כשיעור החיוב, והיינו לפחות 36 ס"מ אורך ככל צד לפניו ולאחוריו, ורוחב 48 ס"מ, עיין משנ"ב סימן ח סק"ז וסימן טז סק"ד. ויש מחמירין יותר ואכמ"ל]. כי מה שאין מברכין כל יום בבוקר כשלושין הטלית קטן, הוא מפני שהברכה שמברכים על הטלית גדול בעת התפילה פוטרנו (כמ"ש שו"ע סימן ח ס"י ומשנ"ב סק"ד). ומה שאין הבחורים מברכין עיין הטעם במשנ"ב סימן יז סק"י בשם דרשות מהרי"ל. אבל במקרה שלנו אין ברכה זו של הבוקר יכולה לפטור את הלבישה של עכשיו, כי מאחר שפשט את הטלית קטן להרבה זמן הוי הפסק והסיח הדעת המחייב בברכה שנית [ושיעור זמן ההפסק נוהגים כפי המבואר בשו"ע הרב (עיין סימן ח סכ"ה, וסימן כה סכ"ט) לערך ג' שעות]. ולמרות שלבש בזמן זה של ההפסק ציצית אחר, לא מהני, כי מכל מקום הסיח דעתו והפסק מציצית הראשון (עיין משנ"ב סימן ח סק"ל).

וכן מבואר בבאיור הלכה (סימן ח ס"ד ו"ה ו"א שאין) שגם בנכנס למרחץ אם הפסיק הרבה חייב מצד הדין בברכה שנית (ומה שאין העולם נוהגין כן, עיין שם טעם מיוחד במרחץ). ובאמת הגאון יעב"ץ אכן נהג לברך כשיצא מהמרחץ (כמ"ש בספרו מור וקציעה סימן פד, והובא בשו"ת חת"ס ח"ב י"ד סימן רז, ובפתי"ש י"ד סימן ר סק"ג), וכן נהג האריז"ל לברך כשיצא מבית הטבילה [מקווה] כי התעכב שם זמן הרבה לעשות כוונות (כפי החיים סימן ח נ"ו בשם שעה"כ), ואם כן כל שכן אצלנו דהוי הפסק גדול וחייב בברכה.

ואפילו לפי הטעמים שכתבו הפוסקים לא לברך על טלית קטן (עיין משנ"ב סימן ח סוס"ק כד), נראה דהיינו דווקא לברך בקביעות בכל יום (מחמת חשש שלפעמים לא יהיה בו כשיעור וכדו'), וכן משמע בדבריהם, אבל כאן אצלנו שפעם אחת הזדמן שנתחייב בברכה, וטליתו אכן עונה על כל התנאים הצריכים בשביל לברך (פתוח רובו, שיעור טלית, מיוחד ליום וכו'), לכאורה חייב לברך. ועל מה שיש טוענים שטליתות קטנים שלנו פטורים מציצית כי הגדול מתבייש לצאת בו ארעי לשוק ולא נחשב בגד (עיין רמ"א סימן טז), כבר דיבר בו נחרצות הבאיור הלכה (שם ד"ה לשוק) והוכיח שאינו כן, עיין שם. [ואם כי למרות הכל יש הנוהגים שלא לברך כלל על טלית קטן מטעמים אחרים, לא ברור טעמם].

העולה לדינא:

מצד הדין מי שהחליף באמצע היום ללבוש טלית קטן שן הלילה, כשחוזר ללבוש את הטלית קטן של היום חייב לברך, ונוסח הברכה על טלית קטן הינו 'על מצוות ציצית' כדעת הרמ"א (סימן ח ס"ח). וקודם שיברך יבדוק ציציותיו אם הן שלמות וכשרות, שלא תהיה ברכתו לבטלה ח"ו כמבואר בשו"ע (שם ס"ט).

ומן הענין להביא כאן מה שנוגע במי שמוריד טליתו ביום כיפור בין תפילת מוסף לתפילת מנחה, אם צריך לברך שוב כאשר חוזר ולובשו:

הנה לגבי עצם פשיטת הטלית, נקטי' כדעת הרמ"א (ס"ח ח' ס"ד) שאין מברכין על הטלית אם היה דעתו בעת שפשטו לחזור ולהתעטף בו, אך במשנה ברורה כתב שם (ס"ק ל"ח) שאם נשתהה איוזה זמן חוזר ומברך מטעם היסח הדעת, ולא נתבאר שיעור הזמן, ובשו"ע הרב (סכ"ג) כתב כמה שעות, ולמעשה מקובל שעד שלוש שעות לא מברכים (וכמו שנתבאר לעיל עפ"י מש"כ הרב בה"ל תפילין).

ומי שמסופק בענין זמן ההפסק, יכול לעשות עצת הביה"ל (ד"ה ו"א) שיכוון בבוקר בעת הברכה שלא תפטור בברכה זו רק עד שיפשטנו.

ובפרט אם משאיר הטלית בביהמ"ד ויוצא, יש לחשוש לשיטות הסוברים שעצם שינוי מקום וההליכה ממקום למקום מהוה הפסק לענין ברכת הטלית (עי' סי' ח סעי' יג מחבר ומשנ"ב), [למרות שעל זה לבד לא נקטי' לברך כמ"ש משנ"ב שם (ס"ק ל"ד) בשם החיי אדם]. ובפרט אם גם ישן בזמן ההפסקה, יש עוד צד לברך, כי יש פוסקים הסוברים שהשינה בצהרים היא בכלל היסח הדעת לברכת הציצית (ראה משנ"ב שם ס"ק מ"ב).

בעת הכנת הטשולנט הוברר כי המבשל הוסיף מלח ותבלינים היישר מקופסאות התבלינים אל תוך סיר הטשולנט הרוחה. דא עקא, שבמלחיה זו משתמשים בדרך כלל לתבשילים חלביים; היאך הדין לכתחילה, ובדיעבד.

תשובה: יש להקדים קצת מדיני 'זיעה': הנה בשולחן ערוך (סימן צב ס"ה) כתב דקדירת בשר העומדת מעל קדירת חלב ועולה זיעת חלב לקדירה הבשרית, נאסרת, והוסיף הרמ"א שכל זה באופן שהיד סולדת בזיעה במקום שנוגעת בקדירה, דאי לאו הכי אינה אוסרת, ולכן מותר לתלות בשר לייבש מעל קדירות חלב, ואין חוששים לזיעה העולה, כיון שאין היד סולדת בו.

ובהנהגת הנשאל לבעל הפרי מגדים (אות לו) מציין שלמרות שבשר זה לא נאסר, מכל מקום יצטרך הדחה, כיון דזיעה שאין היד סולדת בה, אין בכוחה להבליע אך מכל מקום ישנה ממשות חלב שנדבקה על הבשר מבחוץ וטעונה הדחה. ויש לציין שכל זה באופן שעלתה זיעה אבל אין היד סולדת בה, אמנם אם לא עלתה כלל זיעה, פשוט שמותר לגמרי.

ועתה נבוא לבאר גוף השאלה. הנה, באופן שאין כלל זיעה שמגיעה למלחיה [כגון שהחזיקה גבוהה, או שהקדירה אינה רותחת מאד], פשוט שאין כאן ציב מיוחד. אמנם אם עולה זיעה אל המלחיה, הנה בבדי השולחן (סימן צב אות קס"ה) כתב על פי הפרי מגדים דלעיל, שאף כשאין היד סולדת בזיעה, יש לאסור לערות מאותה המלחיה או תבלינים לב' המינים כיון דיש ממשות בשר שנתערב במלח.

ברם יש פוסקים (עיין בסוף ספר מאור השבת ח"ב באגרת הגר"ז אויערבאך) המתירים לגמרי באופן שאין היד סולדת בזיעה, מכמה וכמה טעמים: א. ע"פ הב"ח בתשובה (סימן כד) דזיעה שיש לה היכן להתפשט, דהיינו באופן שאינה כקדירת בשר המונחת מעל מחבת חלב וסוגרת המחבת שאין לזיעה מקום להתפשט, אינה אוסרת כשאין היד סולדת בה ואף בספק היד סולדת בה, וכאן מיייר שהקדירה מגולה ללא המכסה. ב. בצירוף שיטת היד יהודה (פיה"ק ס"ק עב) דזיעה שאין היד סולדת בה אינה אוסרת כלל. ג. לכאורה יש שישים במלח או התבלין נגד המעט זיעה שנבלע בה, וכן עמא דבר.

ובאופן שראה בוודאות שכשנתן מלח עלה זיעה ש היד סולדת בה אל תוך המלחיה, יש להיזהר שלא לערות ממנה אל קדירה מהמין הנגדי. [אך כל עוד לא ברור לו שהגיע זיעה שהיט"ב אל המלחיה נחשב כזיעה שאין היט"ב כיון שהזיעה במקום פתוח, וכדהבאנו לעיל בשם הב"ח]. ואף באופן כזה אם עירה לחלב פשוט שמותר בדיעבד כיון שיש שישים.

ועדיין יש לנו לדון מצד השימוש הן לבשר והן לחלב ואף כששניהם צוננים, ומשום הלכלוך שנדבק על גבי המלחיה.

דהנה כתב הרמ"א (סימן פח) "וכן נוהגין לייחד כלי של מלח לכל אחד בפני עצמו כי לפעמים טובלים במלח ונשארו שיורי מאכל במלח", וכן כתב המחבר (סימן צה ס"ו) דמלח המונח בקערה בשרית מותר ליתנו בחלב, וכתב הרמ"א דהמחמיר תבוא עליו ברכה.

ובט"ז מאריך לחלוק על הרמ"א דאין בזה איסור כלל ואף לכתחילה מותר, ובסוף דבריו מביא מהרש"ל 'ומכל מקום משבח אני מנהג אשכנז שיש להם כלים עשויים למלח אחד לבשר ואחד לחלב, דלפעמים בתוך הסעודה שידיו מלוכלכות מן הבשר לוקח שם מלח ואח"כ יקח לחלב', והעולה מזה, שמלחיה פתוחה (כגון המלחיות מכסף) ראוי להיזהר שלא להשתמש בהם למלאכים חלבים. אך יש לדון במלחיות שלנו שהם סגורות ומנוקבות בראשן שאין מכניסים מאכלים או ידיים אל המלחיה.

ולכאורה אין טעם להחמיר בזה, וכן כתב בבדי השולחן (סימן פח סק"ל). אך כתב שם בהמשך דבריו שיעדיין יש טעם למנהג אצלנו אף במלחיות לייחד אחד לבשר ואחד לחלב [ובפרט היכן שיש ילדים קטנים] שהמלחיה עלולה להתלכלך בראשה ממיין אחד ואח"כ להכנס למיין הנגדי.

העולה לדינא:

א. אם אין עולה זיעה כלל אין שום צד להחמיר. ב. אם עולה זיעה אבל אין היד סולדת בה או אפילו ספק אם היד סולדת בה, בבדה"ש כתב שיש להיזהר שלא להערות למיין הנגדי, אמנם יש פוסקים המתירים. ג. אם ראוי להערות ששולחן זיעה שהיד סולדת בה ואף כשהגיעה למלח עדיין היד סולדת בה, לכתחילה יש לאסור להשתמש למיין הנגדי, אך בדיעבד מותר. ד. במלחיה פתוחה ראוי לכתחילה לייחד אחת לבשר ואחת לחלב (רמ"א סימן פח ס"ה). ה. במלחיה סגורה, יש מהפוסקים שנראה מדבריהם שאין ענין להחמיר ולייחד שתי מלחיות, ומאידך יש המצדיקים את המנהג, ובפרט במקום שדרכה להתלכלך.

אמירה לגוי להדליק מזגן בשבת

בשבת פרשת עקב נסעו בני המשפחה המורחבת לנפוש בעיר טבריה, שם שכרו וילה גדולה עם הרבה חדרים וחדר אוכל גדול. כמובן שהינינו שעוני שבת למזוגנים בחדרים שידלקו בשעה שילכו לישון. לאחר סעודת ליל שבת נכנס אחד לחדרו וראה שהמזגן אינו דולק בו בזמן שבחדרים האחרים המזוגנים פועלים זה כמה שעות, מיד הלך לבדוק בשעון שבת וראה שמזגן כבר היה אמור המזגן לפעול וכנראה שיש תקלה בשעון שבת; עכשיו אינם יכולים לישון בחדר זה מפני החום הכבד, והם רוצים לקרוא לגוי שידליק המזגן. אולם אחד הציע שהם יכולים ללכת לישון בחדר אוכל, שם יש מזגן ואינם צריכים לקרוא לגוי, ושאלתם בפיהם אם עליהם לישון בחדר אוכל עם כל הטרחה ואי הנועמות שבדבר, או שיותר להם לקרוא לגוי שידליק את המזגן בחדרם:

תשובה: הנה איתא בהגהות מרדכי [שבת תנב] וז"ל תשובות רבינו יום טוב וז"ל מנעורי הייתי משתומם על האוסרים להתחמם כנגד מדורת נכרי הנעשה בשביל ישראל כי ראיתי אבא מורי ורבינו משולם ז"ל שהיו פרושים שהיו מתחממים וכך גדולי עולם וטעמא נראה לי כדאמרינן בעלמא (פסחים ס"א ע"א) הכל חולים אצל המילה וכן הכל חולים אצל קור ואם אין ממש חולים מצטערין הן לכל הפחות ואמרינן גונח יונק חלב בשבת וכו' ופסקינן התם הכי הלכתא. ומסיים והכל איסטניסין אצל הקור ומותר להתחמם ויהיה חלקי מה מתחממים ולא מהמפרשים והמתחממים יתענגו על רוב שלום עכ"ל.

כן כתב בהגהות מיימוני [פ"ו אות ה] ובתשובת מהר"ם מרוטנברג (סימן צב) וז"ל רבי יעקב מאורלייניש היה אומר לגוי להדליק האש ולתקנו בשבת משום דהכל חולים אצל האש לישב בקרירות ע"כ: וכך נפסק בשו"ע [רעו ס"ה] דאם הקור גדול מותר לגוי להכין בשביל גדולים מדורה להתחמם בו שהכל חולים אצל הקור אבל אין הקור גדל אוסר ולא כאותן שנוהגין היתר בזה. והמג"א מסביר את הנוהגין היתר אפילו הקור גדול דסומכין על הגהות מיימוני שכתב שאפילו במצטער שרי שבות.

אבל המג"א עצמו פוסק במצטער לבד לא התירו אמירה לנכרי רק במקום חולי, והמחצית השקל מביא מהלבוש וז"ל ונוהגין עכשיו להחם בתי החורף אפילו כשאין הקור גדול כל כך ונוהגין עוד להקל אפילו באמירה לנכרי, ומסביר באפשר משום שהכל מורגלין בו לא ניסו לשבת בקרה ואפילו במעט קרירות מצער להיו מאד והם חולים אצלה מפני ההרגל ע"כ ולפי הלבוש מותר אפילו לפי המג"א דלא הוי רק מצטער אלא נקרא חולי מפני שמורגלין בזה:

ולפי זה פוסק המנחת יצחק (ח"ג כג) שהוא הדין כשחם מאד מותר לומר לגוי להדליק המזגן דאיתא בתוספות [ע"ג ג ע"ב ד"ה הכל] בשם המדרש [ויקרא רבה מצורע טו ח] שאנטונינוס ביקש מרבי שיתפלל עליו ברח אותו רבי שינצל מן קור אמר ליה מה הברכה הזאת דאם יש לו עוד בגם הקור הולך, ברח אותו שינצל מן החום אמר ליה שעל זה יתפלל עליו. רואין מזה שהחום יותר גרוע מקור ואם לקור התירו אמירה לנכרי כ"ש לחום [וכ"ש אם מוגלין בזה כהלבוש] ואין הטענה הזאת שאפשר לו לילך לחדר אחר שלא מצינו שחז"ל הטריחו לעבור למקום אחר באופן כזה כמו שמצינו בסימן שו במג"א (ס"ק טו) דמותר למדוד בשבת חור אם יש בו פותח טפח והטומאה נכנס לשם ולא אמרינן שם לצאת לחדר אחר ולא למדוד.

העולה לדינא:

בנידון דידן שאי אפשר לישון בחום, לדעת המנחת יצחק מותר לקרוא לגוי להדליק המזגן ואינם צריכים לישון בחדר אוכל, ויש לציין שהגר"מ פיינשטיין [אג"מ י"ד ח"ב מז] וכן הגר"ש אלישיב [קובץ תשובות ח"א לב] אוסרים לקרוא לגוי להדליק המזגן במקום חום דאינם מדמים חום לקור, על כן בכל מקרה לגופו יש לשאול מורה הוראה כיצד לנהוג למעשה.

ברוב שטרי חוב המצויים בזמננו נכתב בנוסח השטר, 'פלוני ערב קבלן', שמשמעותו, שאינו רק ערב רגיל שאינו מחויב לפרוע את החוב רק אילו אין ללווה לפרוע, אלא שערב זה התחייב להיות ערב קבלן שדינו שאפשר לתובעו גם אם ללווה יש כסף, ועלינו לברר האם נוסח זה מועיל או לא; שלכאורה גם אם השטר מוכיח לנו שאותו פלוני הסכים וחפץ לומר על עצמו שהוא קבלן, מכל מקום, אולי לא נעשה הדבר בלשון המועיל, וממילא יד בעל השטר על התחנתו ונעשה רק ערב ולא קבלן:

תשובה: בגמרא בבא בתרא (דף קמ"ד) מבואר שכדי להיעשות ערב קבלן צריך לומר בלשון המועיל: לדעת המחבר (סימן קט"ו ס"ח) צריך שהערב יאמר למלוה 'תן לו ואני אתן לך', ולדעת הרמ"א (שם) גם אם אומר 'תן לו ואני קבלן' מועיל, אבל לכל השיטות, אם אומר 'להלוה ואני קבלן', אף אם הזכיר לשון 'קבלן' אינו נעשה קבלן ואינו אלא ערב רגיל.

וכשאמר בלשון תן ואני קבלן נחלקו הראשונים ז"ל: הרא"ש כתב דבזה הוה קבלן, דודאי בלשון המועיל קאמר, כלומר, שאנו תולים שאמר 'תן ואני אתן', וכשיטה פסק הרמ"א (שם), מאידך, דעת בעל התרומות (שער לה ח"א ס"מ) דאינו ערב קבלן, דמי יימר שאמר בלשון המועיל, ובסמ"ע שם נראה שפוסק כהרמ"א, ובש"ך שם הביא דמהרש"ם פוסק כבעל התרומות. וממילא יוצא דבר זה הוא ספיקא דדינא, ואי אפשר להוציא מהערב לפני שיתבע הלווה בבית דין ולא יהיה לו לשלם.

אמנם, מצאנו בפוסקים אופנים שאינם נכללים בספק, אחד לטיבואת ואחד לגרירותא: בפתחי תשובה (סימן קלא סק"ג) כתב ששטר התנאים שכתוב בו "ערב קבלן מצד החתן פלוני" אין דינו כקבלן רק כערב סתמא, דאפילו לדעת הרא"ש וסייעתו דודאי בלשון המועיל קאמר, מכל מקום, בנידון זה אנו סהדי ומעשים שבכל יום בשעת כתיבת התנאים הסופרים שואלים מי הם הערבים, ואומרים פלוני ופלוני ומעולם לא נשמע שיאמרו הלשון המצטרך להיות קבלן, עד כאן לשוננו. זאת אומרת, שאף לדעת הרא"ש, סברתו היא ששטר הכתוב בו "פלוני קבלן" מסתמא אמרו זאת בלשון המועיל, אבל כאן שברי לנו שלא אמרי לשון המועיל ממילא אין כל משמעות לכך שכתוב "קבלן".

לעומת זאת, מצאנו בתשובת מהרש"ם (סימן קנח) אופן אחר, והוא שאם ברי לנו שערב הסכים להיות ערב קבלן, נעשה ערב קבלן, שכתב בענין שר גוי שרצה ללוות משמעון, ובה שמעון לראובן ואמר לו אני רוצה להלוות לשר, כיוון שרצה למכור שדהו בדין אחר כך, ולכן אני מסכים להלוותו רק אם תהיה אתה ערב, ופסק שם שנעשה ערב קבלן אף אם לא אמר כלל לשון של קבלן, היות וברור שעל דעת כן נעשה ערב שלא יצטרך שמעון לתבוע מהשר, והוכיח זה מהגמרא בפסחים (דף ק"ח) שהקב"ה אמר לים שיוציא את המצרים ויחזיר לו אח"כ אחרים, ואמר לו הים, כלום יש עבד שתובע את רבו? אמר הקב"ה נחל קישון יהיה ערב, ולכאורה קשה, מה מועיל הרי צריך לתבוע את הלווה תחילה, וא"כ חוזרת הקושיה 'כלום יש עבד שתובע את רבו', וכתב שם המהרש"א ז"ל: גם שתובעין את הלווה תחילה בסתם ערב, מכל מקום הכא כיון שאין עבד תובע את רבו נעשה הערב מסתם ערב קבלן, עכ"ל.

והנה צריך לחלק הדברים בסניא חריפא אימתי אף כשאומר לשון קבלן אינו מועיל, ואימתי אף כשלא מזכיר כלל לשון קבלן נעשה קבלן. ויש להקדים ולהבין טעם הדבר מדוע כשאמר 'להלוה ואני ערב', אף על פי כן אינו נעשה ערב. והנראה שהוא מטעם חסרון בגמירות דעתו להיעשות ערב קבלן, כל שלא אמר תן לו ואני אתן או תן לו ואני קבלן - לרמ"א, אמרינן שלא גמר בדעתו להיעשות קבלן.

ועל כן הנראה לדינא כך הוא, בלשונות שלא ברור שנעשה בהם קבלן אמרינן דלא גמר בדעתו להיעשות קבלן, ואפילו שכתב בשטר 'פלוני נעשה קבלן' אינו יותר חזק מאחד שאומר 'להלוה ואני קבלן' שנעשה ערב רגיל ולא קבלן שאם ברור לנו שלא אמר לשון טוב, (וכדין דפתחי תשובה ה"ל), באופן זה לכו"ע אינו נעשה קבלן, ואין מסופק לנו אם אמר לשון טוב או לא, ובשטר שלפנינו כתוב לשון שנעשה קבלן, הדין הוא מחלוקת, (ואי אפשר להוציא), ואם מהסיטואציה והרקע של הסיפור אנו יודעים שהיה ברור לערב שמטרת לקיחתו לערב היא כדי שלא יצטרך המלוה לירד בדין כלל עם הלווה, בזה אפילו בלשון ערבות בלבד נעשה קבלן

והעולה למעשה בענייננו, בשטרי ההלוואות המצויים שכתוב בהם סתם 'פלוני ערב קבלן', לכאורה הדין תלוי במחלוקת שהובאה לעיל ואי אפשר להוציא מספק פלוגתא דרבנותא, ואף שלמלוה ברור שרצה ערב קבלן, ואף בשטר כתוב שנעשה ערב קבלן, מכל מקום לערב אין זה ברור, ולא גמר בדעתו, שהרי אפילו אם היה אומר בפירוש 'להלוה ואני קבלן' אינו נעשה קבלן, ועוד שלא כל אינשי דיני גמירי ולא ברור שיוודע מה המשמעות של המילים ערב קבלן [איברא, אם היה זה לשון מועיל, - אין מקום לטענה זו, ואכמ"ל], וממילא לא ברור לנו שנעשה קבלן) דאינו מוכח כלל מהסיטואציה שאין המלוה רוצה לירד כלל עם הלווה לדין ולא כולם בקיאים בהתנהלות הגמחי"ם בזה, ורק שחבירו הגיע אליו עם השטר וביקש ממני לחתום וחתם, [ולכאורה עוד גרע מזה דכמעט ברור לנו שלא אמר לשון המועיל באופן זה שרק חותם על השטר ואין מדבר כלל הערב עם המלווה] ולכן קודם צריך לירד בדין עם הלווה ורק אח"כ לתבוע מהערב (אא"כ היה ברור מהמקרה שרוצה לעמוד רק מול הערב וכו').

העולה לדינא:

שטרות שכתבו בהם הנוסח שלפוני נעשה ערב קבלן, לא ניתן לחייב את הערב כל ולא נתבע הלווה בבית דין ולא היה לו לשלם, אלא אם כן ידוע שאמרו בלשון המועיל להתחייב להיות ערב קבלן, והעצה היעוצה שיכתבו בשטר "ואמר לנו הערב תן ואני אתן ונעשה ערב קבלן באופן המועיל" או "ואמרתי תן ואני אתן" וכו' ובזה הכל על מקומו יבוא בשלום.

אֵלֶּזְנֹת

כס"ד, ז' אב תשס"ה

לְשִׁמּוֹן שֶׁבֶת

יוֹם הַכְּפוּרִים

לבו של אחד התלמידים ולא היה לו במה להשיב נפשו. וחפש עד שמצא תרנגולת צלוויה ואכלו כדי להשיב נפשו. ובבקר בזמן התפלה התחבא על יד התנור, שיִדע שרבו הקדוש הרבי ר' אלימלך בודאי ירגיש שהוא אכל את התרנגולת בלילה, ומרב בושה ישב לו על יד התנור באחת הקרנות. והרבי ר' אלימלך הלך ממקומו לכאן ולכאן עד שבא למקום של תלמיד זה, ואמר לו שילה להעמיד להתפלל. ואין מסרבין לגדול. והלך והתפלל בלב נשבר מאד. וכן אמר השירה בהשתפכות הנפש. ואחר התפלה אמר לו הרבי ר' אלימלך: אוי, התפלל התרנגול וישע ה'. ופרושו, שעל ידי אכילת התרנגולת היה לו לב נשבר מאד, ממילא התפלל השירה כדבעי (אוצר המועדים, ט"ו בשבט, מתוך ספר 'בית אלימלך').

כִּיּוֹן שֶׁה' שׁוֹכֵן אֶצְלָ בְּעַל לֵב נִשְׁבֵּר מִמִּילָא אֵינוּ בּוֹזֵה אֶת תְּפִלָּתוֹ

והרה"ק בעל שיח יעקב יוסף זיע"א (דרשות עמ' שסו) הוסיף: זה גם הפשט בפסוק (תהילים קב יח) 'פִּנָּה אֶל תְּפִלַּת הָעֹרֵר וְלֹא בָזָה אֶת תְּפִלָּתָם'. ופרש רש"י, ערער, שזועק זעקת שָׁבֵר. כי כְּאִשֶּׁר הָאָדָם הוּא 'לֵב נִשְׁבֵּר', אִי הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ שׁוֹכֵן אֶצְלוֹ, כִּי שֵׁם מְקוֹם כְּבוֹדוֹ, וְלֵב נִשְׁבֵּר וְנִדְכָה אֱלֹהִים לֹא תִבּוֹה', וממילא אינו בּוֹזֵה אֶת תְּפִלָּתוֹ אֲלֵא מִקְבָּלָהּ. וזהו אֶפְשָׁר לומר בצחות, 'לֹא בּוֹה' וְלֹא תִבּוֹה' לְגִזְרָה שׁוֹנֵה, כִּי חַד הֵמָּה.

(ספר ספיר ויהלום - להרב הגאון רבי מנחם מנדל פומרנץ שליט"א)

בכיות רבות בים של דמעות, והלבנה היתה זורחת והיה רואה בהמחזור, וגמר כל התפלה והשיר היחוד ולמד משניות עד כחצות לילה.

אחר כך השכיב את עצמו על הארץ לישן בצער ובפחד גדול. ויהי בבקר קם על רגליו והתפלל כל התפלות בלב נשבר ובכיות עד כלות הנפש. ויהי לעת ערב התפלל נעילה. וכאשר ראה צאת כוכבים התפלל תפלת ערבית ומיד ישב על סוסו ורכב חיש מהר לרבנו הבעל שם טוב הקדוש למעזיביו.

ויהי כאשר בא בצל קדשו בנתינת שלום בכה בים של דמעות, מה שעבר עליו והיכן היה ביום הכפורים.

אמר לו הבעש"ט הקדוש: אחי היקר, אל תדאג ואל תבכה, אל תצטער ממה שעבר עליך, כי הכל היה מן השמים לטובה, בודאי היה שורה עליך איזה דינים, כי היית אולי תמיד בטוח שאתה נוסע למעזיביו על יום הכפורים ואתה תתפלל שמה כראוי וכדומה, על כן נגזר עליך מן השמים לטובה, שתשאר בהיער, ושם יהיה לך לב נשבר, מלא צער ועגמת נפש, ואף אני אהיה מלא צער עבודה, ואתה מהתם ואני מהכא על ידי גדל צערנו ושברונו לבנו ימתקו דינים מעליה ויהיה אי"ה שנה טובה, ואל תפחד ואל תדאג מעתה מאומה ('אוצר הספורים') חלק כ עמוד יב).

לֵב נִשְׁבֵּר מֵאֵד עַל יְדֵי אֲכִילַת תְּרַנְגֻלַת

ספר הרה"ק מצעשינוב זיע"א, שפעם אחת בהיות החבריא קדישא אצל רבם הרה"ק הרבי ר' אלימלך מליז'ענסק זיע"א בשביעי של פסח, באמצע הלילה נחלש

יוֹם כְּפוּרִים בְּשִׁבְרוֹן לֵב כְּדֵי לְהַמְתִּיק הַדִּינִים

ספר הרה"ק רבי חיים אלעזר שפירא זיע"א אבד"ק מונקאטש, שרבנו אור שבעת הימים הבעל שם טוב הקדוש זיע"א היה לו איש חסיד נאמן קדוש אחד, שהיה רגיל בכל שנה ושנה לבא אליו על יום הכפורים. והיה דרכו לבא עוד בלילה לפני ערב יום הכפורים כדי שיעשה גם סדר הכפרות שמה. והיה דר לערף ד' או ה' פרסאות מן מעזיביו, והיה דרכו לעבור דרך יער ואילנות כשהוא רכוב על סוסו.

והנה לעת זקנתו התישב את עצמו כי לא יסע רק בערב יום כפורים בבקר, לאחר שיעשה סדר הכפרות בביתו, והיום גדול די והותר להגיע שמה. וכן הוה. ויצא מביתו ערב יום הקדוש בבקר ונדרכו לרכב על סוסו ולקח עמו כל הנצרה. ויהי כאשר התחיל לבוא אל היער נפלה תרדמת שנה עליו, עד שהיה מרח לישן קצת, על כן התישב את עצמו הלא היום גדול, ויקשור סוסו אצל אילן וישכב על הארץ להנפש ולישון קצת. אבל ישן שנה גדולה. וייקץ אותו חסיד וירא כי היום עבר וזמן שקיעת החמה בא, ונוכל לשער במקצת העגמת נפש והצער והאימה והפחד שנפל עליו, אך הכל מן השמים ומה יוכל לעשות. מרח הוא להשאיר פה בהיער. ונתן כיסו וכל חפציו בשקו וקשר הכל עם סוסו לאילן. ולבש בגדי שבת ולבש הטלית וקיטל. התפלל מנחה ואחר כך תכף 'כל נדרי' בלב נשבר לשברי שברים

חידון אֵלֶּזְנֹת - נושא פרסים באיזה הקשר מזכר גורל בעבודת יום כפור בבית המקדש?

פתרון החידה - פרשת חוקת:

ש. שמו של איזה מקום המופיע בפרשתנו כולל 3 אותיות ה' ת. הר הר, מקום קבורתו של אהרן הכהן מכיל שלוש אותיות ה' (במדבר כ כב).

שם הזוכה בסידור מתיבתא מנחה מעריב בהוצאת "עוז והדר":
פרשת חוקת:
ה' מנחם מנדל רבינוביץ מבית שמש.

פתרון החידה וכן שם הזוכה, יפורסמו אי"ה בגליונות הבאים הפותרים נכונה יכנסו להגרלה אי"ה על סידור מתיבתא מנחה מעריב בהוצאת "עוז והדר".
את הפתרונות יש לשלוח אלינו עד ליום שני למספר פקס: 077-470-26-81 או למייל: magdenot@gmail.com

נא לכתוב שם, כתובת מדויקת וטלפון.
בראש הדף לציין "עבור חידון לנוער".

מרנליות יקרות ואבני חושן
פנינים נפלאים וסיפורי צדיקים
דברי הנגה ורעיון מאוצרות תורת החסידות
משוכצות זהב ומסודרות על

ספיר איהלום

עשי"ת • יום הליפורים

להשיג בחנויות הספרים

מרכז הזמנות: 1800-22-55-66